

ROK XI.

Oplata poczt. uiszcz. ryczałtem.

SAMORZĄD MIEJSKI

ORGAN ZWIĄZKU MIAST POLSKICH

WYCHODZI 1 : 15 KAŻDEGO MIESIĄCA.

REDAKTOR:
MARCELI POROWSKI

W Y D A W C A:
ZWIĄZEK MIAST POLSKICH
WARSZAWA, MAZOWIECKA 7.

Nr. 6

15 MARCA 1931 R.

ZAKŁADY MECHANICZNE I ODLEWNIA

Rohn, Zieliński i S-ka

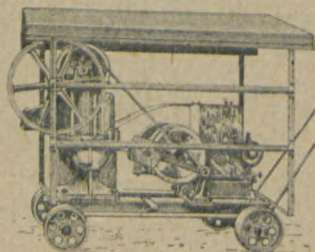
Sp. Akc.

WARSZAWA, JEROZOLIMSKA 105

POMPY DIAFRAGMA

MOTOROWE

zastosowane przez Dyрекcję Wo-
dociągów i Kanalizacji m. st.
Warszawy

PRZETARG PUBLICZNY

Dyrekcja Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy

ogłasza przetarg na dostawę 2600 beczek cementu portlandzkiego po 200 kg. wagi beczki brutto. Szczegółowych objaśnień dotyczących dostawy udzielać będzie Dział Zaopatrywania Dyrekcji, ul. Starynkiewicza Nr. 5, 1-sze piętro, pokój Nr. 23 w godzinach biurowych, gdzie będą do przejrzania warunki przetargu, warunki techniczne i wzór umowy.

Oferę w zapieczętowanej laski kopercie, należy złożyć w Dziale Zaopatrywania do dnia 1 kwietnia r. b. do godziny 12-ej w południe.

Po upływie tego terminu, oferty nie będą uwzględniane.

Dyrekcja zastrzega sobie prawo:

- 1) Wyboru oferty w/g swego uznania, niezależnie od wyniku przetargu.
- 2) Podziału dostawy pomiędzy kilka firm.
- 3) Powiększenia lub zmniejszenia zamówienia o 50 proc.
- 4) Dokonania osobistego przetargu pomiędzy oferentami, po otwarciu kopert.
- 5) Unieważnienia przetargu.

PRZETARG PUBLICZNY

Dyrekcja Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy

ogłasza przetarg na wykonanie i dostawę wyrobów kamionkowych.

Szczegółowych objaśnień dotyczących dostawy udzielać będzie Dział Zaopatrywania Dyrekcji, ul. Starynkiewicza Nr. 5, 1-sze piętro, pokój Nr. 23, w godzinach biurowych, gdzie będzie można otrzymać warunki przetargu, warunki techniczne, wzór umowy i wykaz do napisania oferty.

Oferę ze wszystkimi dokumentami w zapieczętowanej laski kopercie należy złożyć w Dziale Zaopatrywania Dyrekcji do dnia 10 kwietnia do godz. 12-ej w południe.

Po upływie tego terminu, oferty nie będą uwzględniane.

Dyrekcja zastrzega sobie prawo:

- 1) Wyboru oferty w/g swego uznania, niezależnie od wyniku przetargu.
- 2) Podziału dostawy pomiędzy kilka firm.
- 3) Powiększenia lub zmniejszenia zamówienia o 50 proc.
- 4) Dokonania osobistego przetargu pomiędzy oferentami, po otwarciu ofert.
- 5) Unieważnienia przetargu.

PRZETARG PUBLICZNY

Dyrekcja Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy

ogłasza przetarg publiczny na wykonanie i dostawę:

- 1) 3-ch pomp wirowych każda na wydajność 450 ltr. wody na sek. przy 42 mtr. normalnej wysokości podnoszenia.
- 2) 4-ch silników elektrycznych po 400 K.M. przy 1500 obrotach na min. na prąd trójfazowy 5000 Volt.

Szczegółowych objaśnień odnośnie dostawy udziela w godzinach biurowych Dział Zaopatrywania Dyrekcji Wod. i Kan. ul. Starynkiewicza Nr. 5, 1-sze piętro, pokój Nr. 25.

Oferę ze wszystkimi dokumentami złożonymi w zapieczętowanej laski kopercie należy złożyć w Dziale Zaopatrywania Dyrekcji do dn. 1 kwietnia r. b. do godz. 12-ej w południe.

Po upływie tego terminu składane oferty nie będą uwzględniane.

Dyrekcja zastrzega sobie prawo: 1. Wyboru oferty w/g swego uznania, niezależnie od ceny ofertowej. 2. Unieważnienia przetargu.

SAMORZĄD MIEJSKI

ORGAN ZWIĄZKU MIAST POLSKICH

WYCHODZI DWA RAZY NA MIESIĄC

WYDAWCA: ZWIĄZEK MIAST POLSKICH

REDAKTOR: MARCELI POROWSKI

REDAKCJA I ADMINISTRACJA:

WARSZAWA, MAZOWIECKA № 7. TEL. 707-11.

KONTO P. K. O. № 873.

Prenumerata		Ceny ogłoszeń:	
kwartalna	Zł. 9	1 strona za tekstem	Zł. 150
półroczna	„ 18	½ strony „	„ 80
roczna	„ 36	1 strona przed tekstem	„ 200
Pojedynczy zeszyt	„ 2	½ strony „	„ 100
		Zewnętrzna strona okładki	„ 300
		Wewnętrzna „	„ 250
		Miasta korzystają ze zniżki	15%.

Treść zeszytu 6-go z 15.III. 1931 r.

	Str.
1. St. Pastuszyński: Gospodarka finansowa samorządu	281
2. H. Moszczyński: Budżet czy zamknięcie rachunkowe jako podstawa opracowań statystycznych finansów komunalnych	288
3. Wacław Olszewski: Mechanizacja pracy w magistracie	293
4. Gospodarka miast w świetle liczb: Wrocław I	297
5. Ze Związku Miast Polskich	
6. Przegląd ustaw, rozporządzeń i zamierzeń ustawodawczych — zarządzeń, okólników i wyjaśnień wład.	
7. Orzecznictwo Najwyższego Trybunału Administracyjnego.	
8. Kronika: I Ogólna, II Z życia miast, III Różne, IV Zagraniczna.	
9. Poradnik.	
10. Głosy prasy.	
11. Bibliografia.	

ew. 3089/11/6.

W. 815/56/310.

Gospodarka finansowa samorządu.

Zasadniczym warunkiem normalnego rozwoju samorządu terytorjalnego są oczywiście odpowiednie i dostosowane do potrzeb ustawy ustrojowe dla poszczególnych stopni tego samorządu oraz odpowiadająca zadaniom związków komunalnych ustawa o ich dochodach.

Jak wiadomo, warunki powyższe nie zostały dotychczas w Polsce spełnione. Nie mamy jeszcze wykończonej budowy całego samorządu terytorjalnego, brak mianowicie wojewódzkich związków komunalnych, zaś gminy miejskie i wiejskie, oraz powiatowe związki komunalne, rządzą się w różnych częściach kraju różnymi ustawami, i to przeważnie jeszcze odziedziczonymi po zaborcach. Ustawa o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych obejmuje wprawdzie wszystkie rodzaje związków komunalnych w całym Państwie, jest to jednak, jak wskazuje jej tytuł, ustawa tymczasowa, która już wkrótce po wejściu w życie okazała się niewystarczającą, wymagającą uzupełnień i poprawek, a zwłaszcza obecnie domaga się gruntownej reformy.

Stosunkowo najkorzystniejszą była ustawa o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych dla gmin miejskich, dla których stworzyła względną równowagę między dochodami, a wydatkami, przy tych obowiązkach, jakie wówczas, t. j. w 1923 r. na miastach spoczywały. Ta ostatnia okoliczność wyraźnie jest zaakcentowana w art. 69 tej ustawy, który głosi, że o ile ustawy nałożą na związki komunalne nowe zadania, to powinny one zapewnić dostateczne źródła dochodów na pokrycie wydatków, połączonych ze spełnieniem tych zadań. Logicznie interpretując ten artykuł, dochodzi się do wniosku, że jeżeli następuje uszczuplenie niektórych uprawnień finansowych samorządu, to równocześnie powinno się dać zastępcze źródło dochodowe, gdyż to tylko gwarantuje utrzymanie równowagi budżetowej. Prawie powszechnie wiadomem jest, że od czasu wydania ustawy o tymcz. ureg. fin. komun. ustawodawstwo nasze poszło jednakże w kierunku wręcz przeciwnym. Wbrew temu artykułowi odjęto związkom komunalnym na rzecz skarbu państwa szereg uprawnień, z których realizacji mogłyby tylko same miasta mieć obecnie co najmniej 80 milionów złotych rocznie, a jednocześnie nałożono na samorząd nowe obo-

wiązki, które np. w poszczególnych miastach zwiększyły wydatki o przeszło 20%. Ustawodawstwo nasze idzie w tym kierunku w dalszym ciągu, przykładem czego jest rozporządzenie Prez. R. P. z 3.XII.1930 r., które włożyło na gminy obowiązek dostarczania nauczycielom publicznych szkół powszechnych bezpłatnych mieszkań, względnie wypłacania im dodatków mieszkaniowych; w/g obliczeń wykonanie tego rozporządzenia pociągnie za sobą zwiększenie wydatków samorządów przeszło o 16 milionów zł. rocznie.

Niezależnie od przedstawionego wyżej biegu naszego ustawodawstwa, trudności finansowe związków komunalnych mają swe podłoże również w pogorszeniu się ogólnej sytuacji gospodarczej, w rezultacie czego oczywiście ulegają zmniejszeniu wpływy z tych źródeł dochodowych, które samorządom są nadal dostępne. Znaczne zmniejszenie — (o 9 milionów złotych) wpływów na rzecz samorządu przewiduje n. p. budżet Państwowego Monopolu Spirytusowego na rok 1931/32. W tej sytuacji najdalej posunięte oszczędności w wydatkach nie mogłyby uchronić wielu związków komunalnych przed niedoborami budżetowymi ze wszystkimi ujemnymi skutkami tego zjawiska.

Niemniej ważną przyczyną obecnych trudności finansowych związków komunalnych jest ogólny pęd do zwiększenia tempa inwestycji, jaki istniał w czasie pomyślnej konjunktury gospodarczej i który udzielił się również związkom komunalnym. Inwestycje te miały mieć pokrycie w dopływie kredytu inwestycyjnego z B. G. K., jak również z większych subwencji i pożyczek ze Skarbu Państwa dla samorządu na budowę szkół.

Zbyt późno, niestety, spostrzegły się związki komunalne, że nadzieje na otrzymanie tego kredytu są zawodne. Wytworzył się taki stan, nie-usunięty jeszcze całkowicie dotychczas, że inwestycje rozpoczęte przy pomocy krótkoterminowego kredytu, względnie z własnych zwyczajnych dochodów budżetowych, musiano przerwać wobec braku środków nie tylko na ich dokończenie, lecz nawet na spłatę krótkoterminowych zobowiązań.

To też wiele związków komunalnych znajduje się obecnie w tej sytuacji, że najpoważniejszą ich troską są układy z wierzycielami co do prolongaty spłaty zobowiązań, których procenty są nieraz z konieczności niewspółmiernie wysokie. Znane już są dość liczne wypadki protestów weksli komunalnych. Można dać przykłady, gdy zobowiązania krótkoterminowe, nie mające pokrycia, nawet kilkakrotnie przekraczają w końcu roku budżetowego wysokość całorocznego budżetu związku komunalnego. Dobrze więc się stało, że ten pęd do podejmowania inwestycji dawno już ustał

i stawianie dzisiaj zarzutów związkom komunalnym, że podejmują inwestycje na zbyt szeroką skalę, nie licząc się z obecnymi trudnościami gospodarczymi, nie ma żadnego uzasadnienia, jak dowodzą tego następujące cyfry:

Wszystkie związki komunalne (gminy wiejskie, miejskie i powiatowe związki komunalne w 16 województwach, m. st. Warszawa i wojewódzkie związki komunalne: poznański i pomorski) preliminowały w roku 1928/29 tytułem wydatków nadzwyczajnych, inwestycyjnych, sumę 556 mil. zł., (w tem miasta — 275,8 mil. zł.), z czego wykonały na 457,5 mil. zł., a w tem miasta 267,4 mil. zł. W roku 1929/30 preliminowały te związki na inwestycje już tylko niecałych 386 mil. zł. (miasta 197,4 mil. zł.), a wykonały na sumę około 292,5 mil. zł. (miasta 148,3 mil. zł.); wreszcie suma wydatków inwestycyjnych, preliminowanych przez związki komunalne na rok bieżący, wynosi okrągłych 289 mil. zł. (z tego na miasta przypada 159,3 mil. zł.), przyczem niewątpliwie nastąpi znaczne obniżenie tej kwoty w wykonaniu.

Jeżeli więc związki komunalne z sumy 556 mil. zł., preliminowanej na inwestycje w roku 1928/29, zeszły w roku 1930/31 do sumy 289 mil. zł. to niesłusznie stawia się im zarzut podejmowania inwestycji na zbyt wielką skalę i nieliczenia się z obecnymi trudnościami gospodarczymi. Podając sumy wydatków inwestycyjnych, musimy pamiętać o tem, że ta suma bynajmniej nie jest przeznaczona na nowe inwestycje, lecz na kontynuowanie rozpoczętych inwestycji tego np. rodzaju, jak nowe przedsiębiorstwo miejskie użyteczności publicznej, którego wykończenie i uruchomienie stosunkowo już niewielkimi środkami umożliwi stopniowe wycofanie włożonego kapitału, pominąwszy już kwestję znaczenia takiego przedsiębiorstwa dla mieszkańców danego związku.

W dyskusji budżetowej w Sejmie, a nawet i w gronie wybitniejszych działaczy samorządowych, ujemnie oceniono politykę inwestycyjną związków komunalnych, zwłaszcza na obszarze b. zaboru rosyjskiego. Niewątpliwie i w danym razie głosy takie nie są pozbawione pewnej słuszności. Jeżeli jednak podsumować cały dorobek inwestycji samorządu, to ogólna ocena pracy tego samorządu nie może nie wypaść dodatnio. Ażeby się o tem przekonać wystarczy zapoznać się z niezmiernie cennym wydawnictwem Min. Spraw Wewnętrznych, które ukazało się w roku 1930 p. t. „Praca inwestycyjna samorządów w latach 1919 — 1926 — 1929“. Z wydawnictwa tego wynika, że, nie licząc drobnych inwestycji, praca inwestycyjna samorządów przedstawia się następująco:

rodzaj inwestycji	stan w roku		
	1919	1926	1929
Elektrownie	93	139	214
Rzeźnie	372	409	429
Hale targowe i targowiska	305	476	493
Wodociągi i kanalizacje	189	201	230
Izby szkolne	25.033	28.611	31.388
Kilometry linii tramwajowych	329	379	430
Kilometry dróg bitych	30,371	31.713	33.802
Łóżka szpitalne	25.662	30.966	34.659
Przychodnie dla ludności	—	133	579

W przedmowie do tego wydawnictwa Min. Spraw Wewn. podkreśla, iż „samorząd polski w zrozumieniu tych naczelných zasad, dla których został powołany do życia przez Niepodległe Państwo Polskie, podjął odważnie budowy, przerastające niekiedy jego możliwości finansowe.“

Zaznaczając, że „samorząd polski... nie ustrzegł się od ostrej i poważnie niesprawiedliwej krytyki“, że „w Polsce się mówi, iż samorząd nasz gospodaruje źle i niecelowo, trwoni nieprodukcyjnie pieniądze publiczne, rozpoczął zbyt dużo inwestycji, których nie potrafi wykończyć“, Min. Spraw Wewn. „dla odparcia nieuzasadnionych krytyk“ podaje tablicę „ilustrującą wysiłek samorządu w okresie ostatniego trzechlecia oraz efekt tego wysiłku“.

Tak wygląda ocena pracy inwestycyjnej samorządu, ocena Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które, jak wiadomo, posiada aparat do głębszych studjów nad gospodarką samorządu.

Stawiany jest również związkom komunalnym zarzut braku oszczędności w ich normalnej gospodarce. Nie ulega wątpliwości, że tu i ówdzie zarzut ten jest uzasadniony, bo wśród kilkunastu tysięcy związków komunalnych mogą się zawsze znaleźć takie związki, które źle gospodarują. Zarzut ten jednakże, postawiony związkom komunalnym generalnie, jest niesłuszny. I tu znowu posłużyć się można cyframi z ubiegłych 3 lat.

Otóż wydatki zwyczajne wszystkich, wyżej określonych, związków komunalnych, preliminowane były w r. b. 1928/1929 na sumę 706 milionów złotych, wykonano zaś o 53 miliony więcej. W r. 1929/30 preliminowały te związki tytułem wydatków zwyczajnych — niecałych 813 milionów złotych, wykonały blisko 796 milionów złotych; w bieżącym r. preliminowano niecałych 815 milionów złotych. Jest tu wprawdzie pewien wzrost wydatków zwyczajnych w ciągu trzechlecia. Wzrost ten jednakże jest stosunkowo nieznaczny i najzupełniej usprawiedliwiony wzrostem przewidzia-

nych ustawami uposażeń oraz wzrostem zadań, obowiązków i świadczeń, wkładanych na związki komunalne; szczególnie poważną sumę nowych obowiązków z dziedziny zdrowotności i opieki społecznej włożyły na związki komunalne rozporządzenia Prezydenta R. P. z r. 1928.

Gdy się jednak weźmie pod uwagę sumę wydatków zwyczajnych i nadzwyczajnych związków komunalnych, to widoczny jest w niej spadek od r. 1928/29. W r. 1928/29 preliminowały związki komunalne 1.216,5 miliona złotych, w r. 1930/31 — 1.104 miliony. Jest to więc spadek wydatków ogólnych związków komunalnych w ciągu 3 lat o sumę około 113 milionów złotych.

Pozostałaby jeszcze do rozpatrzenia sprawa dochodów związków komunalnych, które pokrywane są powyższe wydatki. I tu znowu słyszy się nieraz zarzuty, że związki komunalne swojemi podatkami nadmiernie obciążają dochód społeczny, że podatki komunalne są zbyt wysokie. Powstaje to stąd, że nawet w oświadczeniach, które padają z trybuny sejmowej, identyfikuje się wysokość obciążenia z wysokością budżetów i przytem nie tylko budżetów zwyczajnych, lecz i nadzwyczajnych. Jeżeli z ogólnej sumy budżetów związków komunalnych wyłączyć budżety nadzwyczajne, które przeważnie oparte są na pożyczkach i są dziś raczej wyrazem dążeń związku komunalnego, niż realnem przedłożeniem budżetowem, jeżeli następnie zmniejszyć budżety komunalne o takie sumy wydatków, które mają pokrycie w dochodach z własnego majątku, przedsiębiorstw komunalnych, w zwrotach wyłożonych przez samorząd wydatków, np. wydatków na leczenie w szpitalach, — to wówczas suma wydatków komunalnych, opartych na podatkach, czyli wysokość obciążenia na rzecz samorządu terytorjalnego w ścisłym tego słowa znaczeniu, nie wyniesie więcej, niż około 450 milionów złotych rocznie, czyli nieco więcej, niż $\frac{1}{3}$ budżetów zwyczajnych i nadzwyczajnych związków komunalnych. Taka właśnie suma obciążenia podatkowego na rzecz samorządu terytorjalnego wykazana była w tablicach statystycznych na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu.

Nie można zatem twierdzić, aby świadczenia społeczeństwa w powyższej sumie na rzecz związków komunalnych, podejmujących szereg zadań na polu administracji publicznej i wyręczających organa Państwa w wielu dziedzinach życia publicznego, były wygórowane.

Gdy się mówi o wzroście wydatków samorządu i z tego wysnuwa się wniosek o wzroście obciążenia na rzecz samorządu, to zazwyczaj zapomina się o tem, że samorząd niema przecież swobody ustanawiania nowych podatków, względnie podwyższania wysokości istniejących podatków. Je-

żeliby wzrost wydatków samorządu miał nadal miejsce, co przecież musiałoby następować z tą chwilą, gdy na samorząd nakłada się nowe obowiązki, jak np. świadczenia na rzecz nauczycieli szkół powszechnych, to nie tyle należy się obawiać wzrostu świadczeń na rzecz samorządu, ile niedoborów budżetowych samorządu. W tych warunkach istnieje uzasadniona obawa, że budżety komunalne, formalnie na papierze zrównoważone, faktycznie zaś staną się fikcją, — że będą niedobory budżetowe, albo, że samorząd zaprzestanie wykonywać swych ustawowych obowiązków, n. p. zamknie szkoły, szpitale, przytułki i t. d. lub je zmniejszy.

Trudności finansowych nie uniknęły miasta na całym obszarze Państwa, jak to wynika z danych o gospodarce miast. Jest to dowodem, że przyczyna załamania się gospodarki miast nie leży wyłącznie w wadliwym prowadzeniu ich gospodarki w jakiejś jednej tylko dzielnicy Polski. To jest smutny obraz rzeczywistości, jaki mamy przed sobą. Nie może ulegać żadnej wątpliwości, że samorząd o własnych siłach, przy obecnych jego źródłach dochodu, nie będzie w stanie wyprowadzić swej gospodarki na normalne tory.

Jak wiadomo, już od dłuższego czasu centralne organizacje samorządu terytorjalnego zabiegają o pomoc finansową dla samorządu. Sprawa finansów miejskich znalazła się na zeszłorocznym Zjeździe Miast w Warszawie, który, wychodząc z założenia, że w obecnej sytuacji gospodarczej Państwa trudno jest mówić o nowem obciążeniu ludności na rzecz samorządu, domagał się przywrócenia samorządowi miejskiemu tych uprawnień finansowych, które zostały mu odejęte w ostatnich latach na rzecz Skarbu Państwa, utrzymania dla samorządu również tych źródeł dochodowych, z których korzystał jeszcze w roku 1929, a które utracił ostatnio z powodów formalno-prawnych, (jak np. opłaty drogowe, składkę kuracyjną i t. p.), przestrzegania przynajmniej nadal postanowień art. 69 ustawy o finansach komunalnych, poddania rewizji zadań, jakie włożono na samorząd i doprowadzenia do równowagi między obowiązkami, a dochodami samorządów. Zjazd Miast domagał się również przesunięć dochodów powiatowych związków komunalnych na rzecz miast niewydzielonych z t. zw. opłat drogowych, pobieranych przez powiatowe związki komunalne z terenów tych miast. Wreszcie Zjazd Miast zwrócił się do władz państwowych o zwiększenie pomocy kredytowej dla miast i to nie tylko w formie pomocy kredytowej długoterminowej, ale i krótkoterminowej — bez której to pomocy samorząd nie jest w stanie prowadzić gospodarki. W końcu Zjazd domagał się otoczenia należyłą opieką komunalnych instytucji kredytowych i dania im pewnej swobody ruchów nie tylko na rynku wewnętrznym, lecz

i zagranicznym. Dotychczasowe zabiegi centralnych organizacyj samorządowych dały jednak naogół małe wyniki. Postulaty wymienione potwierdził również ostatni Zjazd miast w Krakowie.

Udało się otrzymać dla związków komunalnych różnicę w podatku dochodowym, która stanowi w ogólnej sumie kilka milionów złotych, udało się przyspieszyć w większości wypadków wypłatę podatku obrotowego od kolei państwowych za lata 1923 — 1925, w poszczególnych wypadkach udało się odroczyć zw. kom. spłatę należności wobec Skarbu Państwa. Natomiast, gdy chodzi o te zasadnicze sprawy, które były poruszane na Zjeździe, to postulaty odnośne nie zostały jeszcze zrealizowane.

Jeżeli chodzi o kredyty dla zw. komun., to w roku ubiegłym ograniczyły się one zaledwie do kilku milionów, pomimo, że władze same ustaliły, iż na najpilniejsze potrzeby należałoby dać samorządom przynajmniej 20 milionów. Przytem powtórzyły się znów fakty niewypłacenia miastom pożyczek na wydane już promesy. Jeżeli zaś chodzi o nowe kredyty, to Bank Gospodarstwa Krajowego dotychczas nic nie wie jeszcze, jaką sumą będzie dysponować w roku bieżącym. Nie został uwzględniony również ten postulat, żeby z funduszy obrotowych Ministerstwa Skarbu przeznaczyć dla samorządu w formie krótkoterminowych pożyczek przynajmniej 10 milionów zł. na spłatę najpilniejszych zobowiązań. Zabiegi organizacyj samorządowych odniosły jednak pośrednio większy skutek, niżby to wynikało z tego, co dotychczas wspominałem, aczkolwiek rezultatów widocznych jeszcze wprawdzie niema. Mam na myśli przedewszystkiem znów ostatnią dyskusję budżetową w Sejmie. Wprawdzie pierwsze przemówienie Pana Ministra Skarbu i niektórych wybitnych posłów zawierały tylko krytykę samorządów, jednakże w późniejszych przemówieniach wspomniano już i o obowiązkach samorządów, o koniecznościach poprawy jego finansów i o potrzebie odciążenia samorządu od niektórych zadań, przerastających jego możliwości finansowe. Zdaje się, że można to uważać niejako za szczylinę, przebitą w murze dotychczasowych uprzedzeń do samorządu.

Trudno jest dziś przewidzieć, kiedy powyższe postulaty zostaną zrealizowane. To też, nie oglądając się na tę realizację, nakazem chwili, bez wyjątku dla każdego samorządu, powinno być to, o czem się zresztą stale mówi, mianowicie powstrzymanie się od nowych inwestycji samorządowych, gdy niema zupełnej gwarancji uzyskania potrzebnego kredytu oraz usprawnienie administracji, zmierzające do oszczędności, i dążenie do najbardziej celowego wydatkowania. Aktualną nadto staje się sprawa poprostu chwilowego zaniechania wykonywania przez samorząd niektórych zadań, nie wynikających z istotnej konieczności życia.

Budżet czy zamknięcie rachunkowe jako podstawa opracowań statystycznych finansów komunalnych.

Sprawa, — co brać za podstawę statystycznych opracowań finansów komunalnych, — zamknięcie, czy budżet, — jest od dawna sporna. Naturalnie celowem byłoby oprzeć opracowania gospodarki finansowej i na jednym i na drugim źródle. — Pierwsze wskazuje nam na plany gospodarki, na zamierzenia, jest tem zwierciadłem, w którym odbijają się zainteresowania związków komunalnych temi, czy innemi dziedzinami gospodarki, podczas gdy drugie sprowadza nas na grunt realnych możliwości wykonania tych planów, zadość uczynienia tym postulatami, jakże odległym często od granic, zakreślonych dobrymi chęciami, przewidywaniami. Te drugie wyniki byłyby pewnego rodzaju sprawdzianem, czego możemy się spodziewać po zamierzeniach, o ile można im dać wiarę. Jednak, gdy zważymy na szczupłe środki, które pozostają do dyspozycji odpowiednich instytucyj na przeprowadzenie opracowań statystycznych finansów komunalnych, musimy się mocno zastanowić, jak tę kwestję rozstrzygnąć — budżet, czy zamknięcie, czy też ewentualnie i budżet i zamknięcie, ale w tym wypadku, opracowywane tylko **ogólnie** dla scharakteryzowania nam stanu i rozwoju gospodarki finansowej w grubszych zarysach, bez wnikania w szczegóły. Zwolennik opracowań szczegółowych, który chciałby odtworzyć ze wszystkimi odcieniami rodzaje poszczególnych celów, na jakie zostają przeznaczone sumy rozchodowane i rodzaje poszczególnych źródeł, skąd czerpał samorząd środki finansowe, stanowczo musi opowiedzieć się za rozstrzygnięciem tego dylematu w tym czy w innym kierunku — zamknięcie bowiem wyłącza budżet i odwrotnie.

Zwolenników szczegółowego opracowania finansów znajdziemy prawdopodobnie wielu, zwłaszcza, iż w braku wszechstronnego opracowania różnych dziedzin gospodarki komunalnej, jak oświata, komunikacja, opieka społeczna, zdrowotność i t. p., wydatki na poszczególne instytucje, na po-

szczególne cele pozwalają nam orjentować się w stopniu zaspakajania różnych potrzeb. Zależnie od wysokości wydatków, np. na szkolnictwo powszechne, średnie, czy zawodowe, wnioskujemy, jakiemu rodzajowi oświaty poświęca związek komunalny najwięcej zainteresowań; to samo dotyczy ustosunkowania wydatków na różne formy opieki społecznej i t. p. Odnosnie do dochodów, wysokość zasilania kas miejskich dochodami z eksploatacji majątku komunalnego, czy przedsiębiorstw, mówi nam w ogólności o znaczeniu tych źródeł dochodu dla finansów komunalnych.

Jednakże bez przeprowadzenia dociekań nad poszczególnymi dziedzinami gospodarki komunalnej zawsze dalecy będziemy od odtworzenia istoty tej gospodarki. Należy więc przystąpić do badań tych dziedzin, które ze swej strony będąc w funkcjonalnej zależności od finansów, pozwolą lepiej zrozumieć i stan tych finansów, który badany w oderwaniu od całości gospodarki również przedstawia wiele niejasności sam w sobie. Tymczasem środki i siły, któreimi posługują się powołane do tego instytucje, nie zwiększają się, gdy potrzeba dociekań nad przejawami życia gospodarki komunalnej wzrasta.

Mojem zdaniem, należy skurczyć opracowania finansów komunalnych, choć obraz finansów komunalnych daje nam przekrój całej gospodarki komunalnej i jest najlepszym bodajże wskaźnikiem tej gospodarki, choć, im ujęcie statystyczne tych finansów jest szczegółowsze, tem bliżsi jesteśmy całości obrazu wprawdzie niezbyt jasnego (bowiem finanse nie są jeszcze samą istotą gospodarki), ale prawie jedyne w tym rodzaju. Zyskamy natomiast na plastyczności, jeżeli ten zamglony obraz gospodarki komunalnej o dużych rozmiarach, jaki daje opracowanie finansów, zastąpić mniejszym, ale zato o wyraźniejszych konturach. Chodzi o to, żebyśmy nie tylko wiedzieli, że w tym, czy innym stopniu wzrasta **wysiłek finansowy** związków komunalnych na zaspokojenie pewnych potrzeb, ale żeby można było ocenić ilość i jakość zaspokojonych potrzeb, a dalej, co jest niezmiernie ważne dla oceny finansów, czy zaspokojenie tych potrzeb było mniej, czy więcej ekonomiczne.

Ponieważ nie da się odrazu objąć wszechstronnie całości gospodarki komunalnej, należy przystąpić do opracowania stopniowego poszczególnych dziedzin z zachowaniem opracowania finansów. Finanse bowiem mogą nadal służyć za ogólną ilustrację, za tło, któremu, dzięki nowym uzupełnieniom badań z innych dziedzin, będziemy kiedyś mogli nadać właściwy, istotny obraz gospodarki. Gdyby nie niesprzyjająca okoliczność w postaci braku środków, opowiedziałbym się za badaniem szczegółowem zarówno budżetów, jak i ich wykonania, lecz, jak widać, musimy już zrezygnowa-

wszy przedtem (chcąc więcej dziedzin objąć statystyką) ze zbytnej szczegółowości, później dopiero opowiedzieć się, czy za podstawę przy badaniu finansów mamy wziąć budżet, czy jego zamknięcie.

Dane statystyczne mogą stanowić materiał, pozwalający nam ocenić sytuację, odnaleźć złe i dobre strony gospodarki komunalnej, mogą posłużyć do wyciągania wniosków i stawiania horoskopów na przyszłość, do posunięć, które w rezultacie winny dać określone skutki. Aby dane te mogły skutecznie odpowiadać swemu zadaniu, muszą być oparte na właściwej podstawie. Pewnie, że zarówno, budżety, jak i ich wykonanie są jak przedtem zaznaczyłem, dobrą podstawą do opracowań, ale, o ile zamknięcia rachunkowe same przez się stanowią materiał, na którym można budować, ponieważ przedstawiają nam istotny stan finansów, o tyle budżety, gdy znacznie odbiegają od stopnia ich zrealizowania, przestają być właściwym źródłem do określenia rzeczywistości. Opracowania, oparte na takich źródłach, dadzą materiał iluzoryczny, na którym jest niebezpieczne opierać się w polityce samorządowej. Nie powiem jednak, że tego materiału nie można zużytkować przy nakreślaniu linii gospodarki, — owszem, ale jeżeli zastosujemy **skalę możliwości wykonania** tych zamierzeń budżetowych. Tymczasem obecnie daleko nam jeszcze nietylko do idealnego stanu, aby budżet i zamknięcie za dany okres wyrażało się w tych samych mniej więcej cyfrach, ale niekiedy nawet stosunek wykonania budżetu do sum preliminowanych urąga wszelkim zasadom skarbowo-gospodarczym.

Przykłady odchyień wykonania budżetu od sum preliminowanych za rok 1927/28 wykazałem w artykule w „Samorządzie Miejskim“ r. 1929 zeszyt 4. Tutaj ograniczę się do wskazania odchyień wydatków i dochodów zwyczajnych, które dostatecznie już mogą zilustrować nienormalną rozbieżność pomiędzy sumami preliminowanymi i sumami wykonania. Należy zaznaczyć, że przy porównaniu nawet budżetów zwyczajnych, względnie wpływów z danin publicznych, które naogół uważane są za najbardziej przewidywająco preliminowane, spotkamy również pokaźne odchylenia.

Sklada się na to wiele przyczyn, które wyliczyłem we wspomnianym artykule „Samorządu Miejskiego“, dokąd odsyłam czytelnika (przyczem czwartą przyczynę, dotyczącą warunków ekonomicznych w latach 1924 i 1925 zmodyfikowałbym w sensie uogólniającym w związku ze wstrząsami gospodarczymi w Polsce), tutaj dorzucę jeszcze dwie przyczyny, a mianowicie: niekiedy zarządy związków komunalnych celowo nie chcą preliminować ścisłych kwot, a znów kiedy indziej, aby zadość uczynić postulatowi zrównoważenia budżetu preliminują sumy, których ściągnięcie nie

WYDATKI I DOCHODY

w tysiącach

WYSZCZEGÓLNIENIE	Prelimi- nowano	Wyko- nano	%/‰ prel do wykon	Prelimi- nowano	Wyko- nano	%/‰ prel. do wykon
	W y d a t k i			D o c h o d y		
P o z n a ń						
zwyczajne						
1927/28	18587,9	15755,6	117,8	17674,5	17585,1	100,5
1928/29	23840,0	20843,8	114,4	20228,1	20245,7	97,0
1929/30	27167,3	21564,4	126,0	24128,2	21566,1	111,9
nadzwyczajne						
1927/28	20690,8	17853,1	115,9	11253,0	16217,6	60,4
1928/29	47851,4	42405,9	112,8	38396,0	43301,6	88,7
1929/30	36112,6	16721,9	216,0	20020,5	14923,1	134,2
L u b l i n						
zwyczajne						
1927/28	3863,3	3887,9	99,4	4111,3	3779,0	108,8
1928/29	14871,1	6620,9	224,6	6226,4	3843,6	162,0
1929/30	8529,3	5475,4	155,8	4976,5	3938,7	126,3
nadzwyczajne						
1927/28	8473,7	1450,5	584,0	8392,7	838,8	1000,5
1928/29	48311,7	38567,5	125,3	48679,7	40506,1	120,2
1929/30	4054,3	2403,5	168,3	7514,9	3638,3	206,5
P i o t r k ó w						
zwyczajne						
1927/28	1511,0	1414,2	106,8	2015,1	1343,7	150,0
1928/29	9603,3	12223,3	78,5	1776,0	1727,6	102,8
1929/30	3901,7	3652,4	106,8	2036,1	1705,2	119,4
nadzwyczajne						
1927/28	3845,1	499,0	770,6	3341,0	630,4	530,0
1928/29	3080,6	13522,8	22,8	10907,9	26039,6	41,9
1929/30	1924,9	361,7	532,2	3790,5	3327,4	113,9
Dąbrowa Górnicza						
zwyczajne						
1927/28	1390,1	1121,0	124,0	1103,8	1125,4	98,1
1928/29	148,3	1551,3	106,3	1643,9	1524,9	107,8
1929/30	1944,9	1670,4	118,5	1966,8	1589,2	123,8
nadzwyczajne						
1927/28	1256,1	1329,0	94,5	1233,3	1121,3	110,0
1928/29	2391,6	1398,3	171,0	2398,0	1138,3	210,7
1929/30	1132,0	819,6	138,1	1117,6	858,0	130,3

ma żadnej podstawy prawnej, ani też innej uzasadnionej racji, — preliminuje się np. 30% udziału w podatku dochodowym lub jakieś subwencje od innych ciał publicznych, które nigdy nie wpłyną.

Ta nierealność budżetów skłania mnie stanowczo na rzecz koncepcji opracowania finansów na podstawie zamknięć rachunkowych.

Najważniejszą przyczyną, przemawiającą za opracowaniem na podstawie budżetów, jest konieczność otrzymywania danych jak najświeższych, czego nie dały dotychczasowe wyniki opracowania finansów. Jest to niezaprzeczalnie przyczyna ważna, ale szybkość przeprowadzenia opracowań zależy pomiędzy innymi od wymogów co do jej dokładności i szczegółowości. Gdy przejdziemy na grunt opracowań ogólnych bez wnikliwego badania niekiedy drobiazgów, nie mających wielkiego znaczenia dla gospodarki komunalnej, wówczas możemy otrzymać materiał bardziej aktualny. Ale to samo dotyczy i opracowań na podstawie budżetów — ich bardziej szczegółowe opracowania również nie zadość uczyniłyby postulatowi szybkości.

Natomiast nie byłbym przeciwny tylko sumarycznemu opracowaniu finansów na podstawie budżetów bez pretensji do doskonałości według działów przewidzianych rozporządzeniem (naturalnie z pewnym wglądem w poszczególne działy z grubszym przesianiem), które to opracowania wraz z szybkim nadesłaniem materiałów przez związki komunalne nie zabrałyby dużo czasu, a dałyby sumę zamierzeń związków komunalnych na najbliższy okres, co przecież ma duże praktyczne znaczenie dla posunięć ogólnej polityki, jeżeli nie na daleką metę, to choćby w danym roku budżetowym.

Krótką konkluzja: w obecnym czasie należałoby przeprowadzić a) opracowania zamknięć rachunkowych w zakresie ogólnym z uwzględnieniem **najważniejszych pozycji** w poszczególnych działach gospodarki komunalnej i obok b) sumaryczne opracowania budżetów według **działów** bez wnikania w poszczególne pozycje tych działów.

Mechanizacja pracy w magistratach.

Naukowa organizacja pracy, od kilku lat usilnie propagowana w Polsce, przyniosła obok innych rezultatów jeden najważniejszy: stwierdziła, że praca ręczna w kolosalnej ilości przypadków musi ustąpić miejsca pracy mechanicznej i to wszędzie, gdzie tylko współczesna technika pozwala na budowę dość precyzyjnej maszyny, pozwalającej na zastąpienie w pracy człowieka. Jako fakt zupełnie naturalny przyjęliśmy już przedtem pracę motoru spalinowego, który wyrugował nietylko ręczne wózki, ale pracę pociagową zwierząt; bez zastrzeżeń uznaliśmy motor elektryczny, zastępujący pracę ręczną w windach, kranach, etc... W ten sposób nastąpiło zmechanizowanie pracy fizycznej.

Następnie przyszła kolej na zastąpienie pracy umysłowej przez maszynę. Powstały więc w pierwszym rzędzie arytmometry, które zwolniły mózg człowieka od bezpłodnej pracy, codziennie powtarzającej się przy obliczaniu długich kolumn liczb, przy mnożeniu, dzieleniu, odejmowaniu, podnoszeniu do potęgi i wyciąganiu pierwiastków. Mózg pracownika został odciążony od bezpłodnej pracy i wrócił do właściwego swego zadania — pracy twórczej. Tak samo odciążyliśmy jeszcze przedtem człowieka od żmudnego przepisywania papierów i wysilania się na jak najwyraźniejsze pismo. Maszyna do pisania i powielacz z powodzeniem wyrugowały pracę ręki ludzkiej i nikt nie myśli o powrocie do niej.

Ostatnia wreszcie doba przyniosła bodaj najważniejsze udogodnienie w pracy biurowej — stworzyła bowiem mechaniczny system, przy którym człowiek nietylko sam przestał być maszyną, ale prawie nie potrzebuje jej nawet kontrolować.

Mamy na myśli system „Adrema“, który stosowany jest ostatnio we wszystkich większych instytucjach państwowych, komunalnych i społecznych. Systemowi temu pragniemy poświęcić kilka słów w związku z jego szczególną przydatnością w pracy magistratów.

System ADREMA posiada przede wszystkim pierwszą kardynalną za-

letę każdego prawdziwie dobrego systemu — prostotę. Ona też wybija się na pierwszy plan i ona to stanowi właściwy powód, dla którego „Adrema“ staje się coraz popularniejszą. Dobre opracowanie techniczne jest tu szczególnie drugorzędnym, ale ten drugorzędny szczegół również doprowadzony został do perfekcji dzięki długoletniemu doświadczeniu, poczynionemu przez konstruktorów.

System „Adrema“ wymaga stworzenia kartoteki, takiej samej, jaką posiada każdy wydział każdego magistratu, z tą jednak różnicą, że tylko jednej dla całego magistratu. Kartoteka ta służy wszystkim wydziałom i stanowi materiał absolutnie pewny pod względem swych danych. Składa się z metalowych płytek, zawierających do 9 wierszy druku, wytłoczonego na niej. W tych 9 wierszach znajduje się przy umiejętnem rozlokowaniu pozycji, całokształt danych personalnych każdego z mieszkańców, a więc: imię i nazwisko, imiona rodziców, data urodzenia, przynależność państwowa i gminna, adres, stosunek do wojskowości, zajęcie, stan cywilny i rodzinny, okręg wyborczy, okręg podatkowy, kategorie podatków opłacanych, etc... Wymienione karty metalowe umieszczone są w segregatorach po 250 sztuk w każdym. Segregatory mieszczą się w specjalnych żelaznych szafach. Układ płytek w segregatorach zależny jest od wprowadzonego systemu: może on być alfabetyczny, według ulic, etc... Płytki metalowe posiadają urządzenie, pozwalające na zaopatrzenie ich w odpowiednie sygnały i odznaczenia.

Oznaczamy np. wszystkich płatników podatku od lokali zapomocą specjalnego sygnału, dalej płatników innego podatku — innym sygnałem, właścicieli nieruchomości — innym, wyborców do sejmiku — jeszcze innym, wyborców do senatu, popisowego danego rocznika — każdą grupę w inny sposób. Obywatele, należący do kilku omawianych powyżej grup, posiadają na swojej płytce po kilka odpowiednich sygnałów. W ten sposób przeprowadzamy segregację obywateli, według danych, interesujących magistrat.

Przystępujemy teraz do korzystania z naszej kartoteki. Chodzi nam np. o utworzenie listy wyborców do sejmiku. W tym celu bierzemy pierwszy z kolei segregator i wkładamy go do maszyny drukującej, (t. zw. „drukarki“). Przy nastawieniu odpowiedniej zasuwki, płytki przechodzą przez przyrząd drukujący i odbijają się na podłożonym papierze, przyczem jednak nie odbijają się one wszystkie, lecz tylko te, z pośród nich, które zaopatrzone są w sygnały, jakimi oznaczyliśmy wyborców do sejmiku. Pozostałe płytki przebiegają przez maszynę, nie odbijając się wcale, wszystkie zaś, po przejściu przez maszynę, układają się w segregatorze znowu w tej samej kolejności, w jakiej znajdowały się one pierwotnie. W ten sam sposób

przepuszczamy przez drukarkę wszystkie następne segregatory i w ciągu kilku godzin otrzymujemy tę samą listę, której sporządzenie przy pracy ręcznej wymaga długich dni pracy pozabiurowej.

Jakie osiągnęliśmy w ten sposób korzyści?

Przedewszystkiem ekonomję czasu, następnie ekonomję pieniędzy, ściśle związaną z oszczędnością czasu i zaoszczędzeniem wydatków personalnych, następnie absolutną ścisłość, nie wymagającą wcale kontroli, gdyż lista nasza nie powstała wskutek przepisywania, przy którym omyłki zawsze się zdarzają, lecz została mechanicznie odbita z płytek, t. zn. został na niej wiernie powtórzony tekst każdej płytki. Zapomocą kilku arkuszy kalki otrzymujemy przy tej samej pracy tę samą listę w kilku egzemplarzach. Zapomocą specjalnych zasłonek osiągamy to, że niektóre części płytki mogą wcale nie być drukowane, jako zbyteczne na liście wyborczej (np. stan cywilny i rodzinny, stosunek do służby wojskowej, kategorie podatkowe, etc.).

W ten sam sposób układamy każdą inną listę obywateli, dla użytku wydziału podatkowego, szkolnego, wojskowego, etc. przyczem zawsze możemy nieistotne części płytki pozostawić bez wydrukowania i kategorie, nie wchodzące w grę, wyeliminować. To samo stosuje się przy sporządzaniu list płacy pracowników magistratu i w każdej innej okoliczności, wymagającej sporządzenia listy.

W działach pracy magistratu, wymagających tworzenia nietylko list, ale imiennych wezwań, doręczanych poszczególnym obywatelom, praca systemu „Adrema“ przedstawia się jeszcze więcej interesująco.

Tutaj mianowicie jedna i ta sama płytka tłoczy listę, w kilku egzemplarzach, formularz, również w kilku egzemplarzach, pokwitowanie, etc. Szczególnie plastycznie występują tutaj wszystkie zalety „Adremy“ w wydziale podatkowym, gdzie zapomocą jednego wytłoczenia, otrzymujemy nakaz płatniczy, awizację kasową i pokwitowanie, przyczem zawsze do wykonania tych prac służy nam jedna jedyna kartoteka metalowa, na której sygnałami oznaczone są poszczególne grupy obywateli, zapomocą zaś zasłonek kasowane są niepotrzebne części płytki.

Tak przedstawia się w krótkim zarysie praca samego systemu.

Oszczędności, osiągane w magistratach przy stosowaniu „Adremy“ są ogromne, jeżeli zważymy szybkość tej pracy i zbyteczność kontroli. 4.000 tekstów dziewięciowerszowych na godzinę, równa się pracy 120 urzędników, wprawnie piszących. Kontrola 4.000 adresów, wymaga minimalnie 100 godzin pracy 2 urzędników, tj. 30 dni roboczych urzędnika, pracującego 7 godzin dziennie.

Adrema wykonuje wszystko to w ciągu jednej godziny!

Nie wspominamy już o oszczędności pośredniej, wynikającej dla pracy wszystkich wydziałów, zapomocą jednej i tej samej kartoteki, ani o oszczędności, wynikającej z tego, że znaczna część robót drukarskich może być zaoszczędzona, gdyż Adrema sama przygotowuje sobie niektóre formularze i blankiety.

Szczegółami technicznymi nie będziemy obciążali tych uwag, zaznaczamy jedynie najciekawsze z nich:

Tak więc maszyna, oprócz zmiennego tekstu, powstałego wskutek odbijania się indywidualnych płytek, może drukować jednocześnie z każdą odbitką swój stały tekst, jak np. „Zawiadomienie o płatności podatku“, „Rachunek za zużyta wodę“, „Rachunek za zużyty prąd“, kanały etc. etc. Stały ten nadruk mieści się w t. zw. datowniku (również służącym dla druku daty.).

Maszyna może również numerować kolejno przechodzące przez nią drukarki. Maszyna posiada licznik, wskazujący w każdej chwili ilość wykonanych odbitek. Maszyna wreszcie sama odrzuca wykonane już mniejsze blankiety, formularze i koperty do znajdującego się obok kosza.

Maszyna poruszana jest ręcznie lub za pomocą motorku. Sprawność nowoczesnych maszyn Adrema dochodzi do 4.000 odbitek na godzinę.

Zalety tego systemu w pracy magistratów są aż nadto bijące w oczy. Szybkość, ekonomiczność i uniwersalność systemu Adrema, a nadewszystko prostota samego systemu i techniki pracy — oto najważniejsze z nich.

W obecnej chwili, wobec obowiązku gmin prowadzenia ewidencji mieszkańców, praca Adremy jeszcze raz ma możliwość wykazania całej swej sprawności.

Należy przypuszczać, że tym systemem pracy biurowej szczegółowo zainteresuje się powołana przez Zarząd Związku Miast Polskich w dniu 4 grudnia r. ub. Komisja usprawnienia administracji miejskiej.

Gospodarka miast w świetle liczb.

W Ł O C Ł A W E K.

I.

(Majątek miejski, budownictwo oraz zewnętrzne urządzenie miasta, bezpieczeństwo publiczne, zdrowie publiczne).

Siedziba władz powiatowych oraz stolica Wschodnich Kujaw, Włocławek, jest jednym z najstarszych miast polskich, założonem według kronikarza Gallusa w XI wieku przez Wadysława Hermana.

W drugiej połowie XII wieku nadany wieczystem prawem biskupom kujawskim Włocławek (pierwotna nazwa Włodslaw, a następnie Włodslawek), staje się stolicą djecezji Kujawskiej.

Perspektywy ekonomicznego rozwoju otworzyły się dopiero z chwilą odzyskania Pomorza i dolnej Wisły po pokoju toruńskim w 1466 r. Wówczas Włocławek stał się, dzięki handlowi zbożowemu śpichrzem i portem rzecznyim żyznych Kujaw wschodnich. Według dokumentów historycznych rocznie spławiano do 2 milionów gdańskich korcy zboża, a śpichrze miejskie zdolne były pomieścić 250.000 korcy zboża. Nie darmo też stara pieśń w sposób następujący głosi o Włocławku: „... i oto czerwieni się dawny Włocławek, księżą, słami i piwem sławny *).

Zabytków jednak obecnie jest mało, z tych jednak najpiękniejszym jest katedra z 1340 r., najstarszym kościółek św. Witalisa z 1330 r.

Upadek gospodarczy spowodowały najpierw wojny szwedzkie, a następnie okres saski, do ruiny natomiast doszedł Włocławek za czasów rządów zaborczych (Prusacy, potem przez 100 lat przeszło Rosjanie).

Finał stuletnich rządów rosyjskich nastąpił w dniu 12 listopada 1914 r. po przegranej przez Rosjan trzydniowej bitwie, toczonej o miasto z Niemcami, a w cztery lata później (11.XI 1918 r.) ludność rozbraja i wyrzuca załogę niemiecką.

Jeszcze raz ucierpiało miasto bezpośrednio w 1920 r., bombardowane przez kilka dni (16 — 19 sierpnia) przez cofający się wzdłuż Wisły od stro-

---

*) Ustęp z „Flisa“ Klonowicza, XVI-wiek.

ny Prus Wschodnich i Torunia korpus Gaya, któremu jednak nie udało się Wisły sforsować i zawładnąć magistralą kolejową Warszawa — Toruń — wybrzeże morskie.

Przechodząc do historii samorządu, należy zaznaczyć, że już w bardzo odległych czasach Włocławek (po łacinie *antiqua Vladislavia*) z osady rybackiej został podniesiony do godności miasta. W 1140 r. nadany wieczystym prawem biskupom kujawskim, otoczony jest z ich strony troskliwą opieką, która wyrażała się w nadaniach licznych przywilejów biskupów kujawskich i królów polskich.

Trzeci rozbiór Polski przynosi biurokratyczne rządy Prusaków. Okres wojen napoleońskich daje miastu surogat samorządu, czyli t. zw. urząd municypalny i radę na wzór francuski.

Pierwsza Rada Miejska wybrana została w styczniu 1917 r. na zasadzie ordynacji wyborczej, wydanej w 1916 roku przez ówczesnego general-gubernatora warszawskiego. W 1919 r. wybrano nową Radę Miejską już na podstawie polskiej ordynacji wyborczej. Obecna Rada Miejska rozpoczęła swą kadencję w 1927 roku. Prezesem Rady Miejskiej jest Dr. Witold Piaśnicki, prezydentem miasta Stefan Pachnowski, powołany jeszcze za kadencji poprzedniej Rady w dniu 5 grudnia 1926 roku.

Gospodarka miasta, zaniedbanego pod każdym względem, bezplanowo zabudowanego na obszarze 4.325 ha, o ludności blisko 60.000, wymagała znacznych wysiłków i poważnych zadań do wykonania od młodego samorządu, często po raz pierwszy stawianego wobec trudnych problemów, wymagających nadzwyczajnej energii i wytrwałości w ich rozwiązaniu, zważywszy na zawsze trudne warunki finansowe i materialne. Jak sprostał swym zadaniom zarząd miasta, można dziś spokojnie ocenić, w perspektywie dwunastu lat pracy samorządu po odzyskaniu Niepodległości, przechodząc poszczególne działy gospodarki miejskiej.

Majątek miejski. Porównanie wartości majątku miejskiego (w przybliżeniu) w roku 1918 i 1930, uwzględniając zaszłe w międzyczasie zmiany, oraz dewaluację złotego, przedstawia się następująco:

Ogółem wartość majątku:	1918 r.	—	4.221.000 zł.	1930 r.	—	18.874.000 zł.
Obeciążenie długami	„	180.000 „	„	„	12.940.000 „	„
Czysty majątek gminy	„	4.041.000 „	„	„	5.933.000 „	„

Rozpatrując poszczególne działy, widzimy, że wartość nieruchomości wraz z urządzeniami kanalizacyjnymi wzrosła z 2.511.000 zł. do 6.060.000 zł., inwestycji w budowie o pełne 100% (wartość ich w 1930 r. wynosiła 484.807 zł.), ruchomości z 40.000 zł. a 265.000 zł., aktywów przedsiębiorstw

z 1.220.000 zł. na 10.001.000. W tej ostatniej pozycji należy jednak wziąć pod uwagę wydzierżawienie szwedzkiej firmie Kujawskiej Elektrowni Okręgowej na okres 35-letni.

Stan posiadania miasta, jeśli chodzi o budowle miejskie, przedstawia się następująco:

1918 r. 10 budynków (17.500 m^3); 1930 r. 93 budynki (117.382 m^3), w tem: budynków mieszkalnych 22 (33.289 m^3), biurowych 4 (5.839 m^3), użyteczności publicznej 9 (33.289 m^3), handlowych 5 (2.702 m^3), przemysłowych 16 (41.115 m^3), gospodarczych drobnych 38 (8.446 m^3); 22 budynki mieszkalne, należące do gminy, liczą ogółem 312 izb, w których zamieszkuje 803 osoby (2,5 osób na izbę).

Celem uzupełnienia danych o majątku miejskim, należy wspomnieć, że grunty, należące do gminy m. Włocławka, liczą 57 obiektów o powierzchni $5.779.167 \text{ m}^2$, grunty użyteczności publicznej — $1.672.105 \text{ m}^2$.

W dziale pomiarów starego miasta (w 1927 r. przyłączono 1.776 ha gruntów podmiejskich), wykonywane są plany na podstawie pomiaru z 1916 r. Do 1929/30 r. wykonano w tym zakresie rejestrowych formularzy dla 131 sekcji o łącznej pow. 411 ha, oraz obliczono 850 parceli.

Na podstawie natomiast sporządzonego w 1925 r. planu regulacyjnego miasta, ostatecznie zatwierdzonego przez Min. Rob. Publ. w 1929 r., do 1929/30 roku przeprowadzono 22 parcelacje większych obiektów i cały szereg mniejszych, otwarto 33 nowych ulic i 8 placów publicznych. W 1929 roku został ponadto sporządzony przez Wojskowy Instytut Geograficzny w Warszawie, przy współudziale sekcji pomiarów wydziału technicznego Magistratu m. Włocławka, oraz pomocy lotników warszawskiego pułku fotoplan w skali 1 : 5000, co znakomicie przyczyniło się do przyśpieszenia opracowania planu regulacyjnego nowoprzyłączonych w roku 1927 terenów podmiejskich (1.776 ha).

Z innych prac należy wymienić: założenie nowej siatki związku trianulacyjnego, gdyż założona w 1916 r. przez Niemców okazała się zmało dokładna, oraz utrwalenie punktów poligonowych na przedmieściach: Łęg, Papieżka, Rybnica, Zazamcze.

Niezmierznie ważna w dziedzinie inspekcji budowlanej aktywność zdażala w kierunku porządkowania zewnętrznego wyglądu miasta zarówno jeśli chodzi o stan sanitarno-techniczny, jak i estetyczny. Od czasu wejścia w życie Rozporządzenia Prezydenta z dn. 22.IV 1927 r. dokonano w mieście z polecenia Magistratu ogółem 531 remontów, w tem: wewnętrznych w budynkach 172, fasadach domów i ogródzeń 162, sklepów, szyldów i szafek reklamowych 197.

Największymi jednak wynikami może się miasto poszczycić w dziedzinie budowy dróg i chodników: zabrukowane jezdnie wynosiły w 1918 r. 142.590 m², w 1930 r. — 220.770 m² (29 km długości). Powierzchnia ułożonych chodników wynosi obecnie 75.981 m².

W dziedzinie regulacji wybrzeża przedłużono bulwary nad Wisłą im. Marszałka Piłsudskiego o 370 m. b., otwierając w tej części piękny skwer. Jednocześnie zapoczątkowano prace nad regulacją rz. Zgłowiączki, lewym dopływem Wisły, która przecina park im. H. Sienkiewicza.

Dzielnice oddzielone Zgłowiączką połączone są trzema mostami: kolejowym, oraz 2 dla ruchu pieszego i kołowego, przyczem jeden z tych mostów (żelbetonowy) znajduje się obecnie w budowie. Pozatem na skutek inicjatywy Magistratu, Okręg. Dyrekcja Robót Publicznych sporządziła projekt wstępny nowego mostu przez Wisłę, celem zapewnienia należytego dogodnego połączenia przedmieść, znajdujących się na prawym brzegu rz. Wisły. W projekcie tym uwzględniono całkowicie postulaty Magistratu.

Mówiąc o drogach, należy wspomnieć również, że z inicjatywy Magistratu w 1929 r. zawiązała się spółka drogowa dla budowy drogi bitej do źródeł siarczanych „Wieniec“, odległych od miasta o 4,5 km. Dzięki uzyskaniu funduszków na ten cel na skutek starań zarządu miasta drogę zdołano całkowicie wykończyć już w 1930 r.

Akcja przeciwpożarna, skutecznie jest prowadzona przez miejscową ochotniczą straż pożarną, całkowicie subsydjowana przez Magistrat (36.000 zł. w 1930/31 r.). Prezesem straży został w nowopowołanym zarządzie prezydent miasta. Straż jest częściowo zmotoryzowana.

Znaczne wyniki osiągnięto w oświetleniu miasta, co wpływa na wzrost bezpieczeństwa, zważywszy na znaczną jego rozległość (4.325 ha), w 1918 r. paliło się tylko 65 lamp ulicznych, obecnie 433 lampy, o ogólnym watażu 98.250, w tem 286 całonocnych i 147 północnych.

Wydatki w dziale zdrowia publicznego wyniosły w ostatnim trzechleciu:

zwyyczajne: w 1927/28 r. 188.791 zł., w 1928/29 r. 237.971 zł. i w roku 1929/30 — 242.391 zł.;

nadzwyczajne: w 1927/28 r. 189.000 zł., w 1928/29 r. 198.792 zł. i w 1929/30 r. 61.665 zł.

Z działalności zdrowotnej i urządzeń istniejących w 1918 r. gmina miejska posiadała: 1) ambulatorjum miejskie, 2) 2.600 m. b. kanałów stałych i kanalizacji prowizorycznej 4.856 m. b., 3) 26.000 m² parku nad Zgłowiączką, oraz ogród (na pl. Wolności).

Obecnie stan posiadania w tym dziale przedstawia się następująco:

- 1) miejska służba zdrowia, uwzględniając szpital św. Antoniego, będący własnością wspólną miasta i Sejmiku Włocławskiego, liczy 47 osób personelu, w tej liczbie 19 lekarzy;
- 2) dozór sanitarny sprawuje lekarz miejski, kontroler sanitarny i specjalna Komisja Sanitarna, która w 1929/30 roku przeprowadziła 350 oględzin nieruchomości, 189 oględzin miejsc sprzedaży i 153 oględzin przedsiębiorstw i zakładów, sporządzając ogółem 161 protokółów karnych;
- 3) nadzoru weterynaryjnego głównie na targowisku miejskim dokonuje miejski lekarz weterynarii przy współdziale pow. lekarza weterynarii;
- 4) Miejska Stacja Kontroli artykułów żywnościowych, założona w 1921 r., dokonywuje analiz wstępnych (w 1929/30 r. na liczbę 1.463, przeprowadzonych analiz zakwestjowano 231);
- 5) zapobieganie chorobom zakaźnym polega na szczepieniach ochronnych (2.858 szczepień przeciw ospie w 1929/30 r.), dokonywaniu wywiadów epidemiologicznych, dezynfekcji etc.;
- 6) walka z gruźlicą (w 1929 r. 144 wypadki zgonów na gruźlicę na ogólną liczbę 825 zgonów), polega na prowadzeniu Kolonji przeciwgruźliczej w miesiącach letnich dla blisko 70 dzieci;
- 7) w walce z chorobami wenerycznymi urząd sanitarno-obyczajowy (przejęty w 1928 r. od Starostwa) w 1929/30 r. udzielił 7.599 porad i zabiegów;
- 8) Ambulatorjum Miejskie, przejęte przez miasto w 1915 roku, udziela rocznie przeszło 30.000 porad i zabiegów, apteka ambulatoryjna — wydaje rocznie około 20.000 lekarstw (recept);
- 9) dwie łaźnie miejskie, z których jedną pobudowano w 1923 r., wydają rocznie 33.000 kąpeli, z czego przeszło połowę bezpłatnie. Zakład Dezynfekcyjny przeprowadza 350 dezynfekcyj rocznie;
- 10) kolonja lecznicza w Ciechocinku, powstała w 1925 roku, rozporządza 2 własnymi budynkami mieszkalnymi, zabudowaniami gospodarczymi i 5 morgami gruntu, czynna jest zwykle w ciągu 2-ch letnich miesięcy podczas wakacyj. W 1930 r. przebywało na Kolonji 340 dzieci, z czego na koszt Magistratu 207 dzieci. Oprócz kąpeli (3.622 bezpłatne kąpiele solankowe), daje się dzieciom całkowite utrzymanie;
- 11) wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe otacza się troskliwą opieką ze strony miasta, to też w 19 oddziałach zgrupowało się około 2.000 młodzieży ćwiczącej. W 1930 r. miasto wykończyło pier-

wszy etap budowy miejskiego stadjonu sportowego kosztem 115.435 zł. Doliczając wartość placu o pow. 46.308 m², otrzymamy całkowity wydatek 348.975,72 zł.;

- 12) plantacje miejskie i ich stan obecny wykazują poważny dorobek:

Ogólna powierzchnia:

w tem:	1918 r.	37.994 m ² ,	1930 r.	135.381 m ²
park im. Sienkiewicza	„	23.446 „	„	60.587 „
skwery i zieleńce	„	11.000 „	„	45.796 „
szkółki i zakł. ogr. miej	„	3.548 „	„	29.000 „

Pozatem, uwzględniając tereny, wykupione pod projektowane planty (108.207 m²) i nieurządzoną część parku Sienkiewicza (18.718 m²), oraz pow. stadjonu sportowego (47.585 m²), otrzymamy pow. 309.891 m², przeznaczoną pod miejskie plantacje.

Zakład gospodarczy ogrodnictwa miejskiego prowadzi poza tem cieplarnię, inspekta rozsadni, obsadzanie ulic drzewkami. Na ogólną długość ulic 74,5 km zadrzewiono dotychczas 12,1 km;

- 13) kanalizacja jest zapoczątkowana: realizuje się mianowicie sieć kanalizacyjną według projektu Lindleya z 1912 roku.

Sieć stała wynosiła: 1918 r. 2.600 m. b., 1930 r. 6.519 m. b.

Sieć prowizoryczna „ 4.856 „ „ 7.453 „

Ogółem sieć kanaliz. „ 7.456 „ „ 13.972 „

- 14) wodociągi są w stadjum realizacji prac. Miasto posiada projekt wodociągów, sporządzony przez inż. J. Stułkowskiego, zatwierdzony przez Min. Robót Publ. w 1929 r. Obecnie toczą się rokowania z firmą szwedzką Electro-Invest o uzyskanie pożyczki w sumie około 3.000.000 zł. na ten cel. W razie pomyślnego zakończenia tej transakcji, roboty rozpoczęto w wiosną r. b.;

- 15) miasto posiada jeden szpital, będący wspólną własnością miasta i Sejmiku Włocławskiego. Jest to szpital św. Antoniego na 160 łóżek. W r. 1929/30 dokonano 779 operacji, chorych przebywało 2.372 osoby. Pozatem miasto ma udział w budowie i utrzymaniu szpitala psychiatrycznego w Gostyninie, budowanego przez Związek Międzykomunalny Wojewódzki.

- 16) Udział 50% (przeszło w akcjach Zdrojowiska siarcz. Wieniec, do którego dzięki zabiegom i staraniom Magistratu wybudowano w 1930 r. 4 km. szosy.

Bolesław Loga.

Ze Związku Miast Polskich.

ZWOLNIENIE SAMORZĄDÓW OD OPLAT POCZTOWYCH.

Związek Miast Polskich zwrócił się do Min. Spraw Wewn. w powyższej sprawie pismem z dnia 27.VIII. z. r. L. 1364, w którym (w związku z okólnikiem Min. Spraw Wewn. z 28.IV. z. r. Nr. SS. 888/1) wypowiedział m. in. następujące uwagi:

Podział zakresu działania związków komunalnych na „własny“ i „poruczony“, nie we wszystkich ustawach samorządowych istniejący, nie jest jednolity i wyczerpujący.

Ustawy, nakładając te czy inne obowiązki na gminy miejskie, nie mówią nic o tem, czy wynikające stąd czynności mają być zaliczone do zakresu działania własnego, czy też poruczonego.

Następnie po zanalizowaniu art. 11 dekretu o samorządzie miejskim i § 23 lit. c. ustawy o pocście, telegrafii i telefonii (D. U. R. P. z 1928 r. Nr. 38, poz. 378), Związek Miast Polskich podkreślił, że gminy wyręczają Państwo w szeregu jego czynności, muszą w związku z tem utrzymywać liczny personel, ponosić wydatki rzeczowe na lokale, materiały pisemne, opał, światło i t. p., czynią to bezpłatnie, powinny zatem, przynajmniej co do opłat pocztowych, być traktowane narówni z władzami i urzędami państwowymi.

Wkońcu Związek Miast Polskich prosił Min. Spraw Wewn. o przychylne ustosunkowanie się do wypowiedzianych uwag, spowodowanie stosownej zmiany art. 23 ustawy o pocście, telegrafii i telefonii, a zanim nowelizacja ta nastąpi o szczegółowe wyjaśnienie, jakie sprawy zaliczyć należy do własnego, a jakie do poruczonego zakresu działania gmin miejskich.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przesłało odpis powyższego memorjału Związkowi Miast Polskich do Min. Pocht i Telegrafów przy piśmie z dnia 3 marca r. b. Nr. SS. 2374, w którym Min. Spraw Wewn. zaznaczyło, iż w powyższej sprawie podziela całkowicie zapatrywanie Zarządu Związku Miast Polskich.

Min. Spraw Wewn. przytacza również, iż niektóre władze państwowe, ze względu na ważność oraz tajność spraw, żądają przesyłania przez władze gminne pism w sprawach należących do t. zw. poruczonego zakresu działania gminy poleconą przesyłką pocztową, koszty której ponosi całkowicie samorząd gminny. Ma to np. miejsce z meldunkami wojskowymi, wysyłanymi niemal codziennie.

Z powyższych względów Min. Spraw Wewn. prosiło Min. Pocht i Telegr. o nowelizację przepisów o pocście, telegrafii i telefonii przynajmniej w kierunku zwolnienia samorządów od opłat pocztowych za polecenie przesyłek.

DOSTARCZANIE OSOBOM WOJSKOWYM KWATER PRZEZ MAGISTRATY MIAST.

W dniu 10 marca r. b. Związek Miast Polskich zwrócił się w powyższej sprawie do Min. Spraw Wewn. z następującem pismem L. 1559/7:

„Związek Miast Polskich miał zaszczyt złożyć Ministerstwu Spraw Wewnętrznych

memoriał z dn. 28.VIII.1930 r. Nr. 912/30/1559 w sprawie dostarczania osobom wojskowym kwater przez magistraty miast, w którym to memoriale podniósł ujemne skutki dla finansów miast ustawy z dn. 15 lipca 1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (Dz. U. R. P. Nr. 97, poz.681), oraz wadliwości w stosowaniu tej ustawy.

Na memoriał ten Związek Miast nie otrzymał bezpośredniej odpowiedzi, natomiast Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wydało okólnik z dnia 18 grudnia 1930 r. Nr. 224 (Wojsk. 1666/1), w którym podało interpretację wspomnianej ustawy z d. 15 lipca 1925 r. i określiło warunki, wśród jakich gminy mają obowiązek dostarczania kwater osobom wojskowym.

Wspomniany okólnik nie uwzględnia jednakże wcale argumentów, wysuniętych w memoriale Związku Miast, ani też nie wyczerpuje kwestyj, w memoriale poruszonych.

Dlatego też Związek Miast, przedstawiając odpis swego poprzedniego memoriału, prosi uprzejmie Departament Samorządu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o rozpatrzenie go i spowodowanie zmiany, względnie uzupełnienia wymienionego wyżej okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Związek Miast pozwala sobie zwrócić uwagę najpierw na zasadniczy postulat, rozwinęty w memoriale, dotyczący zmiany ustawy o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju. Obarczenie tylko niektórych miast obowiązkiem dostarczania kwater osobom wojskowym, bez zapewnienia tymże miastom odpowiednich specjalnych źródeł dochodu na pokrycie związanych z tem wydatków, jest w zasadzie niesprawiedliwe i stanowi dla tych miast ciężar, któremu one — zwłaszcza w czasie obecnego kryzysu gospodarczego — nie mogą poddać. Dlatego też Związek Miast prosi Departament Samorządu Min. Spr. Wewnętrznych o podjęcie inicjatywy w kierunku takiej zmiany ustawy o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju, aby ciężar z tego tytułu przejęty został przez Skarb Państwa, a w rezultacie rozłożony został na wszystkich obywateli.

Jak długo zaś obowiązywać będzie dotychczasowa ustawa o zakwaterowaniu wojsk w czasie pokoju, koniecznym jest — zdaniem Związku Miast — udzielenie zarówno związkowi komunalnym, jak i władzom administracji ogólnej I i II instancji, oraz władzom wojskowym, takich wyjaśnień, któreby zapobiegły stosowaniu jej przepisów wbrew intencji ustawodawcy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że obowiązek dostarczania mieszkań osobom wojskowym przez gminy jest obowiązkiem subsydjarnym, istniejącym dopiero wówczas, gdy osobom tym nie mogą być zapewnione kwatery w nieruchomościach państwowych (koszarach) i gdy osoby te nie mogą sobie wynająć mieszkania na własną rękę. Taka właśnie intencja ustawodawcy wynika wyraźnie z art. 5, 6, 10, 11 i 12 ustawy o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju. Wbrew tej intencji, sposób zapewnienia osobom wojskowym kwater w drodze wolnego najmu mieszkań przez te osoby został w praktyce prawie zupełnie wyeliminowany, ze strony tych osób nie są czynione żadne wysiłki celem uzyskania mieszkania na własną rękę, natomiast — o ile dowództwo wojskowe nie może tym osobom dostarczyć kwater w koszarach, zwraca się od razu do gminy z żądaniem dostarczenia kwater. Zdarza się nawet — a po wydaniu wspomnianego wyżej okólnika Min. Spr. Wew. wypadki takie mogą być coraz częstsze — że osoby wojskowe, które posiadały dotychczas mieszkania z wolnego najmu, rezygnują z tych mieszkań, a ich dowództwa kierują do gminy żądanie zapewnienia mieszkań tymże osobom, co, oczywiście, obciąża gminy nowymi wydatkami.

Dla finansów gmin miejskich uciążliwym jest również sposób, w jaki władze wojskowe likwidują swoje wobec nich należności z tytułu dostarczonych przez gminy kwa-

ter. Według art. 13 ustawy władze wojskowe przypadającą na nie część zwracać powinny gminie miesięcznie zdołu, zalegają jednakże z tym zwrotem nieraz po kilka miesięcy; odbija się to tem ujemniej na finansach gmin, że one same przeważnie zgóry muszą płacić czynsz właścicielom mieszkań.

Wkońcu Związek Miast pozwała sobie zwrócić uwagę Departamentu Samorządu na końcowe ustępy swojego poprzedniego memoriału, gdzie przedstawiono przyczyny, które — wbrew zamiarom ustawodawcy — wpływają na zwiększenie wydatków gmin miejskich z tytułu obowiązku dostarczania kwater osobom wojskowym“.

SAMORZĄDOWA KOMISJA ZDROWIA PUBLICZNEGO, UTWORZONA PRZEZ ZWIĄZEK MIAST I ZWIĄZEK POWIATÓW.

Samorządowa Komisja zdrowia Publicznego ukonstytuowała się dn. 11 stycznia 1931 roku i wybrała do Prezydjum: pp. Jaroszyńskiego oraz d-rów Le Bruna, Wroczyńskiego i Zawadzkiego. Oprócz tego w skład Prezydjum wchodzi z urzędu dyrektorowie biura Związku Miast i Związku Powiatów oraz referent sanitarny.

Dn. 23.I. 1931 r. ukonstytuowało się Prezydjum: przewodniczącym został dr. Zawadzki, zastępcami przewodniczącego zostali pp. Bek i dr. Wroczyński. W dniu tym utworzono:

1. Sekcję szpitalną (standaryzacja urządzeń, regulaminy dla personelu, normy żywienia chorych, normy opłat i t. d.). Sekcję organizuje dr. Le Brun.
2. Sekcję do opracowania zasad organizacji samorządowej służby zdrowia. Sekcję organizuje dr. Wroczyński.
3. Sekcję zjazdową (organizacja zjazdów lekarzy i działaczy samorządowych). Sekcję organizuje dr. Wroczyński.

Sekcje te rozpoczęły już swoje prace, a więc sekcja szpitalna odbyła dwa posiedzenia (dr. Le Brun, dr. Orzechowski, inż. Borawski, dr. Łazarowicz) i opracowała program swych prac.

Sekcja organizacji samorządowej służby zdrowia odbyła dwa posiedzenia (dr. Orzechowski, dr. Dietrich, dr. Łazarowicz), ustaliła program prac, opracowała kwestionariusz, który ma być rozesłany za pośrednictwem Departamentu Służby Zdrowia, omówiła sprawę referatu na Zjazd w Gdyni.

Sekcja zjazdowa (dr. Wroczyński, dr. Łazarowicz), odbyła szereg konferencji, opracowała porządek dzienny obrad, wyszukała referentów, przeprowadziła pertraktacje z Tow. Hygienicznym, w celu urządzenia wspólnego Zjazdu lekarzy i działaczy samorządowych oraz higienistów, nawiązała kontakt z lekarzami pomorskimi i związkiem lekarzy co do organizacji tegorocznego zjazdu w Gdyni.

Pozatem rozpoczęto starania o utworzenie sekcji rzeźniano-weterynaryjnej.

W SPRAWIE DZIAŁALNOŚCI KAS BEZPROCENTOWYCH POŻYCZEK P. N. „GEMILUS-CHESED“.

Do Związku Miast zwróciło się Prezydjum Konferencji Kas Bezprocentowych Pożyczek p. n. „Gemilus-Chesed“ w Polsce o finansowe poparcie przez miasta działalności tych kas.

Z materiałów, przedstawionych Związkowi Miast, wynika, że wspomniane Kasy, działające pod ogólnym kierunkiem żydowskiej organizacji społecznej p. n. „American

Joint Distribution Committee" i popierane finansowo przez tę organizację, mają za zadanie umożliwienie zubożałej ludności żydowskiej naszych miast powrót do prowadzenia swych warsztatów pracy i samodzielnej gospodarki przez udzielanie bezprocentowych pożyczek, zwrotnych w drobnych ratach.

Jest to niewątpliwie najbardziej właściwa forma opieki społecznej i zarazem środków zapobiegawczy przed zwiększaniem rzesz zawodowych żebraków.

Prowadząc i rozwijając swą działalność w tym kierunku, o jakim wyżej, wspomniane kasy odciążają w pewnym stopniu samorząd w wykonywaniu jego zadań w zakresie opieki społecznej.

To też Związek Miast uznaje za stosowne zwrócić uwagę swych członków na działalność Kas Bezprocentowych Pożyczek p. n. „Gemilus-Chesed“, jako organizacji, z którą może być korzystne utrzymywanie przez miasta bliższego kontaktu za pomocą miejskich organów opieki społecznej i których rozwój — uzależniony w znacznym stopniu od poparcia ze strony miast — może ułatwić miastom spełnianie ich zadań w dziedzinie opieki społecznej.

POSIEDZENIE ZARZĄDU KOŁA MIAST WIELKOPOLSKICH.

Na dzień 14 marca r. b. zostało zwołane posiedzenie Zarządu Koła Miast Wielkopolski w gmachu ratusza w Poznaniu, z następującym porządkiem dziennym:

1. Sprawa organizacji związku kierowników taborów miejskich i zakładów oczyszczania miast Polski — referent p. radca Nowicki.
2. Nowelizacja ustawy o zatrudnieniu młodocianych w kierunku przesunięcia granicy wieku szkolnego — referent wiceprezydent Kiedacz.
3. Zjazd gospodarczy Koła Miast Wielkopolski i Pomorza — referent Prezes Koła.
4. Wystąpienie m. Ujście z Koła Miast Wielkopolski z dniem 31.III.1931 r. — referent Prezes Koła.
5. Oferta Polskich Zakładów Kamieniołomów w Katowicach na brukowiec — referent radca Ruge.
6. Sprawy bieżące Biura Samorządowego — referent Dr. Dalbor.
7. Ustalenie terminu zjazdu delegatów Koła Miast w czasie Targów Pozn. od 26.IV do 3.V.1931 r.
8. Sprawa zaległości składek 6 miast.
9. Wolne głosy.

ZE ZJAZDU KOŁA MIAST WOJ. BIAŁOST.

Uzupełniając sprawozdanie ze Zjazdu Koła Miast woj. białost., odbytego w dniach 15 i 16 lutego r. b. w Grodnie, zamieszczone w Nr. 5 „Samorządu Miejskiego“ z 1 marca r. b. na str. 246—247, podajemy niżej uchwały, przyjęte przez ten Zjazd.

Zjazd Delegatów miast województwa Białostockiego:

1) wzywa Zarząd Koła miast do opracowania planu urzędzenia w kilkunastu większych ośrodkach Województwa konferencyj samorządowych, w których mogłaby wziąć udział większa liczba samorządów;

2) uchwała wystąpić do władz naczelnych Państwa o przywrócenie mocy § 10 Ustawy o budowie szkół;

3) wzywa Zarząd Koła miast do poczynienia starań, aby z fundusze drogowego

miasta Województwa Białostockiego otrzymały dotację, kompensując dotychczasowe wpływy z opłat drogowych, z przeznaczeniem tych wpływów na walkę z bezrobociem;

4) wyraża opinię, że plany i projektu scaleniowe w miastach winne być przed zatwierdzeniem opinjowane pod kątem widzenia możliwości racjonalnej rozbudowy przez Dyрекcję Robót Publicznych;

5) uchwała zwrócić się do władz naczelnych o poparcie usiłowań samorządów, dotyczących wykończenia inwestycji rozpoczętych i będących na ukończeniu, i w tym celu wypowiada się za udzieleniem przede wszystkim kredytów na pomienione inwestycje;

6) wypowiada się za koniecznością utrzymania Teatru Objazdowego Samorządów Województwa Białostockiego, by teatr ten dotarł do wszystkich miast i miasteczek, przyczem każde z miast musi powziąć decyzję co do zakupu pewnej ilości przedstawień, gwarantując pokrycie wydatków teatru. Zjazd uważa następnie za konieczne zakupić dla Teatru Objazdowego autobus, by ułatwić dojazd do wszystkich miast i miasteczek i poleca Zarządowi Koła Miast przeprowadzić repartycję co do wysokości obciążeń poszczególnych samorządów;

7) uchwała wystąpić do Zarządu Związku Miast Polskich celem podjęcia starań o zwolnienie samorządów, względnie znacznego zmniejszenia, należności za leczenie ubogich chorych w szpitalu państwowym w Tworkach;

8) dla podniesienia zdrowotności miast, zwłaszcza w dzielnicach zamieszkiwanych przez ubogą ludność, gdzie mieszkania urągają najprymitywniejszym warunkom higienicznym, Zjazd Delegatów Miast W. B. uważa za konieczne prowadzenie przez poszczególne miasta propagandy higieny mieszkań i ciała zapomocą plakatów, odezwo i odwiedzania mieszkań przez wykwalifikowanych higienistów, względnie za pośrednictwem Towarzystw opiekuńczo-społecznych, jak T-wo Czerwony Krzyż, Przystań i in. Propaganda ta winna być prowadzona w językach macierzystych ludności, dane miasta zamieszkujących;

9) stwierdza, że a) jest konieczne istnienie silnej, zwartej organizacji wszystkich miast polskich, b) utworzenie ze Związku Miast Polskich związków regionalnych zawiera realną groźbę osłabienia centralnej organizacji miast i rozbicia Związku, c) zaprojektowany przez Zarząd Związku Miast Polskich statut i rezolucje, czynią zadość postulatom uwzględnienia w organizacji Związku Miast zasady regionalizmu i zapewniają harmonijną współpracę Związku Miast z Kołami Wojewódzkimi. Stwierdzając to, Zjazd wzywa wszystkie miasta Województwa Białostockiego do liczego udziału w Zjeździe miast w Krakowie i do głosowania za zaprojektowanym przez Zarząd Związku statutem Związku Miast Polskich i rezolucjami załączonymi do tego statutu;

10) stwierdzając, że miasta Województwa Białostockiego znajdują się w ciężkiej sytuacji finansowej i usunięcie tego stanu nie leży w mocy samych miast, uważa za konieczne, a) przyspieszenie realizacji postulatów w sprawach finansów miejskich, uchwalonych przez zeszłoroczny Zjazd w Warszawie, co jedynie może usunąć istniejącą obecnie groźbę całkowitej dezorganizacji gospodarki miejskiej; zapewnienie miastom środków na prowadzenie na innych zasadach ewidencji i ruchu ludności, oraz zwolnienie miast od nałożonego na nie w ostatnich czasach obowiązku świadczeń na rzecz nauczycieli szkół powszechnych, b) wzywa Zarząd Koła do podjęcia pracy nad ustaleniem wszystkich obowiązków miast na terenie Województwa Białostockiego w zakresie tak zwanego poruczonego zakresu działania, wyjaśnienia podstawy prawnej tych obowiązków i przesłania całego materiału ze swoimi wnioskami Związkowi Miast Polskich

w Warszawie, celem ułatwienia temu Związkowi prowadzenia akcji odciążenia samorządu od niektórych z tych obowiązków, względnie zapewnienia świadczeń na ich pokrycie.

PROTOKÓŁ POSIEDZENIA KOMITETU WYKONAWCZEGO ZARZĄDU ZWIĄZKU MIAST POLSKICH W DN. 3 LUTEGO 1931 R.

Na posiedzeniu obecni pp.: inż. Zygmunt Słomiński — prezydent m. st. Warszawy, Witold Czyż — wiceprezydent m. Wilna, inż. M. Koerner — ławnik magistratu m. st. Warszawy, Stefan Pachnowski — prezydent m. Włocławka, Stanisław Rapalski — wiceprezydent m. Łodzi, Maksymilian Reiner — wiceburmistrz m. Otwocka, Józef Włodek — prezydent m. Grudziądz, dr. J. Zawadzki — radny m. st. Warszawy, Bronisław Ziemięcki — prezydent m. Łodzi, oraz dyrektor biura Związku Miast — M. Porowski i jego zastępca p. St. Pastuszyński.

Protokół prowadził p. Piotr Paliga — referent biura Związku.

Posiedzenie otworzył o godz. 5.30 po południu w sali portretowej Magistratu m. st. Warszawy prezes Zarządu inż. Zygmunt Słomiński, proponując przyjęcie następującego porządku obrad:

- 1) Przyjęcie protokołu posiedzenia Komitetu Wykonawczego z dn. 15.VI. r. ub.
- 2) Przyjęcie do wiadomości zgłoszeń miast o przystąpieniu do Związku i wystąpieniu ze Związku, dokonanych po 1.I. 1930 r.
- 3) Rozpatrzenie próśb niektórych miast o umorzenie składek członkowskich.
- 4) Sprawozdanie z czynności Biura Związku Miast za czas od ostatniego posiedzenia Zarządu Związku.
- 5) Sprawa Zjazdu Miast w dniu 22.II. r. b. (ustalenie programu i załatwienie innych spraw, związanych z tym Zjazdem).
- 6) Sprawa przystąpienia Związku Miast do Samorządowego Instytutu Wydawniczego.
- 7) Rozpatrzenie wniosków Komisji Urbanistycznej.
- 8) Rozpatrzenie wniosków Samorząd. Komisji Zdrowia Publicz.
- 9) Wolne wnioski.

Po przyjęciu proponowanego porządku obrad przystąpiono do rozpatrywania poszczególnych punktów.

Protokół posiedzenia Komitetu Wykonawczego z dn. 15.VI r. ub. (opublikowany w Nr. 12 „Samorządu Miejskiego“ z r. ub. str. 590—591) przyjęto bez odczytywania do wiadomości.

Przyjęto również do wiadomości komunikat dyr. biura M. Porowskiego o przystąpieniu w czasokresie od 1.I. 1930 r. do 1.I. 1931 r. do Związku następujących miast: Boćki, Czempin, Gniewkowo, Indura, Kazimierz Dolny, Kolno, Łapy, Podhajce, Rychtal, Ulanów, Wysoka, oraz wystąpieniu miast: Gołańcz, Mysłowice, Ostroróg, Powidz, Staszów i Żydaczów.

Następnie Komitet Wykonawczy rozpatrzył prośby miast: Brody i Rozdół o umorzenie składek członkowskich i biorąc pod uwagę wyjątkowe okoliczności, które skłoniły miasta do prośby o umorzenie zaległych składek członkowskich, prośby te uwzględnił.

Dyrektor biura M. Porowski złożył sprawozdanie za czas od ostatniego posiedzenia Zarządu Związku, t. j. od 4.XII r. ub. Sprawozdanie to sprowadzało dyskusję, w czasie której podniesiona była kwestia uciążliwości dla miast prowadzenia na nowych zasadach ewidencji i kontroli ruchu ludności, niemożliwości wykonania nowego obowiąz-

ku w postaci świadczeń na rzecz nauczycieli publicznych szkół powszechnych, tudzież trudności, jakie miasta mają w związku z zakwaterowaniem wojska.

Poruszona była również sprawa kredytu na budownictwo mieszkaniowe i kredytów na inwestycje komunalne.

W dyskusji podkreślano, że brak jakichkolwiek wiadomości nawet o wysokości tych kredytów na nowy rok wzbudza wśród miast duże zaniepokojenie.

P. wiceprez. St. Rapalski zwrócił się do prezydium z zapytaniem, jakie są wyniki wystąpienia Zarządu Związku Miast w sprawie rozwiązywania rad miejskich i ustanawiania komisarzy rządowych. Przewodniczący zakomunikował, że sprawę tę poruszył osobiście w rozmowie z P. Ministrem Spraw Wewnętrznych, który oświadczył, że Ministerstwo tego rodzaju zarządzenia traktować będzie, jako zupełnie wyjątkowe, z czego wynika, że nie należy przewidywać masowego ustanawiania komisarycznych zarządów miejskich.

W wyniku dyskusji Komitet Wykonawczy zdecydował odbyć posiedzenie z posłami i senatorami samorządowymi dla omówienia sprawy poprawy finansów miejskich, a po-
zatem przedstawić Zjazdowi Miast do uchwalenia dwie rezolucje, z których jedna ma dotyczyć kwestji naprawy finansów miejskich, a druga ustalenia kontyngensu kredytów na budownictwo mieszkaniowe.

W związku ze zwoływaniem Zjazdu Miast Komitet Wykonawczy postanowił nadto przedstawić Zjazdowi do uchwalenia statut Związku Miast w brzmieniu zaprojektowanem przez Komisję Statutową na posiedzeniu w dniu 3.II r. b. wraz z trzema rezolucjami, odnoszącymi się do tego statutu, oraz rezolucją, zaprojektowaną przez Komisję Statutową po zapoznaniu się przez Komisję z projektem statutu, opracowanym przez prof. dr. M. Chłamtacza.

Przyjęto również do wiadomości sprawozdanie p. St. Pastuszyńskiego, dotyczące organizacji Zjazdu.

Sprawę przystąpienia Związku Miast do Samorządowego Instytutu Wydawniczego zdjęto z porządku dziennego z tem, że prezydium wniesie tę sprawę na jedno z następnych posiedzeń Zarządu.

Poza tem uchwalono następujące wnioski, dotyczące Komisji Urbanistycznej i Samorządowej Komisji Zdrowia Publicznego: diety i koszty podróży dla przyjezdnych członków Komisji Urbanistycznej, jak również członków Samorządowej Komisji Zdrowia Publicznego ustalić w tej samej wysokości, jak dla członków Zarządu Związku.

Miejscowi członkowie Komisji Urbanistycznej pobierać będą po 20 zł. za udział w posiedzeniach, miejscowi natomiast członkowie Samorządowej Komisji Zdrowia Publicznego żadnego odszkodowania za udział w posiedzeniach tej komisji pobierać nie będą.

Na miejsce p. St. Hirszla, który zrezygnował ze stanowiska członka Zarządu Związku, a przez to samo ze stanowiska członka Komisji Budżetowej Zarządu Związku powołano do tej Komisji dr. K. Ilskiego.

Do Komisji Elektrycznej powołano dodatkowo prez. m. Włocławka p. St. Pachnowskiego, zaś do komisji dla usprawnienia administracji miejskiej powołano wice-burm. m. Otwocka p. M. Reinera.

O godz. 7.30 w. przewodniczący zamknął posiedzenie.

Przegląd ustaw, rozporządzeń i zamierzeń ustawodawczych — zarządzeń, okólników i wyjaśnień władz.

PRYZNANIE PRAWA DO ZASILKÓW CZĘŚCIOWO ZATRUDNIONYM ROBOTNIKOM.

W Nr. 14 Dziennika Ustaw z r. b. pod poz. 69-71 ukazały się trzy rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 9 lutego i 14 lutego w sprawie przyznania prawa do zasiłków częściowo zatrudnionym robotnikom 21 zakładów pracy na obszarze wojew. śląskiego, 2 — w Częstochowie, po 1-ym we Lwowie i Zawierciu. Prawo do zasiłku przyznano za okres od 1 do 28 lutego 1931 r., tym, częściowo zatrudnionym robotnikom, których zarobek tygodniowy nie przekracza z powodu ograniczenia produkcji pełnego umówionego zarobku za 1, bądź 2, bądź 3 dni pracy.

USTAWA O PAŃSTWOWYM FUNDUSZU DROGOWYM.

W Nr. 16 Dziennika Ustaw pod poz. 81 ogłoszona została ustawa z dnia 3 lutego 1931 r. o Państwowym Funduszu Drogowym. Rozdział I-y ustawy poświęcony jest omówieniu organizacji Państwowego Funduszu Drogowego, który powstał jako osoba prawna dla dostarczania środków na budowę, utrzymanie i wzmocnienie dróg państwowych oraz udzielania zapomóg na budowę, utrzymanie i wzmocnienie dróg samorządowych. P. F. Dr. ma prawo zaciągać pożyczki do wysokości 400 milionów złotych, oraz korzystać z gwarancji państwowej do tej wysokości. Dalsze rozdziały ustawy dotyczą źródeł dochodowych, z jakich korzystać ma Fundusz, a mianowicie z opłat od pojazdów mechanicznych, oraz niektórych pojazdów konnych, opłat od biletów za przejazd pojazdem mechanicznym, grzywien za przekroczenia przepisów poszczególnych na drogach publicznych, opłat od reklam, umieszczanych wzdłuż dróg poza granicami miast. Z Funduszu mają korzystać również i miasta.

Na 1931/32 rok budżetowy przewidziane są m. in. następujące pozycje: 1) zapomogi na utrzymanie i przebudowę jezdni dróg samorządowych — 10.000.000 zł., 2) zapomogi na budowę dróg samorządowych — 6.000.000 zł., 3) zapomogi na budowę i przebudowę mostów na drogach samorządowych — 5.000.000 zł.

Obecnie Ministerstwo Robót Publicznych, uzgadnia z zainteresowanymi Ministerstwami bardzo szczegółowe rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy.

POBÓR 10% DODATKU DO NIEKTÓRYCH PODATKÓW I OPŁAT STEMPLO- WYCH.

W Nr. 16 Dziennika Ustaw pod poz. 82 ogłoszona została ustawa z dnia 12 lutego 1931 r., upoważniająca do pobierania dodatku w wysokości 10% do uiszczanych podat-

ków bezpośrednich, pośrednich, opłat stemplowych i t. p. Dodatek ten nie dotyczy podatku od lokali i placów niezabudowanych, dodatków komunalnych i paru innych danin. Ustawa ta wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1931 r. i obowiązuje obecnie bez terminu, nie jak dotychczas, na 1 rok.

ODSTĄPIENIE GMINIE M. ST. WARSZAWY TERENÓW PAŃSTWOWYCH NA CELE ROZBUDOWY MIASTA.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 lutego 1931 r. (D. U. R. P. Nr. 16 p. 83) odstąpiono gminie m. st. Warszawy pod zabudowę domami mieszkalnymi grunta państwowe o łącznej powierzchni 15.097 m. kw. za ogólną sumę zł. 131.660 gr. 70. Suma ta ma być spłacona w 10 równych ratach rocznych z oprocentowaniem 6% rocznie. Obszar, położony jest przy ulicy Rakowieckiej i Łowickiej i zabudowany domami spółdzielczymi.

UTWORZENIE OKRĘGOWYCH KOMISYJ KONSERWATORSKICH.

Minister Wyznań Rel. i Ośw. Publ. rozporządzeniem z dnia 15 stycznia 1931 r. (D. U. R. P. Nr. 16, p. 84) powołał do życia 9 okręgowych komisji konserwatorskich, których zadaniem jest współdziałać w wykonywaniu opieki nad zabytkami. Komisje złożone są z wojewody — przewodniczącego, konserwatora i 8 członków. Komisje urzędują przy tych urzędach wojewódzkich, przy których istnieją konserwatorzy.

ZMIANA GRANIC MIASTA WYSOKIE-MAZOWIECKIE (WOJ. BIAŁOSTOCKIE).

W Nr. 17 Dziennika Ustaw pod poz. 96 ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lutego 1931 r. o włączeniu do miasta Wysokie-Mazowieckie, w powiecie wysoko-mazowieckim, województwie białostockim wsi i folwarku Zawrocie, dotychczas wchodzącej w skład gminy wiejskiej Wysoko-Mazowieckie.

ZMIANA NAZWY GMINY LISKO (WOJEW. LWOWSKIE).

Obwieszczeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 lutego 1931 r. (Monitor Polski Nr. 51, poz. 86) zmieniono nazwę gminy Lisko w powiecie liskim, województwie lwowskim na „Lesko“.

OKREŚLENIE LICZBY CZŁONKÓW RAD I ZARZĄDÓW GMIN WYZNANIOWYCH ŻYDOWSKICH NA OBSZARZE WOJEW. CENTRALNYCH.

Zarządzeniem Ministra Wyznań Relig. i Ośw. Publ. z dnia 3 lutego 1931 r. (v. „Samorząd Miejski“ Nr. 5 z 1.III. r. b., str. 249), określono czas przeprowadzenia wyborów do organów gmin wyznaniowych żydowskich na maj 1931 r. Obecnie w Nr. 52 „Monitora Polskiego“ pod poz. 87 ukazało się nowe zarządzenie tegoż Ministra z dnia 20.II. r. b., określające szczegółowo liczebny skład rad i zarządów gmin wyznaniowych żydowskich w Warszawie i na obszarze województw: warszawskiego, łódzkiego, lubelskiego, kieleckiego i części wojew. białostockiego.

UTWORZENIE TYMCZASOWEJ RADY PORTOWEJ PRZY URZĘDZIE MORSKIM W GDYNI.

W związku z ustaleniem nowego statutu organizacyjnego Urzędu Morskiego w Gdyni (p. „Samorząd Miejski“ Nr. 4 z r. b. str. 235) w Nr. 54 Monitora Polskiego pod poz.

94 ogłoszone zostało rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 27 lutego 1931 roku o zmianie dotychczasowego rozporządzenia o utworzeniu Tymczasowej Rady Portowej przy Urzędzie Morskim w Gdyni. Rozporządzenie ściślej określa zakres kompetencji Rady, ponadto zmienia częściowo jej skład; jako reprezentant miasta Gdyni w skład Rady Portowej wchodzi Komisarz Rządowy m. Gdyni, lub delegowany przez niego zastępca.

OBOWIĄZKOWA REJESTRACJA ZACHOROWAŃ NA TWARDZIEL.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w okólniku Nr. 27 z dnia 26.II.1931 r. zwróciło uwagę podległym władzom, że w dalszym ciągu istnieje obowiązek zgłaszania zachorowań na twardziel, jako chorobę zakaźną. Jednocześnie poleciło ściśle stosować się do obowiązujących przepisów i odnotowywać każdy przypadek twardzieli zarówno w dzienniku zachorowań i zgonów, jak w tygodniowym wykazie zachorowań i zgonów, oraz nadsyłać Ministerstwu Spraw Wewnętrznych odpowiednio wypełnioną kartę rejestracyjną.

PROLONGATA COFNIĘTYCH KONCESYJ NA DETALICZNĄ SPRZEDAŻ NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w piśmie okólnym z dnia 22.XII.1930 r. Nr. A. P. 2875/13 (Dzien. Urzęd. M. S. W. Nr. 21, poz. 427), zwróciło uwagę podległym władzom, że Ministerstwo Skarbu zarządzeniem z dnia 12.XII.1930 r. upoważniło izby skarbowe do udzielania dalszych prolongat likwidacyjnych, cofniętych koncesyj na detaliczną sprzedaż napojów alkoholowych do dnia 1 lipca 1931 r. Jednocześnie Min. Spraw Wewnętrznych poleciło urzędowi wojewódzkim odmawiać wyrażania zgody na dalsze udzielanie prolongaty jedynie z motywów, wynikających z ich zakresu działania, jak względu na bezpieczeństwo i spokój, a nie np. ze względu na dobry stan materialny pententa i t. p.

W SPRAWIE KWATERUNKU WOJSKA (STAŁE ZAKWATEROWANIE).

W Nr. 1 Dziennika Urzęd. Min. Spr. Wewn. pod poz. 23 ogłoszone zostało pismo Ministerstwa z dnia 19.I.1931 r. M. Wojsk. 1719/3, w którym przytoczono tekst wyroku Najw. Trybunału Administracyjnego z dnia 26.XI. ub. r. L. rej. 4961/28, w którym to wyroku N. T. Administracyjny interpretował postanowienie art. 11 i 12 ustawy z dnia 15.VII.1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (D. U. R. P. Nr. 63, p. 681).

KWESTJONARJUSZ W SPRAWIE STOSOWANIA ART. 4 USTAWY PRZECIWAŁKOHOŁOWEJ.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych pismem z dnia 23.II r. b. Nr. 204/31 zarządziło zebranie ścisłych danych o głosowaniach gminnych, przeprowadzonych na podstawie art. 4 ustawy przeciwalkoholowej w sprawie wprowadzenia w obrębie gmin całkowitego zakazu sprzedaży i podawania napojów alkoholowych. Wykazy mają objąć nazwy wszystkich gmin oraz szereg szczegółów, charakteryzujących sposób i warunki dokonania głosowania.

NADUŻYWANIE PRZEZ SAMORZĄDY ZWOLNIENIA OD OPŁAT POCZTOWYCH.

W piśmie okólnym z dnia 27 lutego r. b. Nr. SS. 2374 Min. Spraw Wewn., powołując się na pismo okólne z 28.IV.1930 r. Nr. SS. 881/1, zwraca uwagę pp. wojewodów na

zachodzące w dalszym ciągu wypadki nadużywania przez niektóre samorządy prawa zwolnienia od opłat pocztowych i zwraca się do pp. wojewodów o pouczenia nadzorowanych przez siebie urzędów i organów samorządowych o ścisłym przestrzeganiu art. 23 ustawy o pocście, telegrafii i telefonii z dnia 22.III.1928 r. (D. U. R. P. Nr. 39, poz. 378).

WYKONYWANIE PRAC MIERNICZYCH PRZEZ SAMORZĄDY.

Min. Rob. Publ. reskryptem z dnia 5.I. b. r. L. d. II — 1741/30 wyjaśniło, że prawo wykonywania pomiarów sytuacyjnych i wysokościowych przez organa samorządowe po myśli ust. 1 par. 1 rozp. z dnia 23 kwietnia 1930 r. (D. U. R. P. Nr. 31, poz. 362) należy interpretować w ten sposób, że z tego uprawnienia będą mogły korzystać tylko te samorządy, które zorganizują u siebie właściwe biura miernicze, a do kierowania pomiarami powołają osoby, posiadające prawo wykonywania zawodu mierniczego przysięgłego.

OPLATY DROGOWE I SZARWARK W MIASTACH WYDZIELONYCH.

Min. Spraw Wewn. w porozumieniu z zainteresowanymi ministerstwami opracowuje projekt noweli do ustawy drogowej, który idzie w kierunku zapewnienia miastom wydzielonym — narówni z powiatowymi związkami komunalnymi — prawa poboru opłat drogowych. Natomiast ma być wykluczone prawo nakładania przez miasta wydzielone świadczeń drogowych w naturze.

ZAMIERZENIA USTAWODAWCZE.

W dalszym ciągu wpłynęły do łaski marszałkowskiej następujące projekty:

25 — 31. Wniesione przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w dn. 21.II. b. r. projekty ustaw (druk sejmowy 139—145), wyrażających zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzpltej ratyfikacji konwencji z Austrią, dotyczących: Powszechnego Zakładu Pensyjnego dla Funkcjonariuszy (z dn. 24.III.1924 r.), Zawodowego Zakładu Ubezpieczenia od Wypadków Austriackich Kolei Żelaznych (z dn. 29.III.1924 r.), Zakładu Ubezpieczenia Górników od Wypadków (z dn. 18.VI.1924 r.), Kasy Chorych b. c. k. Austriackich Kolei Państwowych (z dn. 18.VI.1924 r.), Instytutu Pensyjnego Związku Austriackich kolei lokalnych i kolejek (z dn. 18.VI. 1924 r.), Zastępczych Zakładów Pensyjnych dla Funkcjonariuszy (z dn. 17.I.1925 r.) i Miejskiego Zakładu Ubezpieczeń Gminy Wiedeń (z dn. 17.I.1925 r.).

32 — 35. Wniesione przez Ministerstwo Robót Publicznych w dn. 23.II. r. b. projekty ustaw (druk sejmowy Nr. 164, 165, 167), zezwalających na zamianę placów państwowych na place, stanowiące własność gmin miejskich: w Stołpcach, we Lwowie, Margoninie, oraz na odstąpienie bezpłatnie gminie m. Jarosławia placu o powierzchni 12,055 m², a oddanego przez gminę w r. 1913 na budowę Sądu Okręgowego.

36. Wniesiony przez Zw. Parl. P. Socj. w dn. 25.II. b. r. projekt rezolucji (druk sejmowy Nr. 171), wzywającej Rząd do bezwzględnego przestrzegania przepisów prawnych, w myśl których najdalej w ciągu 6 tygodni od chwili rozwiązania rady miejskiej (gminnej) muszą być dokonane nowe wybory, jak również do przestrzegania przepisów co do trwania kadencji rad.

37. Wniesiony przez Kl. Bezp. Bl. Wsp. z Rz. w dn. 2.III. b. r. projekt uchwały (druk sejmowy Nr. 183), wzywającej Rząd do przedłożenia Sejmowi w najbliższym cza-

sie ustawy o zabezpieczeniu na wypadek niezdolności do pracy, starości oraz zaopatrzenia wdów i sierot po robotnikach.

38. Wniesiony przez Kl. P. P. Chł. w dn. 2.III. b. r. projekt ustawy (druk sejmowy Nr. 185), zwalniającej z dn. 30.XII.1924 r. pracowników samorządowych, wymienionych w § 3 lit. b. rozp. Prez. z dn. 30.XII.1924 r. (Dz. Ust. Ur. 118, poz. 1073), od obowiązku ubezpieczenia w Kasach Chorych.

39. Wniesiony przez Kl. Ch. Dem. w dn. 25.II. r. b. projekt uchwały (druk sejmowy Nr. 186), wzywającej Rząd do zaliczenia (raczej opracowania projektu ustawy Przyp. Red.), gmin wiejskich Baligród i Lutowiska (w pow. Liskim, woj. lwowskim) do kategorii miast.

40. Wniesiony przez Zw. P. P. S. oraz N. P. R. w dn. 2.III. b. r. projekt uchwały (druk sejmowy Nr. 187), wzywającej Rząd do natychmiastowego przedłożenia projektu ustawy o ubezpieczeniu społecznem (t. zw. ustawy scaleniowej).

41. Wniesiony przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w dn. 27.II. b. r. projekt ustawy (druk sejmowy Nr. 191), wyrażającej zgodę na dokonanie przez Prezydenta R. ratyfikacji konwencji weterynaryjnej z Włochami z dn. 22.VII.1930 r.

42. Wniesiony przez Kl. B. B. W. z Rz. w dn. 3.III. b. r. projekt ustawy (drug sejmowy Nr. 195), zaliczającej gminę Trzebinę (pow. chrzanowski, woj. krakowski) do gmin, podlegających gal. ust. gminnej z dn. 3.VII.1896 r. (Dz. Ust. Kraj. Nr. 51).

43. Wniesiony przez Kl. Ch. Dem. w dn. 3.III. b. r. projekt ustawy (druk sejmowy Nr. 196), określającej maksymalną wysokość kar za zwłokę od wszelkich podatków na 12% w stosunku rocznym, a kosztów egzekucyjnych na 2% należności podatkowej.

44. Wniesiony przez Kl. Ch. Dem. w dn. 3.III. b. r. projekt ustawy (druk sejmowy Nr. 199), o wprowadzeniu do miejscowości, w których księgi hipoteczne uległy zniszczeniu, certyfikatów gruntowych, sporządzanych na podstawie zaprzysiężonego i potwierdzonego przez sąd oraz urząd gminny zeznania interesowanej osoby.

Orzecnictwo Najwyższego Trybunału Administracyjnego

OBOWIĄZEK UBEZPIECZANIA OD WYPADKÓW PRACOWNIKÓW RZEŹNI MIEJSKIEJ.

Najwyższy Trybunał Administracyjny po przeprowadzonej w dn. 11.II. b. r. rozprawie wydał wyrok, w którym uchylił zaskarżone przez Magistrat m. W. orzeczenie Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie ubezpieczenia od wypadków pracowników rzeźni miejskiej, jako niezgodne z ustawą w części, dotyczącej ubezpieczenia „personelu na targowiskach“, w pozostałej zaś części oddalił skargę, jako niezasadną (L. Rej. 329/29).

ZASADA PRAWNA. W przedsiębiorstwach, obejmujących kilka zakładów, położonych w różnych miejscach, obowiązek ubezpieczenia od wypadków pracowników z tytułu używania kotłów parowych lub motorów w jednym z tych zakładów, nie rozciąga się na pracowników tego samego przedsiębiorstwa, zatrudnionych w innym zakładzie nie używającym kotłów parowych lub motorów.

PRZEBIEG SPRAWY. Orzeczeniem z dn. 28.IV.1927 r. uznał Zakład Ubezpieczenia od Wypadków, Oddział w Warszawie, przedsiębiorstwo gminy m. W. „rzeźnia wraz z personelem na targowiskach“ za podlegające obowiązkowi ubezpieczenia od wypadków swych pracowników i wymierzył za czas od dn. 1.VII.1924 r. do dn. 31.XII.1926 r. opłatę ubezpieczeniową.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej orzeczeniem z dn. 14.IX.1928 r. L. 3693/U.II. nie uwzględniło rekursów Magistratu, podnosząc w motywach swego orzeczenia m. in., że rzeźnia jako „zakład używający kotłów parowych lub motorów“ podlega obowiązkowi ubezpieczenia od wypadków.

Na to orzeczenie Ministerstwa wniósł Magistrat do N. T. A. skargę, w której, nie kwestionując ustaleń pozwanej władzy w zaskarżonym orzeczeniu, że rzeźnia miejsca używa dla swej działalności kotłów parowych i motorów, zarzuca jednocześnie, że ubezpieczeniu od wypadków podlegać winni tylko pracownicy, zatrudnieni przy kotłach, i motorach, nie zaś wszyscy robotnicy i urzędnicy, a już wcale personel targowisk.

MOTYWY WYROKU. N. T. A. rozważył, co następuje:

Przedewszystkiem należy stwierdzić, że Urząd Ubezpieczenia od wypadków, w swym orzeczeniu podał tylko ogólnikowo ustawę o ubezpieczeniu od wypadków, jako podstawę prawną uznania „rzeźni wraz z personelem na targowiskach“ za przedsiębiorstwo, podle-

gające obowiązki ubezpieczenia od wypadków i że dopiero pozwana władza w zaskarżonym orzeczeniu określiła konkretnie, jako podstawę obowiązku ubezpieczeniowego, używanie kotłów parowych i motorów. Skarżący nie mógł zatem w postępowaniu administracyjnym podnosić zarzutów przeciwko temu stanowisku władzy, wobec czego zarzuty, podniesione w tym względzie dopiero w skardze są, wbrew zapatrywaniu pozwanej władzy, dopuszczalne w skardze do N. T. A.

Zarzut, że obowiązki ubezpieczenia od wypadków podlega nie cały personel rzeźni, lecz tylko pracownicy, zatrudnieni przy kotłach parowych i motorach nie jest trafny. Jak to bowiem N. T. A. już niejednokrotnie wyjaśnił, „obowiązki ubezpieczenia od wypadków podlegają, według wyraźnego postanowienia § 1 ustawy ubezpieczeniowej, wszyscy robotnicy i urzędnicy, zatrudnieni w przedsiębiorstwach i zakładach, wyszczególnionych w tym przepisie, bez względu na rodzaj ich indywidualnego zajęcia. Zatem nie rodzaj zajęcia, lecz tylko zatrudnienie w ogóle w przedsiębiorstwach i zakładach, podlegających obowiązki ubezpieczenia od wypadków swych pracowników, ma decydujące znaczenie dla obowiązku ubezpieczeniowego.

Natomiast słusznie kwestionuje skarżący obowiązek ubezpieczenia od wypadków personelu na targowiskach. Jak bowiem wynika z aktów sprawy, a w szczególności z formularza zgłoszenia, targowiska: bydłce, trzody i koni nie znajdują się w rzeźniach lub przy rzeźniach, lecz w zupełnie innych miejscach. O ileby więc nawet targowiska stanowiły część składową rzeźni, jako przedsiębiorstwa, to nie mogą być one jednak uważane za części rzeźni, jako zakładu, używającego kotłów parowych i motorów, ponieważ nie stoją one z rzeźnią w bezpośrednim, lokalnym związku. A ponieważ akta nie wykazują i pozwana władza nawet nie twierdzi, by, w mowie będącej targowiska, jako takie, używały kotłów parowych lub motorów, by zatem, były zakładami używającymi kotłów parowych lub motorów, wyszczególnionymi w § 1 ust. 3 p. ustawy ubezpieczeniowej, brak podstawy prawnej i faktycznej do poddania personelu na targowiskach obowiązki ubezpieczenia od wypadków z tytułu zatrudnienia w zakładzie, używającym kotłów parowych lub motorów.

Co się wreszcie dotyczy obowiązku opłacania składek ubezpieczeniowych, poczynwszy od dnia 1.VII.1924, to zapatrywanie skarżącego, wyrażone w skardze, jest nietrafne, jak to N. T. A. szczegółowo uzasadnił w wyroku z dn. 21.XI.1930 r. L. Rej. 5220/28 na skargę Magistratu, w przedmiocie ubezpieczenia od wypadków pracowników zakładu położniczego.

POBIERANIE OD GMIN ODSETEK ZWŁOKI PRZY ŚCIĄGANIU KOSZTÓW LECZENIA.

Najwyższy Trybunał Administracyjny po przeprowadzonej w dn. 28.XI.1930 r. rozprawie wydał wyrok, w którym oddalił, jako nieuzasadnioną, skargę Magistratu m. Ł. na orzeczenie wojewody w przedmiocie odsetek za zwłokę od kosztów kuracji ubogich mieszkańców miasta. (L. Rej. 4476/28).

ZASADA PRAWNA. Art. 56 ustawy z dn. 11.VIII.1923 r. o tymcz. ureg. finan. komun. (Dz. U., poz. 747), dotyczący pobierania odsetek zwłoki przy daninach komunalnych, ma również zastosowanie i przy ściąganiu kosztów leczenia w szpitalach publicznych, nie wyłączając tych wypadków, gdy osobą obowiązana do pokrycia tych kosztów

jest gmina, w myśl art. 1 ustawy z dn. 29.III.1926 r. o pokrywaniu kosztów leczenia ubogich w szpitalach publicznych na obszarze b. zaboru rosyjskiego (Dz. U., poz. 214).

PRZEBIEG SPRAWY. Wydział Powiatowy Sejmiku Ł. pismem z dn. 18.V.1928 r. wezwał Magistrat m. Ł. do uiszczenia odsetek za zwłokę od wpłaconej przez Magistrat po terminie kwoty, należnej za leczenie ubogich mieszkańców m. Ł. w szpitalu Ł. Powiatowego Związku Komunalnego.

Od powyższej decyzji Wydział Powiatowego odwołał się Magistrat m. Ł. do W. Urzędu Wojewódzkiego, który decyzją z dn. 14.VII.1928 r. odwołania nie uwzględnił.

Wymienioną decyzję W. Urzędu Wojewódzkiego zaskarżył Magistrat m. Ł. do N. T. A.

MOTYWY WYROKU. N. T. A. rozważył, co następuje:

Strona skarżąca żąda uchylecia zaskarżonej decyzji, wychodząc z założenia, że odsetki i kary za zwłokę, przewidziane art. 56 ustawy z dn. 11.VIII.1923 r. o tymcz. ureg. fin. kom. (Dz. U. poz. 747) nie mogą być stosowane do kosztów leczenia ubogich w szpitalach publicznych, pokrywanych przez gminy, ponieważ koszty te nie mogą być traktowane na równi z daninami komunalnymi i że nieuiszczanie ich w terminie następuje nie z winy zarządu gminy.

Zapłatywanie to jest nietrafne. W myśl art. 11 i 27 rozp. z dn. 22.III.1928 r. o zakładach leczniczych (Dz. U., poz. 382) koszty leczenia w szpitalach publicznych są należnością publiczno-prawną i stanowią równoważnik świadczeń szpitala na rzecz chorego, przyczem według art. 33 tegoż rozp. do ściągania tych kosztów w publicznych szpitalach państwowych odnoszą się przepisy, dotyczące opłat państwowych, a w innych szpitalach publicznych przepisy, dotyczące danin komunalnych. Wbrew mniemaniu zatem strony skarżącej, koszty leczenia w szpitalach publicznych niepaństwowych są traktowane narówni z daninami komunalnymi i winny być ściągane od osób, zobowiązanych do ich pokrywania, w trybie, przepisany dla ściągania danin komunalnych. W myśl zaś art. 56 ustawy z dn. 11.VIII.1923 r. (Dz. Ust., poz. 747) w razie nieuiszczenia we właściwym terminie danin komunalnych związki komunalne mogą pobierać odsetki i kary za zwłokę oraz koszty egzekucyjne. Z powyższego wynika, że w razie nieuiszczenia w terminie kosztów leczenia chorego, umieszczonego w szpitalu publicznym, utrzymywanym przez odnośny związek komunalny, związek ten ma prawo pobierać oprócz tych kosztów również odsetki i kary za zwłokę. Obojętną jest przytem rzeczą, czy do pokrycia kosztów leczenia jest obowiązana osoba fizyczna, czy prawna, albo gmina, cytowane bowiem wyżej przepisy nie czynią pod tym względem żadnego rozróżnienia.

Obojętne jest również dla sprawy, czy nieuiszczenie kosztów leczenia ubogiego przez gminę, zobowiązaną do ich pokrycia w myśl art. 1 ustawy z dn. 29.III.1926 r. o pokrywaniu kosztów leczenia ubogich w szpitalach publicznych na obszarze b. zaboru rosyjskiego (Dz. U., poz. 214), we właściwym terminie nastąpiło z winy zarządu tej gminy, czy nie, gdyż prawo pobierania odsetek i kar za zwłokę w myśl art. 56 powołanej wyżej ustawy o tymcz. ureg. finan. komun. nie jest zależne od winy płatnika, lecz tylko od faktu nieuiszczenia przez niego we właściwym terminie przypadających od niego należności.

K r o n i k a.

I. Ogólna.

Z Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego.

Uzupełniając notatkę, zamieszczoną w Nr. 5 „Samorządu Miejskiego“ z 1 b. m., na str. 256, komunikujemy, iż na posiedzeniu Komisji Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego w dniu 4 marca b. r. przyznano pożyczki następującym miastom: Pabjanice — 50 tys., Kostopol — 25 tys., Zdobunów — 10.000 tys. i Szereszew — 5.000 zł.

Na posiedzeniu Komisji Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego w dn. 12 marca r. b. zostały przyznane dalsze pożyczki następującym miastom: Białystok — 50.000, Łowicz — 40.000, Kowel — 20.000.

Zapomogi z Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego.

Do dnia 7 marca r. b. wpłynęły do Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego podania następujących miast o przyznanie zapomóg:

Stolin — 60.000 zł., Przasnysz — 90.000 zł., Hrubieszów — 25.000 zł., Zdzięcioł — 7.309.50 zł., Janów Podlaski — 20.000 zł., Kazimierz Dolny — 25.000 zł., Rymanów — 50.000 zł., Puławy — 25.000 zł., Ostroga n/Horyniem — 100.000 zł., Aleksandrów Kujaw. — 90.000 zł., Śniatyn — 85.000 zł., Płock — 100.000 zł., Żyrardów — 100.000 zł., Ołyka — 46.000 zł., Prużana — 10.000 zł., Kielce — 10.000 zł., Kozienice — 50.000 zł., Ostrołęka — 84.321,59 zł., Pruszków — 100.000 zł., Stryków — 50.000 zł., Radzymin — 75.000 zł., Brzeziny — 30.000 zł., Włodawa — 20.000 zł., Rożyszcze — 50.000 zł., Zabłotów — 30.000 zł., Wyszaków — 60.000 zł., Łowicz — 20.000 zł., Lipno — 78.000 zł., Zawichost — 25.000 zł.

Posiedzenie Komisji w sprawie rozpatrzenia tych podań jeszcze nie zostało wyznaczone. Komisja będzie dysponować sumą ok. 1 miliona zł. na zapomogi.

Zwracamy uwagę na notatkę, zamieszczoną w Nr. 23 „Samorządu Miejskiego“ z 15.XII z. r., str. 1165 — 1166 w sprawie zasad przyznawania tych zapomóg, ustalonych okólnikiem Min. Spraw Wewn. Nr. 298 z dnia 27.XI z. r.

Statystyka komunalna wojew. Białostockiego.

Sekretariat Wydziału Wojewódzkiego w Białymstoku przystąpił do zorganizowania statystyki komunalnej.

Na podstawie zamknięć rachunkowych za 1929/30 r. sporządzono zestawienia statystyczne, ilustrujące działalność samorządów, jak również stan majątkowy i zadłużenie samorządów.

5-lecie sanatorium dla dzieci im. Wł. Medema w Miedzeszynie.

W dniu 8 marca r. b. zarząd wspomnianego sanatorium z okazji 5-lecia istnienia zakładu zaprosił przedstawicieli prasy, władz i instytucji społecznych, celem zwiedzenia zakładu.

Sanatorium powstało ze składek robotników żydowskich w Ameryce. Obecna wartość sanatorium oszacowana jest na 500.000 zł.

Sanatorium nie korzystało z żadnych subsydjów. Magistrat m. Warszawy udzielił pożyczki 50.000 zł. na remont budynków sanatorium.

Zakład przyjmuje dzieci żydowskie w wieku 6—16 lat, zagrożone gruźlicą, lub znajdujące się w okresie rekonwalescencji po chorobach płucnych. Dzieci z otwartą gru-

żliczą, chore zakaźnie i t. p. nie są przyjmowane. Do sanatorium są przyjmowane dzieci tylko na zlecenie i koszt Kasy Chorych i Wydziału Opieki Społecznej Magistratu m. Warszawy. Tylko niewielki odsetek dzieci pochodzi ze sfer średnio-zamożnych, większość zaś z klasy najbiedniejszej.

Zakład mieści zimą 102 dzieci, latem — 165. Przeciętnie pobyt dziecka w sanatorium trwa 72 dni. Dotychczas przez zakład przeszło ok. 3.000 dzieci.

Dzieci otrzymują posiłek 6 razy dziennie i są intensywnie odżywiane. Werandowanie trwa 4 godziny dziennie, po dwie godziny przed południem i po południu. Przez cały czas pobytu w sanatorium dzieci mają dwa razy dziennie mierzoną temperaturę, są systematycznie ważone i znajdują się pod stałą opieką lekarską.

Pozatem dużą uwagę zwraca się na wychowanie, przyzwyczajanie dzieci do przestrzegania zasad higieny. Wewnętrzne życie w sanatorium oparte jest na szeroko ujętym samorządzie dzieci, które same pilnują przestrzegania regulaminu wewnętrznego. Personel wychowawczy spełnia tylko funkcje doradcze. Największą karą jest podanie do ogólnej wiadomości wypadku wykroczenia przeciw regulaminowi przez t. zw. „nasze radio“, rodzaj ustnej gazety zakładowej, prowadzonej przez same dzieci, przez którą podaje się do ogólnej wiadomości przed pierwszym śniadaniem wypadki z życia zakładu, program dnia i t. p.

System, przyjęty w zakładzie, daje bardzo dobre rezultaty zarówno pod względem zdrowotnym, jak i wychowawczym.

Kierownictwo sanatorium pragnęłoby rozszerzyć zakład tak, by mógł pomieścić ok. 500 dzieci, utworzyć szkołę pracy dla dzieci z warsztatami i fermą ogrodniczą, urządzić pływalnię i place sportowe.

Do najpilniejszych jednak potrzeb sanatorium należy urządzenie centralnego ogrzewania, przebudowa łazienek i kanalizacji, urządzenie centralnej kotłowni.

Finansowanie akcji budowlanej w 1930 r.

Na akcję budowy domów mieszkalnych w 1930 r. uruchomiono ogółem z funduszków publicznych 142.337.550 zł.

Suma ta składa się z następujących pozycji:

1) Z sumy 61.090.550 zł., przeznaczonej przez Bank Gospodarstwa Krajowego na nowe budowle.

W sumie tej mieści się 4.796.450 zł. t. zw. dotacji z rezerwy. Rezerwa ta powstała stąd, że w 1930 r. zostały uruchomione kredyty budowlane tylko dla miast, których kontyngent wynosił co najmniej 20.000 zł. Kredyty dla miast małych, których kontyngenty nie osiągnęły tej granicy minimalnej, będą uruchomione w latach następnych. Z tych drobnych, nieuruchomionych, kontyngentów utworzony został właśnie fundusz rezerwowy, który również został w 1930 r. rozdzielony przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

Podział kontyngentu budowlanego w wysokości 56.294.100 zł. pomiędzy poszczególne miasta podaliśmy w Nr. 12 „Samorządu Miejskiego“ z 1.VII.1930 r., str. 595—598.

2) Z sumy 28.924.500 zł., przeznaczonej przez Bank Gospodarstwa Krajowego na wykończenie domów mieszkalnych, budowa których była już finansowana przez Bank w latach poprzednich.

3) Z sumy 25.248.400 zł., powstałej z zakupu przez Zakład Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych papierów emisyjnych Banku Gosp. Kraj. Suma ta została przełana na rachunek Państwowego Funduszu Budowlanego i użyta na finansowanie budowy domów, według wskazań Z. U. P. U. Z kredytu tego korzystały przede wszystkim spółdzielnie, skupiające większą liczbę członków, ubezpieczonych w Z. U. P. U.

4) Z sumy 15.501.600 zł., przeznaczonej przez Z. U. P. U. na budowę domów mieszkalnych we własnym zakresie działania. Jak wspomnieliśmy w Nr. 10 „Samorządu Miejskiego“ z 1.VI. zr., str. 478, Zakłady Ubezpieczeń Społecznych przewidują uruchomie-

nie na cele budownictwa mieszkaniowego w ciągu 5 lat kwoty 125 milionów zł. W pierwszej serii budowane są domy w Warszawie, Łodzi, Gdyni, Lwowie, Krakowie, Sosnowcu, Poznaniu i Będzinie, kosztem ok. 36.500.000 zł. Budowa tych domów ma być ukończona w sezonie budowlanym r. b.

5) Z sumy 2.500.000 zł., przełanej na Fundusz Kwaterunkowy.

6) Z sumy 9.072.500 zł., złożonej w Banku Gospod. Kraj. przez osoby prywatne na budowę domów mieszkalnych w myśl art. 28 rozporządzenia Prezydenta Rzpl. z dnia 22.IV.1927 r. (D. U. R. P. Nr. 42, poz. 372) i następnie osobom tym przez Bank wypłaconej.

Po wyłączeniu z ogólnej sumy funduszy publicznych, uruchomionych w 1930 r. na budownictwo mieszkaniowe, kwot, wydanych przez Z. U. P. U. na budownictwo we własnym zakresie działania, oraz kwoty przełanej na Fundusz Kwaterunkowy, — pozostałe 124.335.950 zł. było rozdzielone pomiędzy poszczególne kategorie kredytobiorców w sposób następujący:

1) gminy miejskie otrzymały na budowę domów mieszkalnych we własnym zakresie działania ok. 11% ogólnej sumy, 2) spółdzielnie — ok. 47%, 3) instytucje społeczne — ok. 17% oraz 4) osoby prywatne — ok. 25% ogólnej sumy.

Kredyty inwestycyjne dla miast z Banku Gospodarstwa Krajowego w 1930 r.

Jak już wspominaliśmy na łamach „Samorządu Miejskiego“, zapotrzebowanie kredytu długoterminowego dla miast na wykończenie rozpoczętych inwestycji, i konwersję zobowiązań krótkoterminowych, powstałych w związku z robotami inwestycyjnymi, wynosiło na 1930 r. — według obliczeń Związku Miast Polskich — ok. 100 milionów zł.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, licząc się z realnymi warunkami rynku pieniężnego,

podało zgłoszenia samorządów o kredyt szczegółowemu badaniu i, jak informowaliśmy w Nr. 10 „Samorządu Miejskiego“ z 1.VI. zr., str. 481, przesłało do Banku Gospodarstwa Krajowego listę, opiewającą na ok. 23 miliony zł., kredytów niezbędnych dla miast na r. 1930 na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb.

Według danych, zebranych przez Związek Miast Polskich, Bank Gosp. Kraj. wspomnianemu zapotrzebowaniu zadość uczynił tylko w minimalnym stopniu, przyczem z podanego niżej wykazu wynika, że, niestety, znów miały miejsce przykre dla miast niespodzianki, polegające na tem, że otrzymane przez niektóre miasta od Banku Gosp. Kraj. promesy nie zostały zrealizowane.

Wykaz kredytów, uzyskanych przez miasta z Banku Gosp. Kraj. w r. 1930, przedstawia się następująco:

na wykończenie elektrowni:

	pożyczki zrealizowane	promesy niezrealiz.
Biała Podl.		115.000
Biłgoraj	50.000	
Brześć n/B.	171.000	
Chmielnik	65.000	
Grajewo		65.000
Jarosław	100.000	150.000
Kazimierz Dolny		100.000
Koło	200.000	
Komarno	37.500	
Kowel	290.000	
Krosno	187.500	
Krzemieniec	100.000	
Lida	125.000	
Łuków	50.000	
Ostrowiec		125.000
Przasnysz		180.000
Sambar	315.000	
Sokal	125.000	
Tomaszów Lub.	100.000	
Zdzieciół	75.000	
	zł. 1.991.000	735.000

na wykończenie rzeźni:

Baranowicze	90.000	
Borysław	625.000	
Pabjanice		360.000
Puck		125.000
Sieradz	62.500	
Szadek		50.000
Tarnów		250.000
Zduńska Wola		137.500
Złoczew		62.500
	<u>zł. 777.500</u>	<u>985.000</u>

na wodociągi:

Będzin		250.000

na elektrownie, wodoc. i kanal.:

Wilno	625.000	
Zakopane	375.000	
	<u>1.000.000</u>	

na szkoły powszechne:

Iłża	40.000	
Zborów	26.000	
	<u>66.000</u>	

na wykończenie hal targowych:

Jaworów	125.000	
Krasnystaw	62.500	
Łomża	125.000	
	<u>312.500</u>	

na wykończenie targowic:

Siedlce	1.060.000	
Wołkowysk		56.300
	<u>1.060.000</u>	<u>56.300</u>

na konwersję zobowiązań:

Grudziądz		166.300

Ogółem Bank Gospodarstwa Krajowego wypłacił w 1930 r. miastom 5.207.000 zł. pożyczek oraz wydał jeszcze niezrealizowane promesy na sumę 2.192.600 zł.

Zjazd w sprawie popierania turystyki i przemysłu turystycznego

odbędzie się we wtorek 17 marca 1931 r. w sali Rady Miejskiej w Ratuszu w Warszawie.

Protektorat nad zjazdem objął Pan Prezydent Rzeczypospolitej.

Celem zjazdu jest omówienie potrzeby ustawy o popieraniu turystyki oraz zainicjowanie stworzenia centralnej organizacji społecznej dla opieki nad turystyką i przemysłem turystycznym w Polsce, jako ważną dziedziną życia ekonomicznego państwa.

Początek obrad o godz. 10 rano.

Do udziału w zjeździe zostały zaproszone ministerstwa, zainteresowane zagadnieniami turystyki, komunikacji i przemysłu turystycznego, wszystkie urzędy wojewódzkie, magistraty większych miast, izby handlowo-przemysłowe, centralne i wojewódzkie związki rozmaitych działów przemysłu turystycznego, organizacje handlowe i kupieckie, dyrekcje, względnie komisje zdrojowe większych zdrojowisk i uzdrowisk, towarzystwa turystyczne, krajoznawcze i automobilowe, przedsiębiorstwa komunikacyjne i biura podróży.

Gminy wiejskie z uprawnieniami finansowymi miast.

1. **Letnisko Milanówek** (pow. błoński, woj. warszawskie) z dn. 1.I.1926 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 16.XII.1925 r. Dz. Ust. Nr. 127 poz. 911);

2. **Nowe Skalmierzyce** (pow. ostrowski, woj. poznański) z dn. 1.I.1926 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 17.XII.1925 r. Dz. Ust. Nr. 127, poz. 912);

3. **Skolimów-Konstancin** (pow. warszawski, woj. idem) z dn. 1.I.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 21.VII.1926 r. Dz. Ust. Nr. 89, poz. 510);

4. **Strzałkowo** (pow. wrzesiński, woj. poznański), z dn. 1.I.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 6.VIII.1926 r. Dz. Ust. Nr. 93, poz. 543);

5. **Pławno** (pow. radomski, woj. łódzkie) z dn. 1.I.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 26.XI.1926 r. Dz. Ust. Nr. 127, poz. 749);

6. **Letnisko Brwinów** (pow. błoński, woj.

warszawskie) z dn. 1.I.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 15.XII.1926 r. Dz. Ust. Nr. 128, poz. 771);

7. **Szczucin** (pow. dąbrowski, woj. krakowskie) z dn. 1.I.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 25.XI.1927 r. Dz. Ust. Nr. 3, poz. 19);

8. **Zelów** (pow. łaski, woj. łódzkie), z dn. 1.IV.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 19.II.1927 r. Dz. Ust. Nr. 23, poz. 180);

9. **Irena** (pow. puławski, woj. lubelskie) z dn. 1.IV.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 26.II.1927 r. Dz. Ust. Nr. 26, poz. 202);

10. **Letnisko Falenica** (pow. warszawski, woj. idem) z dn. 1.IV.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 26.II.1927 r. Dz. Ust. Nr. 26, poz. 203);

11. **Przeclaw** (pow. mielecki, woj. krakowskie), z dn. 1.IV.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 12.III.1927 r. Dz. Ust. Nr. 27, poz. 224);

12. **Małe Tarpno** (pow. grudziądzki, woj. pomorskie), z dn. 1.X.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 4.VII.1927 r. Dz. Ust. Nr. 65, poz. 581);

13. **Kozłów** (pow. tarnopolski, woj. idem) z dn. 1.X.1927 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 8.VII.27 r. Dz. Ust. Nr. 71, poz. 624);

14. **Prokocim** (pow. krakowski, woj. idem) z dn. 1.VII.1928 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 14.V.1928 r. Dz. Ust. Nr. 58, poz. 547);

15. **Wielkie Oczy** (pow. jaworowski, woj. lwowski), z dn. 1.X.1928 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 28.VIII.1928 r. Dz. Ust. Nr. 83, poz. 729);

16. **Skórcz** (pow. starogardzki, woj. pomorskie) z dn. 1.IV.1929 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 9.II.1929 r. Dz. Ust. Nr. 10, poz. 86);

17. **Trzebinia** (pow. chrzanowski, woj. krakowskie) z dn. 1.X.1929 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 30.VII.1929 r. Dz. Ust. Nr. 59, poz. 468);

18. **Hajnówka** (pow. bielski, woj. białostockie) z dn. 1.IV.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 12.VIII.1929 r. Dz. Ust. Nr. 65, poz. 503);

19. **Thuste Miasto** (pow. zaleszczycki, woj. tarnopolskie) z dn. 1.IV.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 22.X.1929 r. Dz. Ust. Nr. 75, poz. 569);

20. **Potok Złoty** (pow. buczacki, woj. tarnopolskie) z dn. 1.IV.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 30.X.1929 r. Dz. Ust. Nr. 79, poz. 589);

21. **Bolesławiec** (pow. wieluński, woj. łódzkie) z dn. 1.I.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 18.VII.1929 r. Dz. Ust. Nr. 83, poz. 615);

22. **Solotwina** (pow. bohorodczański, woj. stanisławowski) z dn. 1.I.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 20.VII.1929 r. Dz. Ust. Nr. 83, poz. 616);

23. **Mielnica** (pow. borszczowski, woj. tarnopolskie), z dn. 1.IV.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 17.XI.1929 r. Dz. Ust. Nr. 91, poz. 681);

24. **Zembrzyce** (pow. wadowicki, woj. krakowskie) z dn. 1.IV.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 9.I.1930 r. Dz. Ust. Nr. 3, poz. 23);

25. **Żmigród Nowy** (pow. jasielski, woj. krakowskie) z dn. 1.IV.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 9.I.1930 r. Dz. Ust. Nr. 3, poz. 24);

26. **Nowy Korczyn** (pow. stopnicki, woj. kielecki) z dn. 1.IV.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 27.I.1930 r. Dz. Ust. Nr. 11, poz. 84);

27. **Narol miasto** (pow. lubaczowski, woj. lwowski) z dn. 1.VII.1930 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 9.IV.1930 r. Dz. Ust. Nr. 38, poz. 333);

28. **Łaskarzew Osada** (pow. garwoliński, woj. lubelskie) 1.I.1931 r. (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 18.X.1930 r. Dz. Ust. Nr. 88, poz. 691).

W stosunku natomiast do gmin:

1. **Kamień Koszyrski** (pow. idem, woj. poleskie) (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 5.VI.1926 r. Dz. Ust. Nr. 63, poz. 377);

2. **Postawy** (pow. idem, wileński) (Rozp.

M. S. Wewn. z dn. 12.VII.1926 r. Dz. Ust. Nr. 72, poz. 416);

3. **Mołodeczno** (pow. wilejski, woj. wileńskie) (Rozp. M. S. Wewn. z dn. 12.VII.1926 r. Dz. Ust. Nr. 72, poz. 417);

termin wejścia w życie rozporządzeń został odroczonej ad infinitum na mocy rozp. M. S. W. z dn. 24.XII.1926 r. (Dz. Ust. Nr. 128, poz. 772).

Z ogólnej liczby więc 28 gmin wiejskich, które do dn. 1.III.1931 r. uzyskały uprawnienia finansowe miast

13	znajduje się w woj. południowych,
10	„ „ „ centralnych,
4	„ „ „ zachodnich,
1	„ „ „ wschodniem.

II. Z życia miast.

Administracja.

Pełniący obowiązki prezydenta miasta Siedlec poseł Sławomir Łąguna, wybrany został przez radę miejską w dniu 5 lutego r. b. na stanowisko prezydenta miasta. Wybór wiceprezydenta miasta nie został jeszcze dokonany.

Na stanowisko prezydenta m. Brześcia n/B. został mianowany emerytowany ppłk. Mieczysław Wężyk.

Od d. 1 kwietnia r. b. będzie utworzony przy dziale komunikacji wydział technicznego magistratu m. Warszawy referat meljoracyjny, którego zadaniem będzie: prowadzenie badań hydrograficznych na terenie Warszawy, opracowanie projektów urządzeń wodnych, opinjowanie o projektach urządzeń tego rodzaju, przedkładanych magistratowi, dozór nad robotami meljoracyjnymi, prowadzonymi na terenie miasta przez osoby prywatne i spółki wodne, referowanie spraw, dotyczących spółek wodnych i wód niespławnych. Ponieważ przy organizacji spółek wodnych miasto ponosi 40 procent wydatków i opłaca składkę od własnych tylko gruntów, magistrat zamierza zawsze dążyć do organizowania spółek wodnych dla wszystkich większych zadań, a unikać będzie podejmowania ich we własnym zarządzie.

W dniu 15 lutego r. b., odbyły się wybory do rady miejskiej we Włodzimierzu.

W wyniku głosowania lista chrześcijańska Nr. 1 zdobyła 16 mandatów — w tej liczbie Polacy zyskali 10 mandatów, Ukraińcy 4, a Rosjanie 2. Z list żydowskich weszło do rady 8 osób.

Poprzednia rada pod względem narodowościowym składała się z 7-u Polaków, 3 Ukraińców, 2 Rosjan i z 12 Żydów.

Frekwencja głosujących wynosiła do 70 proc. uprawnionych.

Przy wyborach do rady miejskiej w Olyce, w dniu 22 lutego r. b. polacy zyskali 4 mandaty, żydzi 5, ukraińcy — 3 mandaty. Frekwencja głosujących wynosiła 60 proc. uprawnionych.

Poprzednia rada m. Olyki pod względem narodowościowym składała się z 1 polaka, 6 żydów i 5 ukraińców.

Budżety.

Rawicz w woj. poznańskim liczy 9.300 mieszkańców. Budżet miasta na rok 1930/31 wynosi w wydatkach zwyczajnych 673.369 zł., nadzwyczajnych — 118.205 zł., w dochodach zwyczajnych — 708.369 zł. nadzwyczajnych — 83.205.

Ważniejsze działy wydatków zwyczajnych wynoszą: I administracja ogólna — 134.890 zł. (20,5%), II majątek komunalny — 32.960 (5%), IV opłata długów—283.874

zł. (42,2%) V drogi i place publiczne — 34.603 zł. (5,2%), VI oświata — 44.420 zł. 16,6%, VIII zdrowie publiczne — 21.116 zł. (3,2%), IX. opieka społeczna — 51.242 zł. (7,6%), XII. bezpieczeństwo publiczne — 38.303 zł. (5,7%) XII-a świadczenia na rzecz innych związków komunalnych — 22.624 zł. (3,4%). W wydatkach nadzwyczajnych figuruje 98.205 zł. na spłatę zobowiązań krótkoterminowych, zaciągniętych przez miasto w związku z przebudową koszar im. Marszałka Piłsudskiego, i na urządzenie są i budowę jezdni na terenie koszar. Poza to w wydatkach nadzwyczajnych prelimitowano 5.000 zł. na fundusz zakładowy K. K. O. i 10.000 na fundusz zakładowy stacji pomp, oraz 5.000 zł. na przebrukowanie ulic, z tem, że przy robotach mają być zatrudnieni bezrobotni. Znaczna część wydatków nadzwyczajnych przeznaczona jest na spłatę uciążliwych zobowiązań. Inwestycje zmniejszono do minimalnych rozmiarów.

W dochodach zwyczajnych ważniejsze działy wynoszą: I. majątek komunalny — 183.768 zł. (26%), przedsiębiorstwa komunalne — 160.120 (22,6%), VIII udział w podatkach państwowych — 30.150 zł. (4,2%), IX dodatki do podatków państwowych 229.377 zł. (32,2%), w tem 90.000 zł. dodatku do państwowego podatku dochodowego, prawo poboru którego przysługuje gminom miejskim tylko w b. dzielnicy pruskiej, X. podatki samoistne — 70.800 zł. (10%). W dochodach nadzwyczajnych figuruje 69.239 zł. jako pozostałość z pożyczki, zaciągniętej przez miasto na przebudowę koszar, i 13.965 zł. jako pozostałość z r. 1928/29.

Miasto posiada z przedsiębiorstw: elektro-wnie, gazownię, rzeźnię, wodociągi i kanalizację. Z pośród nich elektrownia wykazuje 56.785 zł. i rzeźnia 42.950 zł. czystego zysku.

Magistrat m. Katowic uchwalił budżet miasta Katowice na rok 1931-32.

Preliminarz ten przewiduje:

Wydatków zwycz.: 15.756.000 zł.

Wydatków nadzwycz.: 1.893.000 zł.

Razem: 17.650.000 zł.

Zeszłoroczny budżet przewidywał 15.646. tys. zł. zwyczajnych, a 4.100.000 zł. nadzwyczajnych wydatków, razem: 19.746.000 zł. Z tego wynika, że wydatki zwyczajne na rok 1931-32 wzrosły o 111.000 zł. Nadzwyczajne wydatki są o 2.207.000 zł. mniejsze od zeszłorocznych.

Na rok przyszły prelimitowano tylko takie wydatki nadzwyczajne, których pokrycie jest zapewnione, tj. na ukończenie budowy domu biurowego przy ul. Młyńskiej w kwocie 558.000 zł., na ukończenie szkoły powszechnej w Bogucicach, na remont kuchni mlecznej i schroniska w Załężu w kwocie 10.000 zł. i udział miasta w Wojew. Mleczarni Spółdzielczej w kwocie 125.000 zł.

Wykonanie innych już uchwalonych projektów np. budowy nowej szkoły, hali targowej, łaźni i t. p. zależne będzie od dostarczenia środków pieniężnych.

Długi miasta wynoszą około 15 milionów, co w porównaniu z majątkiem miasta (150 milionów) stanowi dziesiątą część wartości majątku. W budżecie przewidziane są odsetki i amortyzacja długów, zaciągniętych w Miejsk. Kasie Oszczędności, w Śl. Kom. Fund. Pożyczkowo-zapomogowym i w Śl. Urzędzie Wojewódzkim w kwocie 2.450.000 zł.

W dziale oświaty zaprowadzono nową pozycję na wynagrodzenie 6 higienistek szkół powszechnych (15.670 zł.). Poza to wyznaczono na subwencję dla walki z gruźlicą 1.000 zł., na utrzymanie asyłu 3.000 zł., na żłobek dla dzieci 2.000 zł., na uzdrowiska dla dzieci w Gorzycach 158.276 zł., na zakup aparatów i maszyn do straży pożarnej 10.000 zł., oraz na dopłatę przy udzielaniu ulgowych pożyczek na wykonanie nadbudówek 150 tys. zł.

Na pokrycie wydatków zwyczajnych czerpane będą dochody w przeważnej części ze źródła podatkowego, t. j. w kwocie 11.086.000 zł. Majątek komunalny 1.499.360 zł. Z opłat za korzystanie z urządzeń wpływa 1.809.624

zł., z subwencji 403.000 zł., reszta z przedsiębiorstw, opłat administracyjnych itd.

Budżet administracyjny m. Środy na 1931/32 r. został uchwalony w następujących pozycjach: wydatki zwyczajne 344.032,19 zł., w wydatkach nadzwyczajnych 118.561,60 zł., dochody zwyczajne 375.593,79 zł., dochody nadzwyczajne 87.000,— zł.

Budżet przedsiębiorstw komunalnych:

Gazownia w wydatkach i dochodach zwyczajnych na 167.991,23 zł.

Wodociąg: w wydatkach zwyczajnych na 61.867,14 zł., w wydatkach nadzwyczajnych na 9.030,00 zł.; w dochodach zwyczajnych na 92.158,04 zł., w dochodach nadzwyczajnych na 9030,00 zł. Przewidywany czysty zysk wodociągów — zł. 30.290,90.

Rzeźnia: w wydatkach zwyczajnych na 73.555,08 zł., w dochodach zwyczajnych na 102.355,08 zł.

Przewidywany czysty zysk — zł. 28.800,—.

Rada miejska m. Kutna w dniu 28 lutego 1931 r. uchwaliła budżet miasta na rok 1931/32 w wydatkach i dochodach zwyczajnych w kwocie zł. 513.170,—, nadzwyczajnych w kwocie zł. 221.000,—, razem złotych 734.170,—.

Jednocześnie Rada miejska uchwaliła budżet przedsiębiorstw miejskich w wydatkach zł. 62.180,—, w dochodach zł. 66.680,—.

Rada miejska m. Łasina (Pom.) uchwaliła jednogłośnie budżet administracyjny na rok 1931/32, w rozchodach zwyczaj. 92.630 zł., w dochodach zwyczaj. 92.630 zł.

Budżet wodociągu miejskiego na r. 1931/32, ustalono: w rozchodach i dochodach na 9.500 zł.

Budżet gazowni miejskiej na rok 1931/32 w rozchodach i dochodach na 51.200 zł.

Budżet m. Złoczewa na rok rachunkowy 1931/32, obejmuje w wydatkach zwyczajnych kwotę 75.991 zł. 90 gr. i wydatkach

nadzwyczajnych kwotę 6.200 zł., razem w wydatkach kwotę 82.191 zł. 90 gr., oraz w dochodach zwyczajnych kwotę 82.191 zł. 90 gr.

Uchwalony przez Radę miejską m. Wejherowa budżet na rok 1931/32 zamyka się w wydatkach zwyczajnych sumą 421.574,75 zł., w wydatkach nadzwyczajnych 175.457,71 zł., razem wydatki 597.032,46 zł., przyczem preliminowano dochodów zwyczajnych 558.473,46 zł., dochodów nadzwyczajnych 38.559,— zł., razem w dochodach na 597.032,46 zł.

Budżet przedsiębiorstw miejskich w wydatkach i dochodach zwyczajnych i nadzwyczajnych zamyka się następującymi sumami:

1) rzeźnia 88.180,— zł., 2) wodociągi 98 tys. zł. Gazownia 192.041,— zł., elektrownia 189.701,— zł., las miejski 8.604,92 zł. ogółem 576.526,92 zł.

Zauważyć należy, iż zwyczajny budżet administracyjny na rok 1930/31 wynosił 515.349 zł., a budżet przedsiębiorstw — 440.075 zł.

Charakterystykę gospodarki m. Wejherowa zamieściliśmy w Nr. 11 „Samorządu Miejskiego“ z 15.VI z. r. str. 526—529.

Wpływy budżetowe m. Łęczycy za okres od dnia 1 kwietnia 1929 r. do dnia 31 marca 1930 r. wynosiły zł. 501.243,41, zaległości czynne zł. 93.705,68, razem wykonanie budżetu w dochodach zł. 594.949,09. Wydatki budżetowe za ten okres wynosiły zł. 548.917,13 zaległości bierne zł. 40.031,96.

Budżet m. Włodawy na rok budżetowy 1931/32 został ustalony w następujących sumach: dochody zwyczajne 141.740 zł. dochody nadzwyczajne 54.500 zł., rozchody zwyczajne 140.240 zł. i rozchody nadzwyczajne 56.000 zł. ogółem tak po stronie wydatków jak i po stronie dochodów w sumie 196.240 zł.

Rada miejska m. Wadowie uchwaliła budżet na 1931/32 r. w następujących pozycjach:

Budżet administracyjny a) w wydatkach i dochodach zwyczajnych po 235.000 zł., b) w wydatkach i dochodach nadzwyczajnych po 68.000 zł. Budżet przedsiębiorstw komunalnych: a) rzeźnia: w wydatkach: 10.670 zł., w dochodach 17.500 zł., czysty zysk 6.830 zł. b) łaźnia: w wydatkach i dochodach po 5.230 zł., c) czyszczenie dołów kloacznych: w wydatkach i dochodach po 11. tys. zł., d) Tabor gospodarczy: w wydatkach 22.747 zł., w dochodach 23.030 zł. czysty zysk 283 zł., e) betoniarnia: w wydatkach i dochodach po 4.785 zł.

Ruch ludności.

Stan ludności m. Torunia w dniu 30.IX. 30 r. wynosił 57.608 głów, stan na dzień 1.I. b. r. — 58. 081 głów. W tej liczbie było 5% Niemców i 1.08% Żydów.

W IVkwartale z. r. było w Toruniu 407 urodzeń i 268 zgonów.

W dniu 1-ym marca miasto Gdynia liczyło 45.418 mieszkańców, wobec 44.855 w d. 1 lutego.

Podatki i opłaty.

Za używanie komunalnych urządzeń i zakładów dobra publicznego m. Środa pobierać będzie w roku budżetowym 1931/32 następujące opłaty:

Za gaz do użytku domow. 0,35 zł. za 1 m³, za gaz do użytku przemysł. 0,27 zł. za 1 m³, za gaz do oświetl. ulic 0,25 złotych za 1 m³.

Za używanie liczn. 3 pł. 0,60 zł. za 1 miesiąc, za używanie liczn. 5 pł. 0,80 zł. za 1 miesiąc, za używanie liczn. 10 pł. 1,— zł. za 1 miesiąc.

Za wodę do użytku domow. 0,55 zł. za 1 m³, za wodą do użytku przemysłowego

0,50 zł. za 1 m³; za używanie wodomierza 0,20 zł. za 1 miesiąc.

Od 1 kwietnia, t. j. od wejścia w życie ustawy z d. 3 lutego 1931 r. o państwowym funduszu drogowym magistrat m. Warszawy zmuszony będzie zaniechać poboru: podatku od przedmiotów zbytku (od samochodów prywatnych i motocykli); opłat za zużycie bruków (od wszystkich pojazdów mechanicznych i konnych) i opłat za lustrację pojazdów mechanicznych, które wspomniana ustawa znosi. Ze wszystkich powyższych źródeł wpływało do kasy miejskiej przeszło ½ mil. zł. rocznie.

Finanse i kredyt.

W lombardzie miejskim w Warszawie za okres m. stycznia wydano pożyczek 5454 na sumę 311.183 zł.

Odsetek pożyczek drobnych do 50 zł., opłacających tylko pół procent w stosunku do ogólnej ilości wynosił 80,25%, a w stosunku do sumy zastawowej 29,54%.

Splacono razem 3574 pożyczki na sumę 240.512 zł. Częściowo splacono 954 pożyczki na sumę 42.737 zł. Prolongowano 4956.

Budownictwo mieszkaniowe.

Rada miejska m. Bydgoszczy zgodnie z wnioskiem magistratu przeznaczyła bezpłatnie Zakładowi Ubezp. Prac Umysł. w Poznaniu 3 parcele o powierzchni 5.770 m², przyczem wyrażono życzenie, aby Zakład Ubezp. Prac. Umysł. w Poznaniu możliwie w ciągu 3 lat zabudował tereny, przedłożył magistratowi plany zabudowania do maja b. r. i budowę rozpoczął, o ile możliwości, w bieżącym roku. Wartość tych domów ma wynosić co najmniej 600.000 zł.

Magistrat m. Warszawy wysunął ostatnio projekt wybudowania 25 domków drewnianych o 50 mieszkaniach trzyizbowych. Koszt każdego mieszkania wyniesie około

13.000 — 14.000 zł. Mieszkania te stanowiłyby własność pracowników. Przydział mieszkań nastąpiłby w porozumieniu ze Zw. Zaw. pracowników samorządowych Warszawy.

Bank Gospodarstwa krajowego udzieli na budowę pożyczek w granicach 30% sumy kosztorysowej. Pracownicy pokryją również część kosztów. Resztę w kwocie 6.000 zł. dla każdego pracownika, magistrat uchwalił na ostatniem posiedzeniu, wyasygnować w postaci pożyczki, płatnej w 60 ratach w ciągu pięciu lat.

Magistrat m. Katowic w roku bieżącym ogranicza się do wykończenia tych budowli których budowa rozpoczęta została w roku ubiegłym. Wykończony więc zostanie dom magistracki przy ul. Młyńskiej kosztem 558.000 zł. i gmach szkoły w Zawodziu kosztem 1.200.000 zł.

Niezależnie od powyższego preliminarz budżetowy miasta przewiduje 150.000 złotych dla Miejskiej Kasy Oszczędności na ulgowe pożyczki na wykonanie nadbudówek, względnie budowę tanich małych mieszkań.

Drogi i place.

W 1930 r. w Mławie przebrukowane zostały ulice na przestrzeni ogólnej 6.300 m², przyczem zostały one uregulowane i możliwie poszerzone.

Niwelację i regulację przeprowadzono na ogólnej przestrzeni 12.200 mtr². Łączna powierzchnia wyremontowanych bruków wynosi około 10.000 mtr². Park miejski ogrodzony został siatką drucianą i otoczony żwirowanym chodnikiem o szerokości 3 mtr.

Wspomnieć także należy o gruntownem oczyszczeniu na przestrzeni 3.700 m. b. rzeczki Seracz.

Poważne też prace wykonane zostały na placu zaofiarowanym przez Cech Rolników, a przeznaczonym na boisko sportowe, gdzie zniwelowano przestrzeń około 15.000 mtr².

przerzucając z miejsca na miejsce około 10.000 mtr.³ ziemi.

Wreszcie, przeważnie dla celów bezpieczeństwa, oczyszczono i rozkopano staw przy ul. Browarnej o powierzchni około 1.500 mtr².

Komunikacja.

Długość torów tramwajowych w Inowrocławiu wynosiła w 1919 roku 1750 m. Ilość wozów motorowych, zdolnych do jazdy, wynosiła w 1919 r. 6 szt. Do obecnej chwili nowych wozów nie dokupiono. W latach 1928 i 1929 odmalowano i odlakierowano kompletnie wewnątrz i zewnątrz wszystkie wozy.

Ilość wozów przyczepnych zdolnych do jazdy wynosiła w 1919 roku 3 szt. Do obecnej chwili nowych wozów nie dokupiono żadnych.

Od 1925 r. uruchomiono 1 autobus.

Liczba przewiezionych pasażerów wynosiła w roku 1919 133292 a w 1929 roku 655454. Przebyte wozokilometry w 1919 r. 35.000, a w 1929 r. 107.300. Ilość przejazdów na 1 mieszkańca wynosiła w 1919 r. 0,4, a w 1929 r. 0,92.

W roku budżetowym 1929/30 wpływy tramwajów miejskich w Warszawie wyniosły ogółem, z ruchu osobowego i towarowego, zł. 56.643.426 gr. 85, wydatki 34.962.741 zł. 63 gr. Z dochodów wpłacono do kasy miejskiej 11.408.273 zł. 17 gr. Nadto wpłacono 388.166 zł., jako resztę należności za wykup tramwajów konnych. Odpisano na fundusz renowacyjny 2.823.290 zł. i na emerytalny 295.000 zł. Nadwyżka wpływów nad wydatkami wyniosła 9.243.870 zł. 17 gr., którą użyto na inwestycje.

Oświata, kultura i sztuka.

We wrześniu 1930 r. oddany został do użytku gmach szkół powszechnych w Łęczycy.

W ostatecznym obrachunku koszt budowy wyniósł zł. 763.095,56.

Na pokrycie powyższych wydatków Magistrat otrzymał ze Skarbu Państwa tytułem zasiłku zł. 204.170,57, tytułem pożyczki zł. 159.000.—, ogółem: zł. 363.170,57.

Pozostałą należność pokryto w następujący sposób: krótkoterminowe zobowiązania zł. 185.000.—, z pożyczki długoterminowej Banku Komunalnego 80.000.—, z funduszy budżetowych zł. 134.924,99.

Miasto czyni starania o uzyskanie kredytu długoterminowego na konwersję zobowiązań wekslowych.

Rada miejska m. Kutna uchwaliła przystąpić wiosną roku bieżącego do rozszerzenia istniejącego przy ul. Narutowicza drewnianego budynku miejskiego, na użytek szkoły o cztery nowe izby na parterze i cztery ubikacje mieszkalne na górze, według planów i kosztorysów sporządzonych w roku 1931 przez architekta miejskiego. Budowa ma być całkowicie ukończoną przed rozpoczęciem roku szkolnego 1931/32.

Korporacje miejskie w Królewskiej Hucie przeznaczyły na stypendja dla akademików, pochodzących z Królewskiej Huty na rok 1931 kwotę 5.000 zł. Stypendja udzielane będą tylko akademikom najbiedniejszym, wykazującym dodatnie postępy, wzgl. wyniki w studjach.

Opieka społeczna.

Stan pensjonariuszy zakładów opiekuńczych w m. Mławie na 1.I b. r. był następujący: sierociniec — 19, przytułek dla starców chrześcijan — 33, przytułek dla starców żydów — 11. Poza utrzymaniem stałych pensjonariuszy, przytułek chrześcijański i sierociniec wydają pożywienie pierwszy 8-u osobom, drugi 4-em.

Stacja Opieki nad Matką i Dzieckiem w Kutnie rozaczała w lutym b.r. opiekę nad 269 niemowlętami, którym wydała 1485 ltr. mleka i 8.140 gr. cukru.

Zdrowotność.

Ocena wody ze studzien w Łodzi jest dokonywana przez Wydział Zdrowotności Publicznej Magistratu, badanie chemiczne przeprowadza Państwowy Zakład Badania Żywności, bakterjologiczne zaś miejska pracownia bakterjologiczna.

W roku ubiegłym dokonano badań technicznych 495, chemicznych 630, bakterjologicznych 1028. Ogółem dokonano 508 ostatecznych ocen wody ze studzien.

Wyniki badania chemicznego wykazały: wodę dobrą w 291 studzien, wodę zdatną po przegotowaniu ze 108 studzien, wodę niezdatną ze 194 studzien, wodę szkodliwą ze 37 studzien.

Wyniki badania technicznego stwierdziły: studni w dobrym stanie 366, wymagane naprawy studni — 127, kwalifikujących się do zamknięcia — 2 studnie.

Badanie bakterjologiczne dało następujące rezultaty: woda dobra w 850 studniach, woda podejrzana w 103 studniach, woda niebezpieczna w 75 studniach.

Na podstawie tych wyników uznano wodę dobrą ze 188 studzien, wodę zdatną po przegotowaniu ze 171 studzien, wodę niezdatną ze 107 studzien, niebezpieczną z 42 studzien. Naskutek uznania wody w 42 studniach za niebezpieczną, studnie te zostały opieczetowane.

W lutym b. r. w Kutnie dokonano 14 inspekcji sanitarnych i wzięto 58 prób artykułów spożywczych, z których 5 prób zakwestjonowano.

Walka z bezrobociem.

Podług danych państwowego urzędu pośrednictwa pracy w Warszawie, 21 lutego przybliżona ilość bezrobotnych w stolicy wynosiła 20,650, w tej liczbie pracowników umysłowych było 4,200. Dało się odczuć zwiększenie bezrobocia w grupie metalowej i włókienniczej, zmniejszenie w grupach robotników niewykwalifikowanych. W ostatecz-

nym wyniku ogólna liczba bezroboczych nie uległa zmianie.

Zasiłki pobrało 6.800 (w poprzednim tygodniu 6.700) fizycznie pracujących. Wyślano 248 kandydatów do pracy, w tej liczbie 49 pracowników umysłowych, otrzymały zaś pracę 92 osoby, w tej liczbie 13 pracowników umysłowych.

W lutym b. r. w Kutnie zarejestrowano 583 osób bezrobotnych z których Magistrat zatrudniał na miejskich robotach publicznych 338 osób po 3 i 4 dni w tygodniu.

Przedsiębiorstwa.

W rzeźni miejskiej w Toruniu, w IV kwartale z. r. ubito 1547 szt. bydła rogatego, 2523 szt. cieląt, 6021 owiec i 20590 szt. nierogacizny.

Zużycie prądu z elektrowni miejskiej w Toruniu w IV kwartale z. r. wzrosło o 293.950 kwg.

Produkcja gazowni miejskiej w Toruniu wzrosła w IV kwartale z. r. o 143850 m³ gazu.

Rada miejska m. Lubawy uchwaliła sprzedaż chłodni firmie Standart w Toruniu.

W rzeźni miejskiej w Kutnie w lutym b. r. ubito 188 sztuk bydła, 188 cieląt, owiec i kóz i 399 świń.

Gmina m. Środy wydzierżawiła począwszy od 1 stycznia 1931 r. firmie Bacin Factory Oskar Robinson — Bydgoszcz częściowy użytek rzeźni miejskiej do celów uboju eksportowego (bekonów).

Wodociągi i kanalizacja.

Wodociąg miejski w Toruniu dostarczył w październiku z. r. 147871 m³ wody, t. j. 83.3 litra na głowę ludności i dobę, w grudniu zaś z. r. 151.410 m³ wody, t. j. 84,2 l. na głowę ludności i dobę.

W lutym zużyto w Warszawie 2.805.868 metr. sześć. wody. W lutym roku ubiegłego zużyto 2.441.145 m. sz.

Oplata za korzystanie z kanałów w Warszawie, pobierana na podstawie ilości zużytej wody wodociągowej, wynosi 40 proc. od opłaty za wodę, czyli 18.8 gr za metr sześcienny ścieków.

Stosunek tej opłaty był ustanowiony od początku oddania do użytku kanalizacji. Obecnie koszt eksploatacyjny odprowadzania metra sześć. ścieków stanowi 60 proc. kosztów dostarczania metra sześć. czystej wody. Stosunek ten jeszcze więcej wzrośnie, o ile zainstalowana będzie stacja oczyszczania ścieków.

Opłaty, pobierane w innych miastach, posiadających kanalizację, są następujące: Wilno pobiera 100 proc. kosztów wody, Bydgoszcz 130 proc., Kraków 25 zł. od metra frontu posesji, Ostrów 125 proc. podatku budowlanego.

W Berlinie, gdzie woda kosztuje 31.95 gr. za metr sześć., opłata kanałowa wynosi 29.82 gr za metr, co stanowi 93.33 proc. ceny wody. W ogromnej jednak większości miast zachodu opłata kanałowa pobierana jest nie od ilości odprowadzanych ścieków, lecz w postaci rozmaitej wysokości odsetek od podatku od nieruchomości, podatku dochodowego, komornego i t. p.

III. Różne.

Potrzeby drogowe w Polsce.

Według obliczeń dyr. dep. drogowego w Min. Robót Publ. inż. Nestorowicza Polska potrzebuje około 60 tys. km. dróg z twardą nawierzchnią, z czego na Rząd przypada 4.200 km., a na samorządy ok. 56 tys. km.

Ruch ludności.

Podług danych głównego urzędu statystycznego, w ciągu pierwszych trzech kwartałów 1930 r. zawarto w Polsce 220.380 małżeństw, urodzeń żywych by. o 767.104, zgonów 363.483, przyrost naturalny wynosił 403.621. W ciągu całego 1929 r. małżeństw zawarto 300.625, urodzeń żywych było 987.797, zgonów 519.657, przyrost naturalny wynosił 468.140.

W ciągu 3 kwartału 1930 r. przyrost naturalny wynosił 134.960, w samej w Warszawie — 1.423.

Usprawnienie administracji komunalnej.

Na posiedzeniu komisji racjonalizacji pracy w magistracie m. Warszawy, zastanawiano się nad zagadnieniem sprawności w urzędach zarządu miasta. Ustalono, w jaki sposób sprawa przechodzi przez instancje miejskie od złożenia do załatwienia. Obecnie tworzy się „karty sprawności“ aby stwierdzić, w jakim tempie sprawa przechodzi przez biura, gdzie tworzą się „zatory“ i w jaki sposób dałoby się nadać każdej sprawie bieg szybszy.

Dla kontroli wprowadza się na kilku wydziałach w drodze eksperymentu stemplowanie akt w ten sposób, że każda sprawa otrzymuje pieczęć, na które oznacza się datę i godzinę przyjęcia i załatwienia przez urzędnika.

Obsadzanie dróg morwami.

We Francji dzięki wprowadzeniu jedwabnictwa całe prowincje niegdyś nędzne i ubo-

gie stały się bogate i kwitnące. To samo we Włoszech, Węgrzech, ostatnio Czechosłowacji, Jugosławii i Rumunii. Lecz tam drzewami morwowymi wysadzone są drogi, nieużytki, granice ogrodów, pól, nawet skarpy kolejowe.

U nas jedwabnictwo zaczyna przenikać do kraju bardzo powoli.

Sprawie tej powinny poświęcić więcej uwagi nasze samorządy.

Wysadzenie corocznie jednego kilometra drogi morwami pociągnie za sobą koszt około 1.000 zł. Koszt ten będzie się amortyzował z chwilą gdy morwy te będą wydzierzawione hodowcom jedwabników.

Wysadzenie 1 klm. drogi morwami da możność prowadzenia hodowli przez 8 rodzin rolniczych, dostarczy krajowi rocznie 400 kg. surowca jedwabnego, z którego uzyska się do 1.200 mtr. jedwabiu wartości 15.000 zł.

Morwa jest drzewem niewybrednem, rośnie na każdej glebie, najlepiej udaje się na piasku. Rośnie szybko, posiada piękne ulistwienie o barwie jasno zielonej do najpóźniejszej jesieni, daje bardzo duże i obfite przyrosty. Jest przytem bardzo długowieczna.

Wszelkich szczegółów, dotyczących tych drzew dostarcza bezpłatnie Centralna Doświadczalna Stacja Jedwabnicza w Milanówku.

Miljonowe miasta.

W r. 1930 na całej kuli ziemskiej, liczba miast o miljonowej ludności wynosiła ogółem 27. W tych 27 miastach mieszkało 52.800.000 osób.

Przed laty 30-tu, a zatem w roku 1900, było miast takich tylko 11, w roku 1910-13, albowiem przybyły 3 miasta miljonowe, a jedno (Konstantynopol) odpadło, w roku 1920 — 19, a obecnie — 27.

Obserwujemy zatem wyraźną tendencję

skupiania się ludności w wielkich ośrodkach miejskich, zwłaszcza od czasu wojny światowej.

W r. 1900 Afryka, Australia i połud. Ameryka nie miały zupełnie milionowych miast. Obecnie zaś Australia ma 1 — Sydney, Afryka 1 — Kairo, Ameryka połud. dwa — Rio de Janeiro i Buenos Aires, Azja posiadała w roku 1900 dwa takie miasta — Tokio i Pekin, a obecnie ma ich ośm. Osłabienie tempa wzrostu milionowych miast w starej Europie obserwuje się, porównując poszczególne miasta, jak Londyn, Paryż i Wiedeń i z Moskwą, Ossaką, Sydney'em i Buenos Aires, które wzrosły dwukrotnie, Szanghaj — trzykrotnie, Detroit — czterokrotnie, a Los Angeles nawet 12-krotnie.

Przebudowa węzła warszawskiego.

W r. b. przewiduje się ostateczne dokończenie mostu linii średnicowej, wypróbowanie jego i uruchomienie pociągów robotniczych. Poza tem przygotowany będzie grunt pod budowę dworca. Nie jest wykluczone, że budowa dworca zacznie się w połowie lata.

Utworzenie sądu w m. Praszce.

Rada miejska m. Praszki, uważając, że kreowanie sądu w mieście ze względu na interes mieszkańców i okolicy, jak również ze względów oszczędnościowych, jest konieczne,

postanowiła udzielić sądowi bezpłatnie lokal, światło, opał i obsługę, ewentualnie wybudować odpowiedni budynek na pomieszczenie sądu.

Polityka taryfowa Niemiec w stosunku do Gdyni i Gdańska.

Ukazała się w prasie wiadomość, że właściciele towarzystw okrętowych, zrzeszonych w „Konferencji Bałtyckiej“ podnieśli pod naciskiem czynników rządowych Niemiec opłaty od przewozu towarów ze Stanów Zjednoczonych do portów bałtyckich, a m. i. Gdyni i Gdańska, zwłaszcza znacznie podwyższono stawki taryfy na towary, których Polska dużo sprowadza ze Stanów Zjednoczonych, jak np. skóry. Podwyżka ta wymierzona jest w transporty, skierowane do Gdyni i Gdańska, uprzywilejowując porty niemieckie morza Północnego. O ile wchodzi w grę towary przywożone do Polski w większych ilościach, taryfy do portów niemieckich z Ameryki są niższe od normalnych. Poza tem zostały w Niemczech ustalone specjalnie niskie taryfy dla przewozów kolejowych na liniach od portów do granicy polskiej. W ten sposób Niemcy dążą do skierowania przywozu zagranicznego na swoją sieć kolejową.

Podniesienie stawek taryfy morskiej dla towarów sprowadzanych w większych ilościach z Ameryki do Polski, ma na celu zmuszenie Polski do nabywania tych towarów w Niemczech.

IV. Kronika zagraniczna.

Drogi betonowe na Węgrzech.

Węgry, posiadające 3.815 km. dróg państwowych oraz 12.090 km. dróg autonomicznych, rozpoczęły w roku 1926/7 przebudowę swej sieci drogowej, dostosowując ją do nowoczesnych wymagań ruchu. Szczególniej wybitne rozmiary, jak na Europę, przybrała rozbudowa nawierzchni betonowych. Pierwszy próbny odcinek w długości 2 km. wyko-

nano już w r. 1926, który, niestety, się nie udał. Nie zraziło to jednak inicjatorów, — przeciwnie, początkowe niepowodzenia dały impuls do zbadania ich przyczyn i usuwania skonstatowanych niedomagań. W roku 1927 wykonano wzorowy odcinek 3 km. dł. obok Tât, zaś lata 1928 i 29 przyniosły ze sobą już 56 km. nowych dróg betonowych. Obecnie zawarto dalsze układy na wykonanie

150 km. nawierzchni. Z uwagi, iż wykonanie dobrej nawierzchni betonowej wymaga należytej organizacji w odniesieniu do potrzebnych urządzeń, dalej laboratorjów i t. p., które to urządzenia opłacić się mogą li tylko w wypadku otrzymania przez przedsiębiorstwo roboty w większych rozmiarach, oddawano do wykonania odcinki dłuższe, około 20 km. poważniejszym firmom. Wyplata następuje w 10 półrocznych ratach, co naturalnie musiało być uwzględnione w kalkulacji. Nadto przedsiębiorstwa zobowiązują się do bezpłatnego utrzymania nawierzchni przez pierwsze 6 lat, oraz do dalszego 6-letniego utrzymania za wynagrodzeniem 0,15 Pönge/m² (= 0,24 zł.), przyczem okres gwarancyjny rozciąga się na wymienione lat 12. Nie ulega żadnej kwestji, że przyjęcie tych warunków przez przemysł dowodzi z jednej strony przeświadczenia o dobroci nawierzchni tego typu, z drugiej zaś zmusza do starannego wykonania.

Pewną oryginalność stanowi premjowanie nawierzchni betonowych przez przemysł cementowy. Mianowicie węgierski związek cementowni wypłaca odnośnym zarządom drogowym tytułem premji za każdy wykonany m² jezdni kwotę 0,50 P. (= 0,80 zł.). Nie potrzeba dodawać, iż dobroć wykonania, właśnie z uwagi na przyjęte dość ciężkie warunki, posunięto do możliwych granic. Materiał podlega rozlicznym badaniom, całość wykonania zaś została prawie w zupełności zmechanizowaną. Mechaniczne ubijaczki i wykańczarki częściowo typu amerykańskiego (Lakewood), częściowo niemieckie (Dingler).

O dobroci wykonania świadczą daty uzyskane w czasie prób dla betonu o zawartości 350 kg. cementu na 1 m², a mianowicie wytrzymałość na ciśnienie (kostki 20 cm) 760 — 940 kg/cm², na ciągnięcie (przy zginaniu belek próbnych) 45 — 72 kg/cm², ścieralność (100 cm², szmirgiel Naxos Nr. 3 20 gr. po 10 obrotach razem 200 obrotów) 3.7 — 4.0 gr.

Użyty do betonu kamień jest bazaltem względnie andezytem.

Elektryfikacja Europy.

Od dłuższego już czasu omawiana jest sprawa fuzji dwóch największych elektrycznych koncernów belgijskich: Sofina i Electrobél. Fuzja ta, gdyby doszła do skutku, byłaby logicznym następstwem rozwoju gospodarki elektrycznej Belgji. Belgja, pomimo szczupłego obszaru w ostatnich latach przoduje w dziedzinie elektryczności. Nigdzie nie występują tak silnie tendencje do ujednostajnienia przemysłu elektrycznego, jak w Belgji.

Jednolitą organizację produkcji elektrycznej przewiduje również wyłoniona przez rząd specjalna komisja, mająca na celu zbadać położenie przemysłu elektrycznego. Poczynania te prowadzą do ujednolicenia sieci elektrycznej, napięcia, zaopatrzenia w elektryczność i t. d.

Program racjonalizacji w dziedzinie elektrycznej, opracowany został przez największy trust elektryczny Sofina, pozostający pod kierownictwem Daume N. Heineman, któremu przyświeca ideał połączenia sieci elektrycznej całej Europy. Wspomniany koncern posiada swoje oddziały również poza Europą (Brazylja, Argentyna, Egipt, Turcja, Hiszpanja i Portugalja). Początkowo kapitał koncernu, inwestowany w Belgji, stanowił niewielką część kapitału, inwestowanego zagranicą.

Z chwilą jednak założenia towarzystwa Serma (Société d'Electricité de la Région, de Malmédy) jedyne go zakładu elektrycznego koncernu w Belgji, poruszanego wodą, oraz przez współdział w „Centrale Electrique de l'Entre-Sambre-et-Meuse“ a przede wszystkim skutkiem coraz większego współdziałania z trustem Electrobél, który pracuje głównie w Belgji, — nastąpiło przesunięcie na korzyść kapitału inwestowanego przez koncern za granicą.

Trust Electrobél (Compagnie Générale

d'Entreprises électriques et industrielles) zostało powołane do życia w r. 1929 przez Banque de Bruxelles drogą fuzji trzech towarzystw.

Przeciwnicy fuzji wspomnianych koncernów podnoszą, że grozi ona utratą ich charakteru narodowego.

Zwolennicy natomiast fuzji zwracają uwagę na faktyczne zespolenie tych koncernów, skutkiem czego fuzja niewiele zmieni się w dotychczasowym stanie, i na konieczność zmniejszenia kosztów administracyjnych.

Przyrost naturalny w Niemczech.

Znany statystyk niemiecki, Burgdörfer, stwierdza na podstawie swoich badań, że

Niemcy rozradzają się słabiej od wszystkich narodów europejskich, słabiej nawet od Francuzów. Podaje on statystyki, ilustrujące przyrost naturalny ludności w Niemczech. W roku 1927 w porównaniu z rokiem 1870 ilość zawartych małżeństw pozostała prawie bez zmiany, a ilość urodzeń zmniejszyła się o połowę. Od r. 1910 do r. 1925 liczba dzieci poniżej 15 lat zmniejszyła się o 18 proc., a liczba starców ponad 65 lat powiększyła się o 26 proc. Obecnie co 17-ty Niemiec jest starcem, w roku 1975 będzie nim każdy ósmy. Zmniejszanie się przyrostu ludności stwierdza również przegląd statystyczny płodności małżeństw. W roku 1880 na 1.000 kobiet zamężnych w wieku od 16 do 45 lat wypadało 307 dzieci, w roku 1927 zaś tylko 129.

Poradnik.

Obowiązek utrzymywania przez miasta zawodowych szkół dokształcających.

Pytanie: Magistrat pewnego miasta zapytuje, czy i ewent. na jakiej podstawie prawnej na gminach miejskich ciąży obowiązek utrzymywania zawodowych szkół dokształcających.

Odpowiedź: W sprawie utrzymywania szkół zawodowych dokształcających obowiązują dotychczas na terenie Rzeczypospolitej przepisy państw zaborczych. Jeżeli chodzi o obszar b. Królestwa Kongresowego, to pierwszymi przepisami, wydanymi w tej sprawie są „Przepisy dla szkół rzemieślniczo-niedzielnich, zatwierdzone przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych, Duchownych i Oświecenia Publicznego“ z dnia 15 grudnia 1834 r. (Zbiór przepisów administracyjnych Król. Polsk. — Wydział Oświecenia T. I, str. 543, wyd. z r. 1867).

Art. 2 tych przepisów brzmi: „W każdym mieście, w którym szkoła rzemieślnicza za potrzebną przez Rząd uznana zostanie, maj-

strowie obowiązani są swych terminatorów wysyłać do niej na naukę w niedziele i święta w godzinach przepisanych“. Przepis ten pozostawia więc sprawę utworzenia w danym mieście szkoły do uznania właściwych władz.

Art. zaś 21 postanawia, że „każdy z nauczycieli otrzymywać będzie z właściwych funduszów stosowne wynagrodzenie w ratach kwartalnych, a to z funduszy i wedle zasad dla każdej respective szkoły przez Komisję Rządową wskazanych“.

Postanowienia, dotyczące szkół zawodowych dokształcających zawiera również ustawa o wychowaniu publicznem w Królestwie Polskiem (art. 40-45 — Dziennik Praw Król. Polsk. T. 60, str. 275 i nast.).

Ustawa ta, podobnie jak wyżej przytoczone przepisy, nie normuje jednak sprawy wydatków, związanych z utrzymaniem szkół zawodowych — dokształcających. Postanawia ona tylko w art. 40, że: „szkoły rzemieślniczo-niedzielne po miastach i miasteczkach... zostawiają się w dotychczasowym

swym stanie pod opieką dozoru szkolnego i pod zarządem magistratów miejskich“.

Sprawa wydatków, związanych z utrzymaniem szkół zawodowych dokształcających została załatwiona zwyczajowo przez władze zaborcze w ten sposób, że rząd udzielał subwencji w wysokości nieprzekraczającej $\frac{1}{3}$ tych wydatków, gminy miejskie zaś pokrywały pozostałe $\frac{2}{3}$ wydatków z własnych funduszy. Po odzyskaniu niepodległości sprawę tę załatwiono w ten sposób, jak przed wojną, z tą zmianą, że Rząd udziela dla uproszczenia w każdym wypadku subwencji w wysokości $\frac{1}{2}$ wydatków, ponoszonych przez gminy miejskie w związku z utrzymywaniem szkół dokształcających, podczas gdy poprzednio subwencja ta była różniczkowana w zależności od stanu finansowego gmin miejskich. Jak więc z powyższego wynika nie zostały dotychczas wydane w tej sprawie nowe przepisy polskie, wobec czego co do sposobu pokrywania wspomnianych wydatków stosowana jest nadal praktyka jeszcze z czasów władz zaborczych.

Opracowany przed kilku laty przez Ministerstwo W. R. i O. P. projekt ustawy o szkołach zawodowych dokształcających przewiduje obciążenie wspomnianymi wydatkami Skarbu Państwa i gmin miejskich w równym stopniu (50% Skarb i 50% gminy miejskie). Projekt ten jednak dotychczas nie został wniesiony przez rząd do Sejmu.

Przywrócenie ustroju miejskiego.

Pytanie: Grupa mieszkańców pewnej miejscowości, położonej w województwie kresowym, zapytuje, w jakiej drodze można wprowadzić ustrój miejski w osiedlu, które za czasów rosyjskich było miastem, rządzącym się ros. ust. miejsk. z r. 1892, w którym jednak za czasów b. Zarządu Cyw. Z. W. nie wprowadzono ustroju miejskiego, wobec czego osiedle to obecnie znajduje się w obrębie gminy wiejskiej.

Odpowiedź: Według rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z

dn. 7/XI 1919 r. (Dz. Urz. Zarz. Cyw. Z. W. N. 32, p. 345), mającego moc ustawy, tymczasowa ustawa miejska, zawarta w rozporządzeniu Kom. Gen. Z. W. z dn. 27/VI. 1919 r. (Dz. Urz. Zarz. Cyw. Z. W. Nr. 7, poz. 46), ma zastosowanie do miasteczek od 2 — 4 tys. mieszkańców i do miast powyżej 4 tys. mieszkańców, w których nie zostały (w 1919 r.) zarządzone wybory do rad miejskich przez władze Zarządu Cyw. Ziem Wschodnich.

Z powyższego wynika, że prawodawca stanął na gruncie stanu prawnego z czasów rosyjskich co do charakteru komunalnego osiedli. Przy wykonywaniu wymienionego rozporządzenia należało więc ustalić, czy dane osiedle posiadało ustrój miasteczkowy, bądź miejski za czasów rosyjskich, i czy w chwili wejścia w życie rozporządzenia (20.X. 1919 r. — dzień ogłoszenia) liczyło powyżej 2 tys. mieszkańców.

Ponieważ w wykazie miast i miasteczek, zamieszczonym w rosyjskiej pracy M. I. Mysza (wydanie VIII z r. 1915) o rosyjskiej ustawie miejskiej z dn. 11/VI 1892 r. figuruje miejscowość W... jako miasto, pozostał więc do stwierdzenia w r. 1919 tylko drugi warunek, przewidziany w rozporządzeniu Kom. Gen. Z. W. z dnia 7.XI. 1919 r. dla wprowadzenia ustroju miejskiego, a mianowicie, czy dane osiedle liczyło 2 tys. mieszkańców w dniu 20.XI. 1919 r.

Gdyby osiedle W... mogło obecnie wykazać formalnie istnienie tego drugiego warunku wspomnianego, wówczas należałoby zwrócić się za pośrednictwem właściwego wydziału powiatowego do Wojewody o przywrócenie obecnie ustroju miejskiego w drodze wprowadzenia w życie postanowień rozporządzenia Kom. Gen. Z. W. z dn. 27/VI, 1919 r. o tymczasowej ustawie miejskiej (Dz. Urz. Zarz. Cyw. Z. W. Nr. 7, poz. 46) przez mianowanie na okres przejściowy magistratu, któremu przysługiwałyby uprawnienia rady miejskiej.

Z powyższego stanu prawnego sprawy

wynika, że, o ile osiedle W... miało w r. 1919 powyżej 2 tys. mieszkańców, to obecnie może być mowa o **przywróceniu ustroju miejskiego** w drodze administracyjnej (reskryptem wojewody, mianującym członków prezydium magistratu), a nie w drodze nadania tego ustroju rozporządzeniem Rady Ministrów na podstawie ustawy z 20.II.1920 roku (D. U. R. P. Nr. 19, poz. 92), której moc obowiązująca została rozciągnięta na obszar województw kresowych.

W końcu nadmieniamy, że przytoczona wyżej tymczasowa ustawa miejska w dalszym ciągu obowiązuje w województwach kresowych, stanowiących obszar b. Zarządu Cyw. Ziem. Wsch., chociaż żadne z miast kresowych dziś już się tą ustawą nie rządzi.

Przyznawanie prawa wyłączności i przymusu Miejskiemu Zakładowi Czystczenia.

Pytanie: Magistrat pewnego miasta zażytuje, na jakiej podstawie można nadać miejskiemu przedsiębiorstwu asenizacyjnemu (Zakładowi czyszczenia miasta) prawo wyłączności oraz przymusu korzystania z tego urządzenia miejskiego.

Odpowiedź: W reskrypcie, zatwierdzającym uchwałę Rady w przedmiocie statutu o poborze opłaty gminnej za wywóz śmieci, poleciły władze nadzorcze skreślić w § 1 statutu słowo „jedynie“, motywując swe zastrzeżenie brakiem podstawy prawnej dla przyznania prawa wyłączności miejskiemu zakładowi czyszczenia do wywozu śmieci.

Przy rozpatrywaniu tej sprawy Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w okólniku Nr. 116 z 1928 r. zwróciło uwagę na treść art. 1 pkt. 4 Rozp. Pr. R. z dn. 16.III. 1928 r. o usuwaniu nieczystości i wód opadowych (Dz. Ust. Nr. 32, poz. 311), który obowiązek usuwania śmieci i odpadków z poszczególnych posesyj w gminach, liczących powyżej 10.000 mieszkańców, nakłada **wyłącznie** na gminy.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wyjaśniło również, że i po skreśleniu słowa „je-

dynie“ w § 1 statutu, statut jest zgodny z Rozp. Prez. Rzplitej, gdy z § 1 statutu w redakcji, ustalonej przez Wojewodę: „wywóz śmieci z wszystkich realności prywatnych i publicznych uskutecznia miejski zakład czyszczenia miasta“ — wynika wyłączenie do tego prawo zakładu miejskiego.

Z wyrażonego w powyższym okólniku stanowiska Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wynika, że rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16.III. 1928 r. o usuwaniu nieczystości i wód opadowych daje podstawę prawną do przyznania miejskiemu zakładowi czyszczenia miasta prawa wyłączności, jako też ustanowienia przymusu.

Opłaty za korzystanie z urządzeń zakładu czyszczenia miasta mogą być pobierane na mocy artykułów 27 i 28 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. Ust. poz. 747 z 1923).

Zakres odchyleń miejscowych statutów emerytalnych od statutu wzorowego.

Pytanie: W związku z opracowywaniem miejscowego statutu emerytalnego jedno z miast zapytuje, jak daleko mogą sięgać w statutach miejscowych, odstępstwa od wzorowego statutu emerytalnego, opracowane przez Min. Spraw Wewn.

Odpowiedź: Miarodajne wyjaśnienia w tej kwestji zawiera reskrypt Min. Spraw Wewn. z dnia 14.I. b. r. L. SS. 113/58, skierowany w konkretnej sprawie do jednego z wojewodów.

Zdaniem Ministerstwa, rozszerzenie zakresu pracowników komunalnych, podlegających obowiązkowi ubezpieczenia emerytalnego, przewidzianemu w statucie, zasadniczo jest dopuszczalne, jednakże zakres ten został w statucie ministerjalnym zwięźzony do pracowników stałych, gdyż objęcie nim pracowników kontraktowych i niższych funkcjonariuszów mogłoby się przyczynić do znacznego i nieusprawiedliwionego obciążenia funduszy emerytalnych, chociażby przez ewentualne wypłacanie bardzo wyso-

kich odpraw przy usunięciu pracownika kontraktowego. Należy przeto dążyć raczej do ograniczenia zakresu ubezpieczonych pracowników w funduszu emerytalnym.

Również utrzymanie zaopatrzenia emerytalnego według wyższego uposażenia, pomimo przejścia na stanowisko o niższym uposażeniu, nie da się utrzymać ze względu na to, że podobnego przepisu nie znają ani ustawa emerytalna funkcjonariuszów państwowych, ani rozp. Prezydenta R. P. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych, które to ustawy stanowią podstawę statutu wzorowego. Przyznanie zaś członkom zarządów miast dodatków komunalnych byłoby sprzeczne z rozporządzeniem Prezydenta R. P. z 30 grudnia 1924 r.

Niemniej nieuzasadnione byłoby przyznanie zaopatrzenia emerytalnego członkom magistratu po przesłużeniu jednej kadencji

3-letniej, co stanowiłoby niezem nieusprawiedliwione uprzywilejowanie członków magistratu w stosunku do pracowników komunalnych.

Sprawę zaopatrzenia emerytalnego rodziców pracownika komunalnego słusznie również pominięto w statucie wzorowym wobec braku analogicznych przepisów ustawy emerytalnej funkcjonariuszów państwowych, która stała się podstawą przepisów statutu emerytalnego pracowników komunalnych.

Dalsze rozszerzenie § 46 statutu omawiającego prawa pracowników komunalnych, których zastało na służbie uchwalenie statutu, podwyższyłoby niepomierne wysokość świadczeń emerytalnych, a przez to samo podwyższyło ryzyko ubezpieczeniowe i doprowadziłoby niechybnie do prędkiego załamania się funduszy emerytalnych, które mają być samowystarczalne.

Głosy prasy.

W Nr. 9 „Samorządu“, tygodnika, wydawanego przez Związek Sejmików, oraz Nr. 3 „Pracownika Samorządowego“ ukazały się dwa znamienne artykuły, które zdają się być wyrazem oficjalnych sfer, reprezentowanych przez te organy. Obydwa artykuły biorą za podstawę swych rozważań słowa p. Ministra Matuszewskiego, wypowiedziane w Sejmie w dn. 16.12 w czasie rozpraw budżetowych pod adresem samorządów i zbytniego jakoby przeciążania obywateli świadczeniami i podatkami na rzecz samorządu. Artykuł w „Samorządzie“ p. t. „Na widowni“ jest wyrazem protestu przeciwko niewłaściwemu ujmowaniu spraw i zagadnień samorządu przez oficjalne sfery rządowe. Autor wskazuje na tendencje rozwojowe samorządu zagraanicą w najlepiej zorganizowanych państwach Europy Zachodniej oraz na wzrost świadczeń publicznych na rzecz samorządu, kosztem danin publicznych na rzecz państwa. Stosunek wydatków

samorządu do wydatków państwa wynosi u nas (1926) 30,7%, gdy w Niemczech 52,1%, w Anglii około 80%, w Szwecji 63,1%, w Belgii 71,2%. Autor, niewątpliwie wybitny znawca samorządu i zagadnień administracji państwowej, słusznie wskazuje, że, gdyby nie działalność gmin, które będąc w najcięższych warunkach finansowych, zmuszone są z dnia na dzień podejmować nowe zadania zlecone przez państwo, bez jakiegokolwiek troski ze strony czynników rządowych zapewnienia im źródeł dochodów, niezbędnych prosto do egzystencji, przestałby egzystować nie jeden szpital i niejedna szkoła. Przytaczając, jako przykład, ustawę o izbach rolniczych, wydaną wbrew opinii czynników samorządowych, wskazuje autor na fakt automatycznej niejako likwidacji tych instytucji z powodu braku środków na prowadzenie jakiejkolwiek akcji z ich strony w obszernych dziedzinach powierzonych im zadań. Autor słusznie zapytuje czy

nie lepiej byłoby dążyć do skoncentrowania aparatu organizacyjnego, zamiast brnąć w rozbudowie instytucyj publicznych i społecznych, żyjących w przeważnej mierze z grosza publicznego, przymusowo ściąganego.

Ze swej strony dodać możemy, że groźba, tak zebrany częstokroć starcza za ledwie na liche opłacenie administracji, która w rezultacie nie ma co robić, zaś udział czynników społecznych i obywatelskich, mogących prace te prowadzić znacznie oszczędniej, systematycznie jest ścieśniany. Artykuł kończy się uwagą o niezbyt dobrej lekcji gospodarczego porządku, jaką dostaje gmina, ta elementarna szkoła życia publicznego, od wysoko postawionych czynników państwowych, zmuszona dzięki opieszałości władz państwowych w ostatnim tygodniu roku budżetowego pobierać podatek wstecz na pokrycie swoich zobowiązań, które zresztą z polecenia tychże władz zaciągnąć była zmuszona.

W drugim artykule w „Pracowniku Samorządowym pod tyt. „Samorząd na ławie oskarżonych“, autor silnie polemizuje z nieumotywowanemi dostatecznie zarzutami p. Ministra Skarbu. Autor, dobrze obeznany ze sprawami samorządu gminnego tak pisze: „Pomyślmy, co oznaczałoby istotnie bezdeficytowe i na ściśle legalnych podstawach oparte gospodarowanie, np. miesięcznemi budżetami w związkach komunalnych w roku bieżącym? Oznaczałoby wobec wygaśnięcia prawa poboru podatku wyrównawczego — zamknięcie na klucz wielu urzędów gminnych, niedokonanie czynności przygotowawczych do wyborów do Sejmu, w którym padły gorzkie dla samorządu słowa, oznaczałoby nieściągnięcie podatków państwowych albo zamknięcie wielu szkół powszechnych, szpitali, zakładów opiekuńczych, niewykonanie tych licznych zarządzeń władz administracyjnych i sądowych w sprawach, dotyczących mieszkańców gmin i t. d. Jeżeliby ktoś chciał przestudjować wyczerpującą listę tych ostatnich spraw — to znajdzie je na łamach prasy fachowej

(np. „Głos Gminy Wiejskiej“ Nr. 23 z roku ubiegłego)“.

A dalej: „Pamiętać trzeba, że tam, gdzieby samorząd chciał stanąć ściśle na płaszczyźnie swoich istotnych możliwości gospodarczych i w b. wielu wypadkach — nie robić nic, — nie dopuściłyby do tego miejscowe władze państwowe, reprezentujące ten sam czynnik, w imieniu którego przemawiał p. Minister Matuszewski“.

Przechodząc zaś do zagadnień prac inwestycyjnych samorządów, autor zupełnie słusznie stwierdza, że „wartoby także rozpisać wśród działaczy samorządowych i wogóle ludzi o szerszych zainteresowaniach społecznych ankietę na temat widocznych dla nich błędów w pracach inwestycyjnych państwa. Twierdzenie, że roboty inwestycyjne, wykonywane przez samorząd, są tańsze, niż wykonywane przez państwo — jest zbyt powszechne i zbyt często popierane danemi cyfrowemi — by było zupełnie nieuzasadnione“. Dalej autor zupełnie słusznie zauważa, że: „co się nie mieści w budżecie państwa — przerzuca się na samorząd — przecież chyba nie tylko po to, by on (samorząd) to gorzej robił, dając nową podstawę do zarzutów“. „Nie można, doprawdy, bez końca dmuchać z wielu stron jednocześnie w balonik samorządu bez obawy, że ten balonik pęknie“.

Kończąc swoje wywody, autor słusznie powiada: „Jeżeli nie chcemy kopać grobu pod organizację samorządową, to należy czempredziej skończyć z tem wielkiem nieporozumieniem. Już nie samorząd, jako taki, ale społeczeństwo całe, musi domagać się zupełnego wyjaśnienia sytuacji; należy albo skończyć z tym pasorzytem, jakim w mniemaniu niektórych osób jest samorząd, albo niedopuszczać zgóry do dezorganizacji jego pracy“.

Trudno jest cokolwiek dodać do wywodów autora, chyba tylko to, że może dobrze się stało, że padły niesłusznie słowa oskarżenia z ust p. Ministra Skarbu, bo zostało odkry-

te źródło, z którego płynie niechęć, brak zrozumienia, a co najmniej głębszej znajomości sprawy przez tych, którzy byli doradcami p. Ministra Skarbu w sprawach samorządu. Szkoda się stała, że p. Minister jeśli nie chciał, czy nie mógł zaufać informacjom źródłowym, jakich każdej chwili mógł zaczerpnąć od będących pod bokiem centralnych organizacji samorządowych, nie skorzystał z danych posiadanych przez p. Ministra Spraw Wewnętrznych, który niewątpliwie umożliwiłby p. Ministrowi skorygowanie jego informacji.

Odnosnie zaś do krytyki prac inwestycyjnych państwowych, ze swej strony, pozwolimy sobie powołać się na opinię p. Ministra Skarbu Matuszewskiego, wypowiedzianą dawniej przy debatach budżetowych, w których sam stwierdził, że ani jeden kosztorys robót, przeprowadzanych przez administrację państwową nie był dotrzymamy, lecz wszystkie były poważnie przekroczone. Świeżo zaś mamy w pamięci sprawozdanie, ogłoszone w czasopiśmie, wydawanem przez Min. W. R. i O. P. „Oświata i Wychowanie“ (Nr. 1 i 2) z budowy gmachu tegoż Mini-

sterstwa W. R. i O. P., którego kosztorys z 3.500.000 został w wykonaniu przekroczony, dochodząc do kwoty ponad 6.000.000 zł. Za te pieniądze gminy wybudowałyby co najmniej 20 gmachów szkolnych po 300.000 zł. każdy, tam, gdzie 50% dzieci pozbawione jest wogóle wszelkiej nauki. Na życzenie Pana Ministra Centralne Organizacje Samorządowe mogą wskazać na wiele faktów konkretnych, stwierdzających obiektywnie, że samorząd popadł w ciężkie położenie finansowe jedynie na skutek zbyt wielu zaleceń i poleceń różnych przedstawicieli i organów władzy państwowej, którym samorząd nie może, niestety, skutecznie się przeciwstawić w obronie równowagi budżetowej. Pan Minister Spraw Wewnętrznych niewątpliwie może udzielić ścisłej informacji, ile powiatowych związków komunalnych znalazło się w położeniu finansowym bez wyjścia, chociaż na ich czele stoją starostowie, przedstawiciele władzy państwowej, którzy w praktyce (bo w teorii wydziały powiatowe) sprawują faktyczną władzę nadzorczą nad wszystkimi gminami i miastami niewydziałonemi.

Bibliografia

Ostatnio wyszedł z druku „Rocznik Statystyki Miast Polski“, rok wydawnictwa II-gi nakładem Głównego Urzędu Statystycznego i Związku Miast Polskich. Rocznik zawiera dane liczbowe za lata 1926-8, niektóre za rok 1928/9, dotyczące miast ponad 20.000 mieszkańców. Wydawnictwo to zawiera następujące działy. I. Ludność, obszar, budynki, II-gi Ruch ludności, III. Zdrowie publiczne. IV. Opieka Społeczna, V. Szkolnictwo. Życie kulturalne. VI. Bezpieczeństwo publiczne, VII. Komunikacja, VIII. Przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, IX. Ceny i aprowizacja. X. Kredyt, XI. Podatki państwowe i XII. Finanse miejskie.

Skład główny w Głównym Urzędzie Statystycznym i w Związku Miast Polskich.

Do szczegółowego omówienia wydawnictwa powrócimy. Radzimy miastom wcześniejsze zaopatrzenie w „Rocznik“ miejskich bibliotek, gdyż ze względu na ograniczony nakład, jego wartość i poczytność, wydawnictwo wkrótce może być wyczerpane. Zapotrzebowania prosimy nadsyłać do Związku Miast.

Towarzystwo Urbanistów Polskich zapoczątkowało swoją działalność wydawniczą, wydaniem 1 tomu „Biblioteki T-wa Urbanistów Polskich“ pod tytułem „Zagadnienia

Urbanistyki w Polsce". Jest to zbiór referatów, wygłoszonych na 1-szej konferencji Towarzystwa Urbanistów Polskich, odbytej w Krakowie i w Katowicach w dniach 2, 3 i 4 października r. ub.

W referatach poruszono szereg kapitalnych zagadnień z dziedziny urbanistyki i zabudowy osiedli, a więc: prof. Tołwiński Tadeusz — Nowoczesne cele i główne wytyczne planowania miast w dobie obecnej, Toeplitz Teodor — Polityka gruntowa miast, arch. Józef Jankowski — Rozbudowa miast w związku ze sprawą mieszkaniową, arch. Antoni Karczewski — Ochrona zabytków, architektury, inż. Stanisław Różański — Plan regiona i plany ogólne wielkich miast, inż. Zygmunt Rudolf — Hygiena Urbanistyczna, prof. Ignacy Drexler — Sieć komunikacyjna miasta nowoczesnego, inż. Eugenjusz Łączyński — Tereny zabawowo-sportowe w planie rozbudowy miasta, inż. Tadeusz Michejda — Wykorzystanie terenów podkopanych dla celów budowlanych, radca budow. Lucjan Sikorski — Katowice i Górnośląski okręg przemysłowy, inż. Mieczysław Laubitz — Zagłębie Dąbrowskie — Zagadnienie regulacji. Wyszczególnione referaty są bogato ilustrowane fotografiami miast i szkiców regulacyjnych. Ze względu na niezmierną pilność i ważność sprawy regulacji naszych miast i miasteczek, oraz wiele błędnych pojęć, panujących w tych ważnych sprawach wśród działaczy samorządowych, wydawnictwo to jest bardzo na czasie. Nabycie i przeczytanie książki zalecamy każdemu, który się sprawą regulacji miast interesuje, a w szczególności burmistrzom i prezydentom, którzy nie mogli wziąć udziału w konferencji T-wa Urbanistów polskich. Książkę można nabyć w Związku Miast Polskich po cenie niższej, około 5 zł.

Ukazało się na półkach księgarskich Sprawozdanie za rok 1927—1930 pod tytułem „Domy Mieszkalne Funduszu Kwaterunku

Wojskowego". Jest to wydawnictwo, posiadające wysoce praktyczne znaczenie dla magistratów miast i ich wydziałów technicznych ze względu na nadzwyczaj umiejętnie i przejrzyste opracowanie wykresów i tablic, ilustrujących koszt poszczególnych robót budowlanych w różnych miejscowościach kraju, obliczonych na jednostkę. Podobne są przeciętne koszty instalacji, budowy jednego pokoju, jednego m² budowli i t. d. Wydawnictwo to może być wykorzystane przy sprawdzaniu i obliczaniu przybliżonym kosztorysów celem zorientowania co do przybliżonych kosztów budowli i poszczególnych robót budowlanych. Jest to pierwsze tego rodzaju wydawnictwo bogato ilustrowane odbitkami i fotografiami całych budowli i poszczególnych fragmentów. Należałoby pomyśleć o opracowaniu takiego wydawnictwa sprawozdawczego przez poszczególne miasta, lub zbiorowego dla kilku miast, które przecież wiele budują i doświadczenie zdobyte w dziedzinie różnych robót technicznych, nie ujęte w szczegółowe techniczne sprawozdania, przepada bezpowrotnie. Wydawnictwo to powinno się znaleźć w każdym technicznym wydziale magistratu i w ręku każdego burmistrza i prezydenta ze względu na wielkie praktyczne zalety, jakie posiada w pracy administracyjno-technicznej.

Statystyka pracy. Ukazał się w druku Kwartalnik Statystyki Pracy, 1931 rocznik X, zeszyt 1, stron 104 zawierający studia: Ludwika Landaua: Prace nad porównaniami międzynarodowymi realnych płac robotniczych w Międzynarodowym Biurze Pracy; Mieczysława Holtza: Zadania statystyki opieki społecznej w Holandji i w Kronice zagranicznej tablice: Zarobki robotników w kopalniach węgla kamiennego w Niemczech. Pozatem na 45 tablicach przedstawione są działy następujące: Stan zatrudnienia, bezrobocie i państwowe pośrednictwo pracy, warunki pracy i płacy według umów zbiorowych pracowników umy-

słowych i robotników, zarobki, strejki w II kwartale 1930 r. strejki i lokauty w r. 1929 i ubezpieczenia społeczne. Prenumerata roczna zł. 14.00, zeszyt pojedynczy zł. 4.00.

Praca inwestycyjna samorządów 1919 — 1926 — 1929 r. Nakładem Min. Spraw Wewn. Warszawa 1930.

Wydawnictwo to zawiera 8 tablic, zawierających wykresy graficzne, przedstawiające dorobek samorządów w okresach 1919 — 1926 r. i 1926 — 1929 r. według danych oficjalnych, odnoszących się do elektrowni komunalnych, rzeźni, wodociągów i kanalizacji, budowy szkół, dróg bitych, szpitalnictwa i higieny, rozwoju inwestycji komunalnych w okresie 1919 — 29 r. oraz 1926 — 1929 r.

Do każdej tablicy dodane są wyjaśnienia.

W przedmowie zaznaczono, iż na podstawie liczb i wykresów, składających się na treść tej broszury, przychodzi się do niezbiętego twierdzenia, że samorząd polski w zupełności sprostął tym obowiązkom, które były na niego włożone, że praca jego była i jest nadal twórczą, że realne rezultaty tej pracy wpłynęły już dzisiaj znakomicie na podniesienie się poziomu Państwa pod względem gospodarczym i kulturalno - cywilizacyjnym.

Wyszło w druku „Sprawozdanie z działalności Zarządu m. st. Warszawy za 1929/30 rok budżetowy“ w formie ósemki, str. 320 + XVIII. Skład główny w Wydziale Statystycznym Magistratu m. Warszawy. Cena 10 zł.

Sprawozdanie zawiera szczegółowe dane z działalności Magistratu, wydziałów i instytucji oraz przedsiębiorstw miejskich za okres 1.IV.1929 — 31.III.1930 r.

We wszystkich tablicach dochodów i wydatków, podano równolegle sumy budżetowe, aby umożliwić porównanie planu gospodarki finansowej w poszczególnych działach z jego wykonaniem.

Wyszedł z druku miesięcznik „Dom, osiedle, mieszkanie“ Nr. 3.

Jak zwykle, tak i numer obecny, zawiera dużo praktycznego i informacyjnego materiału z dziedziny budowy tanich i małych mieszkań, urządzeń mieszkaniowych i planowania osiedli. Wielka ilość fotografii, odbitek, planików małych mieszkań uzupełnia interesującą treść. W miesięczniku tym znajdziemy zawsze żywą reakcję na wszelkie próby czynione w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego u nas i zagranicą. Na treść numeru obecnego składają się następujące artykuły: Bezrobocie, Kjobrazy przyszłości T. Toeplitza, Blok wielopiętrowy, czy dom jednorodzinny — arch. Mieczysława Neufelda, Domek letni w Nadliwie — arch. Wacława Wekera, Tanie i dobre mieszkanie — J. J. i wiele innych poważnych rozważań. Radzimy każdemu przeczytać.

Ukażął się na półkach księgarskich tom IV. za 1930 r. „Ekonomisty“. Na treść tomu składają się artykuły: 1. Wieś polska i kapitalizm w rolnictwie — Władysław Grabski, 2. Cztery systemy ekonomji — Ferdynand Zweig, 3. Geneza teorii ilościowej pieniądza — Aleksander Władysław Zawadzki, 4. Ideale społeczno-gospodarcze Bertranda Russella — Stanisław Rychliński, Rozbiory i sprawozdania i Bibliografia.

„Instrukcja biurowa“ Magistratu m. Radomia, obowiązująca od dnia 15 lutego r. b., została przez Magistrat wydana w druku, w objętości 20 stron.

Instrukcji tej bliżej nie omawiamy z tego względu, iż powołana przez Zarząd Związku Miast Komisja do usprawnienia administracji komunalnej zajmie się również kwestją wzorowych regulaminów biurowych, o czym będziemy informowali na łamach „Samorządu Miejskiego“.

Wskazaniem jest jednak, by miasta, które przystąpiły do opracowania instrukcji biu-

rowych, zapoznały się z instrukcją, wydaną przez Magistrat m. Radomia.

Spółdzielczy Przegląd Naukowy, Nr. 1 z miesiąca styczeń i luty r. b. wyszedł pod redakcją Tad. Kłapkowskiego. Wydawnictwo powyższe wychodziło dawniej p. t. „Biuletyn spółdzielczego Instytutu Naukowego”. W bieżącym numerze znajdujemy artykuły pp. Z. Chmielewskiego „Podmiot i przedmiot spółdzielni”, V. Tomianca: „Czy ruch spółdzielczy posiada dość przewodników?”, J. Jasińskiego „Partja spółdzielcza w Anglii”, Edm. Zalewskiego „Spółdzielczość spóżywców i zniżka cen”, T. Kłapkowskiego „Rzut oka na stan rolnictwa polskiego”. Zeszyt uzupełniają kronika, bibliografia i przegląd piśmiennictwa spółdzielczego.

„Skorowidz do „Ustawodawstwa polskiego” z lat 1917 — 1928” oraz „Suplement do tomów I — X Ust. Pol.”, uwzględniający zmiany, jakim uległy przepisy w wydawnictwie powyższem zamieszczone do d. 31 stycznia 1931 r.—ukazał się nakładem „Wydawnictw nieurzędowych” Ministerjum Sprawiedliwości, Warszawa 1931. Gruby tom tego wydawnictwa b. na czasie, niechybnie z zadowoleniem powitany będzie przez nasze sfery prawnicze i handlowo-przemysłowe i rolnicze.

Wyszedł z druku 1-szy zeszyt „**Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego**”.

Na treść zeszytu składają się: A r t y k u ł y: „Pacyfizm w Polsce w XVI stuleciu” — prof. St. Estreicher; „Narodowość statków rzecznych i I-sza Międzynarodowa Konferencja prawa rzeczno” — prof. B. Winiarski; „O utworzeniu Sekretariatu Stanu” — sędzia Z. Sitnicki; „Pojęcie prawa autorskiego w rozwoju historycznym” — dr. Józef Górski; „Liberalizm wobec polityki i sprawy społecznej” — prof. A. Heydel; „Przyszłość produkcji złota”—prof. E. Mły-

narski; „Studja ekonomiczne we Lwowie i Lublinie” — dr. X. Antoni Szymański; „Dukalizm produkcji europejskiej a targi”—dyr. targ. pozn. Stefan Ropp. — Przegląd piśmiennictwa: 59 recenzji i sprawozdań krytycznych z zakresu prawa, ekonomji i socjologii oraz bogata bibliografia odnośnej literatury polskiej i obcej. — Kronika ustawodawcza. — Sądownictwo: Przegląd orzecznictwa karnego i cywilnego Sądu Najwyższego dla wszystkich ziem polskich, Orzecznictwo Najwyższego Trybunału Administracyjnego. — Kronika gospodarza i socjalna. — Przegląd czasopism obcych.

Bibliografia zagraniczna.

La science des plans de villes — przez Augustin Rey, Justin Pidoux, Charles Barde.

Wzrost miast i rozliczne zagadnienia z tem związane, stanowi treść książki, której autorowie, opierając się na doświadczeniach dokonanych w różnych krajach, starają się dopomóc do rozwiązania problemów zajmujących umysły kierowniczych sfer miejskich.

Książka podzielona jest na trzy części: w pierwszej omówiona została sprawa dobrego oświetlenia mieszkań, z uwzględnieniem specjalnem klimatu, położenia geograficznego i warunków meteorologicznych. W drugiej części omówiono te czynniki, które składają się na całość miasta, jak drogi i ich wykreślanie, place publiczne, typy domów odpowiadających stawianym warunkom, wysokość domów, racjonalny podział gruntów, podział na dzielnice, komunikacja, higiena, kanalizacja, estetyka miasta. W części trzeciej przedstawione są właściwe plany miast, oraz plany ich rozbudowy według różnorodnych systemów, plany nowych dzielnic miast i miast-ogrodów. W zakończeniu autorowie podają obliczenia gęstości zaludnienia w miastach budowanych według ich zasad. Książka jest obficie ilustrowana i zaopatrzona w liczne notatki bibliograficzne.

Wykaz firm, pracujących dla miast

KONSTRUKCJE BETONOWE I SŁUPY ŻELBETOWE.

Biuro Inżynierskie, Fr. Głowacki, Bydgoszcz, Marsz. Focha 9.

Sp. Francuska Rur i Słupów Żelbetowych, sp. z ogr. odp. Katowice, ul. Piastowska 3,
repr. w Warszawie, ul. Mokotowska Nr. 51, Karol Małczyński.

POMIARY MIAST.

Inż. Stefan Chojnicki, Warszawa, Chmielna 66.

DOSTAWA DRZEWA BUDOWLANEGO.

Franciszek Talke, Solec Kujawski, Toruńska 6, tel. 50.

DOSTAWA WĘGLA.

Katowickie Towarzystwo Węglowe „Silmontana“, sp. z ogr. odp., Katowice, ul. Piłsudskiego 37.

ŁAŃCUCHY KALIBROWE PRÓBOWANE.

Bracia Jenike, Fabryka Dźwigów, Sp. Akc., Warszawa, Al. Jerozolimskie 20, tel.:
220-00 i 629-64.

AUTOBUSY, SAMOCH. CIĘŻAROWE, POLEWACZKI STRAŻACKIE.

Państwowe Zakłady Inżynierji i Zakł. Mechaniczne „Ursus“, Warszawa, ul. Królewska 18.

KONSTRUKCJE ŻELAZNE BUDOWLANE, NITOWANE I SPAWANE.

Górnśląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura, Sp. Akc., Katowice, ul. Konckiego 1-3.

BUDOWA MOSTÓW.

Tow. Przemysłu metalowego K. Rudzki i S-ka, Sp. Akc. Warszawa, ul. Fabryczna 3.
Górnśląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura, Sp. Akc., Katowice, ul. Konckiego 1-3.

CHŁODNIE SYSTEMU QUIRI-RAU.

Górnśląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura, Sp. Akc., Katowice, ul. Konckiego 1-3.

KOMPRESORY POWIETRZNE I AMONJAKALNE.

Górnśląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura, Sp. Akc., Katowice, ul. Konckiego 1-3.

ZBIORNIKI ŻELAZNE.

Górnśląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura, Sp. Akc., Katowice, ul. Konckiego 1-3.

ODLEWY ŻELIWNE.

Tow. Przemysłu metalowego K. Rudzki i S-ka, Sp. Akc. Warszawa, ul. Fabryczna 3.
Państwowe Zakłady Inżynierji i Zakł. Mechaniczne „Ursus“, Warszawa, ul. Królewska 18.

Górnśląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura, Sp. Akc., Katowice, ul. Konckiego 1-3.

ewm 3099/11/6.

HERZFELD & VICTORIUS

Spółka Akcyjna

GRUDZIĄDZ

Odlewnia Żelaza, Emaljernie i Zakłady Mechaniczne

Program produkcji:

Kuchnie przenośne węglowe, węglowo-gazowe i gazowe

Kuchnie węglowe z kotłem do centralnego ogrzewania

Piece przenośne szamotowe

Rury zlewowe

Artykuły sanitarne i kanalizacyjne

Umywalnie i klozety rządowe

Słupy i okna lane zel. budowlane

Armatura do pieców

Oferty i katalogi wysyłamy na żądanie.

Biura sprzedaży:

Warszawa, S-to Krzyska 34

Lwów, ul. Działyńskich 9.

RADA MIEJSKA MIASTA CIECHANOWA

O G Ł A S Z A

KONKURS

na stanowisko BURMISTRZA

Do stanowiska tego przywiązane są pobory w/g VII stop.
płac urzędników państwowych.

Kandydaci, składający oferty, winni przedłożyć:

1) życiorys

2) dowód obywatelstwa polskiego

2) dowód, stwierdzający kilkuletnią praktykę w dziedzi-
nie pracy samorządowej, administracyjnej i społecznej.

Podania, należyście udokumentowane, wraz z własnoręcz-
nie napisanym życiorysem i referencjami, nadsyłać do Rady
Miejskiej do dnia 1 kwietnia 1931 r.

Podania nieuwzględnione pozostaną bez odpowiedzi.

w/z Przewodniczącego Rady Miejskiej

m. Ciechanów, dn. 1 marca 1931 r.

(-) W. WERNER

U W A D Z E**WYDZIAŁÓW POWIATOWYCH, MAGISTRATÓW
I GMIN WIEJSKICH****P O L E C A M Y :**

kartoteki szufladowe systemu Kierownika Biura Adresowego Magistratu miasta st. Warszawy p. S. Korzeniowskiego, które posiadamy stale do sprzedaży.

Kartoteki te zastosowano w Biurze Adresowym miasta stoł. Warszawy.

Ze względu na praktyczność i taniość uznane zostały przez Min. Spraw. Wewn. jako nadające się do użytku nawet najmniej-
szych gmin wiejskich, jak również magistratów oraz biur adresowych miast większych.

Kartoteka opracowana jest specjalnie dla celów ewidencji i kontroli ruchu ludności (przechowywanie wzorów 1, 2, 3, 4, 3a, 4a, 11 i 12).

Kartoteki do kart rodzinnych (wzór 7) w opracowaniu. Do większych urzędów zastosowane będą kartoteki wieloszufladowe, szafkowe wraz ze specjalnymi przystosowaniami stołami oparacyjn.

Kartoteka wyrabiana jest z metalu - blachy nierdzewiejącej, zaopatrzona w suwak i specjalne zamknięcie.

Zamówienia urzędów kartotekowych dla większych instytucji wykonane będą pod kierownictwem p. S. A. Korzeniowskiego.

Jednocześnie zwracamy uwagę, iż do racjonalnego operowania kartkami w kartotece są niezbędne palce gumowe w które możemy zaopatrzyć wszystkich interesowanych po skompletowaniu większych ilości zapotrzebowań. Prosimy zatem o nadsyłanie zapotrzebowań w tuzinowych ilościach.

Palec gumowy chroni kartkę od niszczenia oraz ułatwia manipulowanie kartkami w kartotece.

ZAPYTANIA ORAZ ZAMÓWIENIA PROSIMY KIEROWAĆ

POD ADRESEM:

SAMORZĄDOWY INSTYTUT WYDAWNICZY

WARSZAWA, ul. ŚWĘTOKRZYSKA 13.